

Planinski vestnik 2
glasilo Planinske zveze Slovenije februar 1984

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

februar 1984

2

letnik LXXXIV izhaja od leta 1895

vsebina

	Planinski pogovor s predsednikom	49
	Planinski cilji	52
Marjan Lipovšek	Nekaj pripomb, pojasnil in spominov, II. del	54
Milan Vošank	Med svetlobo in temo	59
Janez Jeram	Kanomlja, še premalo poznana dolina	63
Francè Avčič	Novoletni lov na gamse	66
Leon Skaberne, dipl. ing. gradb.	Nekaj podatkov o nastanku planinskih postojank na Slovenskem	68
Janez Brojan, st.	Moje prvo reševanje	69
Miša Felle	Planinske mimobežnosti	71
Rudi Zaman	Gore vzgajajo	72
Ivanka Korošec	Za akom	73
Dušan Pirc	Nepalski avtobus	74
Jana Vidic	Pot domov	75
	Društvene novice	77
	Varstvo narave	83
	Iz planinske literature	83
	Alpinistične novice	86
	Razgled po svetu	90
	Na kratko ...	94

Naslovna stran:
Kamniško Sedlo — Avtor Tomaž Prošek

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marijan Krišelj, p. p. 44, 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: ing. Tomaž Banovec, ing. Janez Bizjak (alpinizem), ing. Aleš Doberlet (fotografija), Stanko Hribar, dipl. oec. Božidar Lavrič, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik (varstvo narave in okolja), Janez Pretnar, Franci Savenc (alpinizem), ing. Albert Sušnik (fotografija), ing. Pavle Segula (tehnični urednik), Franc Vogelšek, dr. Tone Wraber (varstvo narave in okolja). Izdajateljski svet pri PZS: Božo Jordan (predsednik), Matjaž Cerne, Viktor Pergar, Zoran Naprudnik, Stanko Klinar, Milan Cilenšek, Marijan Krišelj, Milan Naprudnik. Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvorakova 9, Ljubljana, p. p. 214 — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon (061) 312 553 — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina je 1000 din, plačljiva tudi v dveh obrokih in sicer do 31. marca in do 30. septembra; za tujino 30 š. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Senik, Španov vrh

Foto F. Sluga

PLANINSKI POGOVOR S PREDSEDNIKOM*

V soboto, 17. decembra 1983, je bila v Ljubljani redna skupščina PZS. Na njej so delegati 175 planinskih društev ponovno soglasno izvolili Tomaža Banovca, dipl. ing. geodezije in direktorja Rep. zavoda SRS za statistiko, za predsednika PZS. In tako smo izkoristili to dejstvo za priložnost, da mu zastavimo nekaj »planinskih vprašanj«.

»Tovariš Banovec, prav gotovo se boste tudi vi strinjali, da funkcija predsednika tako ‚obsežne‘ organizacije, kot je planinska, ni samo častna, temveč je predvsem delovna.«

V planinski organizaciji, v društvih in na Zvezi, delam že 30. leto, v sami PZS pa od l. 1957. Opravljal sem veliko funkcij v raznih komisijah in sedaj tudi predsedniške naloge ne ločim od drugega dela. Tako smo se — tu ne gre samo zame — odločili za še eno mandatno obdobje. O sami funkciji pa to-le: Izvršni odbor je marljiv, saj se v tem svojstvu srečamo vsakih 14 dni. Vsak ponedeljek zvečer imamo delovne dogovore, vsako jutro se oglasim na PZS, imam namreč srečo, da delam v republiški upravi, ki ima svoj delavnik. Za nas amaterje na PZS je težnja profesionalnih delavcev v telesni kulturi ter politiki, ko bi radi — in to jim tudi uspeva — vse opravili med delovnim časom, težka; taka težnja, mislim, da je bolj značilna za republiške institucije, vpliva tudi na našo kadrovsko politiko oziroma na kadrovski sestav. Marsikatero bitko tudi izgubimo, veliko jih bijemo na sestankih, nasploh imamo preveč forumov in amaterji ne moremo biti povsod prisotni. To ni samo moj problem; tu so težave kadrovske obnove organizacije tako na PZS kot pri vseh amaterskih združenjih.

* Predsedniku PZS Tomažu Banovcu je vprašanja zastavil načelnik komisije za propagando pri PZS Peter Lavrič.

Seveda je funkcija izredno delovna. Nerodno je predvsem to, da zaradi funkcije manj hodim v gore. V novem sestavu bomo, upam, predsedniška bremena razdelili tudi na druge, še bolj delovno.

Kateremu problemu oziroma dejavnosti boste posvetili največ pozornosti?

Predsednik lahko posveti večjo pozornost le malo stvarim. Veliko prostovoljskega dela je vložnega v planinsko organizacijo. Res je, da je kako obdobje zahtevalo drugačen vrstni red. Tako smo nekoliko več delali na področju planinskega gospodarstva. To je bila tudi družbeno zelo pomembna naloga. Če je bilo kaj bolj v senci, ni taka težava, težave so v klišejih oziroma stereotipih, ki smo jih bili sprejeli sami, pa tudi okolica. To vse je povezano in se razume kot na primer: zasvojenost s prostovoljskim delom pri graditvi objektov, množični pohodi, markiranje potov, delo z mladino, alpinizem in sploh področje vzgoje in propagande; vse to je manj znano navzven. Težave materialne narave pri Planinskem vestniku so strašne in so malo znane; enako je z novimi usmeritvami na brezpotja, v SFRJ, na bližnja gorska območja in tako naprej. Danes, ko odgovarjam na ta vprašanja prvi dan v letu 1984, lahko samo ugotovim, da televizija (konkretno Marko Rožman, ko je ocenil sezono 1983) ni omenila alpinizma v vrhunskem športu, ne kot uspeh, niti ne kot neuspeh!

V prihodnje bomo morali, tako razumem tudi razpravo in usmeritve Skupščine, nekoliko več storiti za »negospodarsko dejavnost« v planinstvu. Zato bo propaganda tudi v prihodnje zelo pomembna.

V poročilih smo zasledili, da je v Sloveniji vrsta planinskih društev, ki gojijo planinstvo samo v lastni sredini; tu mislim predvsem na PD v podjetjih. Nasproti temu pa vemo, da je še dve tretjini šol brez planinske vzgoje. Torej bo veljala ustrezna pozornost tudi delu z mladino.

Z mladino ni težav. Pozabljamo, da planinci nismo edini, ki vključujemo mladino. Še huje pa je, da celo med nami gojimo nekak pokroviteljski odnos do mladine. Praviloma skrbijo v tistih PD, ki malo dajejo mladini, tudi za to, da ne bi preveč povečali članarine. Na Skupščini so bili vsi delegati — mladinci za visoko, če ne višjo članarino. Tega se bomo morali odvaditi. Vendar menim, da so v drugih organizacijah podobno zaskrbljeni nad mladino. Delo z mladino moramo razumeti drugače — to naj bo delo mladih. Mi imamo izkušnje — pionirje vodi mladina, celo skrb za cicibane je naložena pretežno mladim.

Pa še to: Na slovenskih šolah smo — vsaj za osemletke lahko trdim — dovolj prisotni; tudi tu nismo edini, tu so tudi taborniki, deloma Partizan in drugi. Težje bo, skupaj z Zvezo socialistične mladine, narediti kaj v krajevnih skupnostih in v naseljih.

Naš alpinizem je v minulem obdobju zabeležil vrsto opaznih uspehov. V svoji organizacijski obliki pa se sooča s problemi, ki izvirajo iz različnih gledanj posameznikov na alpinizem v skupni planinski organizaciji. Kako ocenjujete vi ta pojav?

Sedaj že vsi vemo in upam, da je bil spodrsrljaj na TV samo napaka, da je alpinizem vrhunski šport. Tekmovalen pa ni, čeprav ima nekatere take prvine. V minulem obdobju so me tudi osebno kritizirali, mislim da dokaj upravičeno, da novih tendenc v alpinizmu ne razumem. Nekateri alpinisti tudi javno opozarjajo na določene konceptualne težave oziroma razhajanja v organizaciji. Nenadoma — vendar ne nepričakovano — imamo odličen izbor vrhunskih plezalcev — športnikov, na drugi strani pa premalo sten in gora doma, premalo oblik (skalolazenje ipd.), premalo denarja, premalo opreme, premalo deviz, premalo razumevanja in poleg vsega še premalo — organizacije.

Prav tu bi radi oboji — mi odsluženi plezalci — rekreativci — pomagali generaciji novih plezalcev. Pričakujemo močno komisijo za alpinizem, trden koncept in določen nov položaj v organizaciji. Ni in ni novih vrhunskih alpinistov organizatorjev. Če nisi zvezda — stare pa ne veljajo — potem pa jim tudi organizacijskih nalog nočemo poveriti. Sem tudi statistik in vem, da mora vrhunski športnik danes, poleg ustavnih 42 ur na teden, delati v športu za vrhunski uspeh še približno 25—30 ur. Jasno, da potem ni časa za organizacijske naloge, ki potrebujejo tudi nekaj takega.

Poskuse analize stanja poznamo. Mislim, da bo gradnja koč in potov postala stabilna. Gradili naj bi kvalitativne prvine organizacije. Vesel bom, če bomo v organizaciji delovali na skupnih nalogah tako planinci kot alpinisti. Nestrpnost na obeh koncih bo treba preliti v energijo, ki jo potrebujemo za sodelovanje.

Teško je primerjati Messnerjeve cilje, še težje pa cilje njegovih sponzorjev, donatorjev oziroma podpornikov z našimi. Je pa vedno kot internacionalen vzornik širil svoj vpliv. Tudi naši plezalci v Himalaji in drugje so dali svoj prispevek, manj individualen bolj ekipen; tu so vrhunski ekipni dosežki (Everest, Lotse, Daulagiri) na jugoslovanski način. Mislim, da imamo posameznike podobnih fizičnih, psihičnih in moralnih kvalitet, vendar nimamo nacionalne politike in ciljev ter sponzorjev. Od alpinizma pri nas še ni možno živeti, verjetno še dolgo ne bo, vendar je to osnova mesnerjanstva. Če bomo ustvarili take možnosti, se bomo srečali z novimi težavami, vendar velja poskusiti. Kdor ne preizkusi ideje, daje ideje nasprotnikom. Mi bi morali to idejo integrirati v splošna prizadevanja za turistično vrhunsko ponudbo gorskega sveta.

*Planinskemu vestniku se je občutno povečala naročnina, beležimo pa že več let tudi izgube. Nekateri MDO so predlagali spremembe, tehnične in vsebinske narave. Uredniški odbor pa vztraja pri starem konceptu. Kaj bi bilo treba storiti, da ne bi bilo recimo na naslednji skupščini kritike?**

Tudi pri PV velja poskusiti kako novost. Rizik je tu izreden, vendar sedanji razvoj cen, padec kupne moči in vse ostalo samo opozarja na probleme. Poleg Vestnika razvijamo še druge oblike obveščanja — Alpinistične razglede in Obvestila. PV se bo moral dokazati vsebinsko in ekonomsko. Seveda pa ni problem v tem. 1000 ND za 576 tiskanih strani ni veliko, vendar menim, da tu veliko odločamo brez bralcev — kupcev PV. Ti bodo na koncu imeli vso besedo. Nove propagandne akcije, ki so v pripravi, bodo nekaj pomagale. Velika naloga je pred uredništvom, pa tudi pred drugimi. Nekaterih tehničnih parametrov ter racionalizacije pri tem ne izključujem. Na prihodnji skupščini oziroma glavnih odborih bomo o tem še veliko govorili.

Kako ocenjujete odnos do drugih družbeno-političnih organizacij in telesnokulturnih organizacij danes in v bodoče.

Nesporno je, da naša organizacija uživa ugled družbene organizacije; vsaj za nekatere naloge smo izredno pomembni, če ne edini. Ta ugled seveda ni še obveznica. Tekmovanja v raznih SIS, kjer bi lahko družbeni ugled v obliki svobodne menjave vnovčili, so končana že v prvih sklicih. Časa in načina za spremembe kriterijev nimamo ali pa ga ne znamo najti. Borba za delitev skromnih sredstev za športno rekreacijo v RTKS pomeni nič drugega kot — vzemi tabornikom za planince in narobe. Vsaka objektivizacija ob kriterijih, ki tako nastanejo, je odveč. Položaj organizacije v SZDL je ugoden, še boljši v ZSMS. Mogoče ni dovolj razumevanja v Zvezi sindikatov, vendar smo lahko zadovoljni.

Hudo je, če kak prehud volontarizem rešujemo z volonterji. To lahko pomeni odhod cele generacije ali posameznikov. V novih pogojih gospodarske stabilizacije se bodo delavci še bolj obrnili v naravo in na cenejše oblike uporabe prostega časa. Razumeti bi morali, da bo v zvezi s tem prišlo v ZTKO in RTKS do nekaterih pomembnih racionalizacij, tako konceptualnih ali drugačnih. Bojim se, da na tem ne delajo veliko. Da pa smo pripravljeni sodelovali, smo že večkrat poudarili.

Tomažu Banovcu, že tretjič izvoljenemu predsedniku PZS, bi lahko zastavili še dosti vprašanj. Upamo, da bo v dveletnem obdobju še dovolj časa, da bomo z njegovo pomočjo lahko razvozlati ta ali oni problem in osvetlili to ali ono vprašanje. Želimo vam veliko uspeha pri amaterskem delu pa tudi kakšno sproščeno urico v hribih.

* Planinski vestnik se snovno in oblikovno postopoma dopolnjuje tako kot so to pokazali rezultati ankete. Le-to smo organizirali med samimi naročniki PV pa tudi med člani PD po planinskih društvih v letu 1982. Ideje, sugestije in nove predloge (med njimi so tudi tisti, ki so bili oblikovani na sestankih nekaterih MDO) smo strnili v predlog novega koncepta, nove vsebinske in oblikovne usmeritve PV. Ta predlog je obravnaval GO PZS na svoji redni seji dne 23. 4. 1983 in ga tedaj tudi potrdil in sprejel za oporo in za izhodišče pri delu uredniškega odbora PV. (Op. ured.)

PLANINSKI CILJI

(Odstavki iz govora predsednika Planinske zveze Slovenije Tomaža Banovca na XVI. skupščini PZS, dne 17. decembra 1983 v Ljubljani)

»Vzgojiti občane, delovne ljudi s primernim programom, da bodo sprejeli planinstvo za svojo življenjsko potrebo.
Na srečo so vrednote življenjskega dopolnila, ko hodimo v gore, podobne pesmi, glasbi, prijateljstvu, ljubezni do miru in je obiskovanje gora, hkrati ob sprejemanju teh vrednot, eno najlepših dejanj.«

(Tomaž Banovec)

Minulo obdobje smo v naši državi sprejemali prizadevanja za pripravo nove politike gospodarske stabilizacije in v precejšnji meri tudi že uresničevanje te politike. Nekateri družbeni ukrepi so znatno vplivali na planinsko organizacijo. Že v letu 1983 je Zakon o delovnih razmerjih onemogočil, v letu 1984 pa bo dokončno zavrnil zaposlovanje upokoencev. Druga važna sprememba pa je — delovni čas. Spreminjanje in s tem povezane spremembe raznih voznih redov namreč onemogočajo dobro planiranje, ko bi v te programe lahko vključevali tudi javna prometna sredstva. Avtobusi, ki so v energetski stiski postali zelo uporabni, so zaradi stroškovne inflacije tiho dražili usluge, prevozi — edini, ki so racionalni — pa so vplivali tudi na prehod meje. Del programa PD za leto 1983 je segal tudi na mednarodna področja, v okvir »Poti prijateljstva«, v zamejske gore in med stike z zamejskimi Slovenci — vse to je bila do oktobra 1983 družbeno in politično potrjena aktivnost. Zdaj pa nam pregledi in analize kažejo, da bomo morali to aktivnost precej omejiti. Bojimo se, da bo začasen ukrep trajal pre dolgo in da bomo morali nekatere oblike obiskovanja gora v organiziranih skupinah reševati kako drugače. Upamo, da bodo stališča RK SZDL v zvezi s tem uspešna in da bo prišlo kmalu do sprememb.

Predsednik PZS Tomaž Banovec (Kredarica ob otvoritvi, 17. sept. 1983)

Foto Dokument. PV

Za letos in še za katero leto vnaprej vemo, da bo stabilizacijsko. Predvidevamo spremembe, ki jih nakazujejo dokumenti komisije zveznih družbenih svetov. Povprečna kupna moč se bo še nekoliko zmanjšala, cena denarja pa bo veliko večja in s tem tudi vrednost obratnih sredstev, ki jih morajo imeti planinske postojanke. Ne bo več kreditov in jamstev za naše objekte, težave v združenem delu (v veliki meri je podpiralo z neposredno menjavo ter pomočjo tudi naša gospodarska prizadevanja) bodo še ostale.

Doslednje delo z mladino, pionirji in člani, sodelovanje s KS in z združenim delom, predvsem pa množica aktivistov, mentorjev, odbornikov kaže, da imamo vsaj enake možnosti za delo, če že ne boljše ob predpostavki, da bodo potrebe po aktivnem planinarjenju še naraščale, zlasti v organiziranih oblikah. Ankete javnega mnenja v Sloveniji povedo, da poleg 100 000 naših članov računa še 350 000 aktivnih obiskovalcev gora, nečlanov, na naše postojanke, pota ter na organizirane napore PD (da sem ne prištejemo še obiskovalcev iz drugih republik in pokrajin ter iz tujine). Obiski v gorah kažejo, da bodo te naloge tudi v prihodnosti ostale; ostale bodo celo tam, kjer smo že ukinjali oziroma zmanjševali — kot planinska organizacija — svojo neposredno infrastrukturno prisotnost (Logarska dolina, Mozirske planine, celo Pohorje), ko smo spet vključeni v proces, na nekaterih območjih pa imamo celo nove, ekskluzivne naloge (TNP), ki so

za zdaj povezane tudi z začetnimi težavami, nesporazumi. Ekonomske zakonitosti bo treba upoštevati in jih uvajati tudi v naše delo. To velja tako za obiskovalce kot za organizatorja programov ponudb in obiskov. Ponekod se obnašamo še kako sektaško, v organizaciji sami pa tudi navzven. Kdo je bolj zaslužen, tisti, ki organizirano med tednom s skupino planincev napolni postojanko, ali tisti, ki tem planincem proda razne usluge? Mislim, da smo, ko smo zastavili to vprašanje, že nanj tudi odgovorili. V količini smo že blizu zastavljenih ciljev, zadovoljni smo s kakovostjo v našem delu. Skrbi nas pa, da ima slovenska planinska organizacija blizu 50 % vsega članstva v SFRJ, ko je po drugi strani razmerje med člani in mladino ostalo nespremenjeno. Veseli pa nas, da je prav mladina v organizaciji vse bolj aktivna.

* * *

V obdobju med skupščinama smo imeli pravi val obnove in novih gradenj. Svoje obveznosti v visokogorju, razen še nekaterih odprtih lokacij, smo uresničili. Precejšen pogum in dobra mera solidarnosti je bila potrebna, da smo na GO glasovali tudi za jamstvo kreditev za Kredarico, Kamniško sedlo in za Kočo pri Krnskih jezerih. Prav to se nam je obneslo. Nobeno PD, ki je ta jamstva realiziralo, doslej ni slabo gospodarilo. Posebno vprašanje pa predstavlja pomoč (vsaj medsebojna) srednjegorskih planinskih postojank. Leto 1983 in deloma še 1982 kaže, da visokogorske planinske postojanke dobro poslujejo, PVP pa zbirajo tudi druge. Določeni ukrepi so potrebni tudi za krepitev gospodarske osnove postojank tudi zato, ker družbeni sektor ni, razen občasno, kdo ve kako zainteresiran, da bi take postojanke prevzema. Premoženje PZS smo ohranili. Važno je ohraniti tudi tiste funkcije, ki naj bi pomagale ščititi položaj obiskovalca tam, kjer PD ni neposreden lastnik postojanke. V zadnjem času se nam je namreč večkrat dogodilo, da smo dobili ponudbe, v katerih ne bi bili lastniki niti upravljalci, imeli pa bi iste ugodnosti kot člani (Žiri, Zlatorog).

V prihodnosti nas čaka resna naloga — III. družbeni dogovor o pomoči visokogorskim postojankam za planinsko obdobje 1985—1990. Priprave smo že začeli ob zadnjih otvoritvah.

Vso pozornost smo posvetili tudi TNP (Triglavskemu narodnemu parku). Zlasti pomembna za organizacijo je zakonska ureditev zavarovanja TNP. Prepričani smo, da bomo v okviru plana TNP uredili tudi vprašanje, ki zadeva problem uresničevanja ideje: naj bi bil TNP čimbolj odprt za obiskovalce in bi s tem podprli vlogo planinske organizacije, ki edina lahko gradi ali obnavlja planinske objekte. Žal delamo tudi sami napake, ki so včasih tudi razlog za načelno odklanjanje, ko bi razpadajoče objekte z adaptacijami pripravili za novo (planinsko) funkcijo.

Razmere v gorah glede hrupa in odpadkov pa tudi same discipline se na splošno izboljšujejo. Veliko so že storila PD ter posamezniki, ki nas opozarjajo na obnašanje v gorah. Ostaja pa še vedno pravilo, naj bi smeti odnašali v dolino, pa ne kakor nekakšni gorski komunalci, marveč po pravilu tisti, ki so jih v gore prinesli.

* * *

Veliko zdamskih društev je planinskih. Zelo veliko med njimi je TRIGLAVANOV. Ta identiteta še ne pomeni, da so to povsem planinska društva. Zamejska PD nas večkrat potrebujejo, mi pa njih. Veseli smo neposrednih stikov med PD v Sloveniji z zamejskimi PD. V okviru sodelovanja Treh dežel so zamejska društva, kultura ter jezik v enakopravnem odnosu. Še več, skupaj smo pobudniki večine skupnih nalog. V prihodnje moramo, ne glede na sedanje omejitve, v tem okviru sodelovanje nadaljevati in iskati novih načinov in oblik.

* * *

V Dvoržakovih 9 se zbira do 200 funkcionarjev, amaterskih delavcev v delovnih telesih, komisijah, podkomisijah in odborih. Veliko različnih motivov in interesov nas povezuje. V prihodnje bodo še bolj potrebne take kadrovske rešitve, ko bi poleg specialistično usmerjenih posameznikov, vključili v delo še več takih, ki bi širše poznali probleme tako na terenu in v PD in bi tako bolj organsko predstavljali samo organizacijo. Za samoupravne odločitve bi pripravljali take predloge, ki bi bili bolj skladni za organizacijo kot celoto ter za širšo družbeno skupnost. Še naprej bo ostala temeljna pot kadrovske politike izobrazba ter rast kadrov ob nalogah v organizaciji.

* * *

Med skupščinama smo ponovno razvili sklad založenih edicij ter deloma ohranili in povečali, žal neustrezno inflaciji, obratna sredstva založbe. Prehajamo namreč tudi na področja, ko naše izdaje niso visoko rentabilne, tudi zato ne, ker nam bo obrestna mera, če bi jo računali, pomenila izreden izdatek. Tako nam že prej oblikovani skladi (tudi založniški) pomagajo finančno premostiti druge izdatke. Žal smo samo ustavili

naraščanje izgube pri Planinskem vestniku, nismo pa je uspeli zmanjšati ali pokriti. Nič ne pomagata starost in vsebina glasila, družbene dotacije so razdeljene po drugih ključih in v deležih, ki jih ne moremo na hitro spremeniti. Večja naročnina je nuja, večje število naročnikov pa je dolgoročna naloga. Pričakujemo, da bomo povečali število naročnikov zlasti med člani organizacije, med odborniki in sodelavci v planinski organizaciji. Poleg tega naj bi v PD prevzeli še večji vpliv na vsebino edicij Založbe PZS, zlasti na področju kartografije ter pri praktičnih priročnikih.

* * *

Pomen organizacije se je v celoti v teh dveh letih okreplil. K temu so pripomogli uspehi ob praznovanju 90-letnice SPD. Na vseh ravneh sodelujemo z ZSMS, SZDL, s sindikati in društvi. Podobno je v ZTKOS in na drugih ravneh. Nove oblike sodelovanja in novo vsebino pa smo zabeležili predvsem s turističnimi organizacijami (ponudba obiskov tujih državljanov v naših gorah) in v za to odgovornih organih v SR Sloveniji. Večnamenska uporaba naše infrastrukture naj bi v prihodnje pomenila tudi kvalitetno ponudbo aktivnega planinstva gostom iz tujine. To obliko delovanja bomo začeli razvijati že letos. Sodelovanje smo utrdili tudi v okviru PZJ s PSH in PZBiH, le delo s PZJ ocenjujemo za izredno slabo, kar je deloma kriv sistem enoletnega mandatnega obdobja, ko bi v tem pogledu bilo treba problem urediti, ker materialni pogoji PZJ izredno hitro kopnijo.

NEKAJ PRIPOMB, POJASNIL IN SPOMINOV, II. DEL

MARJAN LIPOVŠEK

Triglavska kronika

Str. 206, drugi odstavek: (omemba natisov in ponatisov »Zlatoroga«).

Pripomba: mislim, da bi bilo treba pri navedbah o Zlatorogu omeniti natis te pesnitve v nemščini in slovenščini hkrati, v založbi dr. Trofenika iz Münchna. Spremnna članka sta napisala H. J. Kissling in L. Kretzenbacher (:Rudolf Baumbach in njegov Zlatorog, Povedka in bajka o Zlatorogu). Članka je prevedel dr. Niko Kuret in sta objavljena v obeh jezikih. Knjiga, ki jo krasijo odlične slike (Janez Kališnik, Jaka Čop), je posvečena spomenu Jakoba Aljaža in Juliusa Kugyja. Morda obstajajo kake okoliščine, ki so povzročile in spremljale natis in izid te izredne knjige, toda nič ne vem o tem. Rad bi le povedal, da sem bil kot Slovenec ganjen, ko sem odprl notranjo naslovno stran s posvetilom Aljažu in Kugyju, Aljažu na prvem mestu. Knjiga je izšla leta 1968, ko smo Aljaža komaj omenjali, ta natis iz tujega mesta pa ga je počastil, kakor zasluži. Naša jubilejna knjiga o Triglavu ga omenja najprej v posebnem poglavju, nato večkrat v Triglavski kroniki ter nekajkrat tudi med Potočnikovim pripovedovanjem. S tem so naši trije pisatelji popravili krivični dotedanji molk.

Ta »Zlatorog« pa tudi pozneje v Triglavski bibliografiji ni omenjen. Za to ne vidim pravega vzroka. Izbira avtorjev drugih navedenih del tega ne more razložiti.

Str. 220, tretji odstavek (omemba sklepnih besed v opisu inž. Reinla).

Pripomba: zadnjih besed inž. Reinla v opisu prvega vzpona čez Triglavsko steno (nemška smer) pa Kugy v svoj izvornik ni vstavil. V tem opisu se sklepni odstavek preveden glasi takole:

»Uro pozneje sedimo pri gorki peči v Dežmanovi koči in dobro nam je. Včasih vstane katera izmed postav, zavita v odeje, zapusti toplo sobo in pogleda ven, kjer divjá severni vihar in prav močno mrši kraljevemu velikanu belo brado. Srdito stresa orjak svojo prastaro trojno glavo.«

Če bi bile v nemškem izvorniku — navedenem v Kugyjevem delu — take besede, proti katerim Stanko Hribar upravičeno ugovarja, bi jih v prevodu seveda izpustil, pač pa bi jih navedel in pristavil k njim pripombo v »Opombah in pojasnilih«.

Pravi izvornik v »Sporočilih nemško-avstrijskega planinskega društva«, letnik 1907 pa popisa ne sklene tako, kot ga je objavil Kugy, temveč nepretrgano nadaljuje:

»Naj ga le imenujejo najvišjo goro Slovanov — tokrat je nemška sila . . .« in tako naprej, kakor navaja Stanko Hribar. Kugy je bil torej tako uvideven in obziren, da teh pravih sklepnih besed ni dal natisniti. To pa mu moramo šteti v dobro. Še več, s priznanjem ga

moramo občudovati, zakaj nemški izvirnik »Pet stoletij Triglava« je izšel l. 1938, sicer v Avstriji (Založba Leykam v Grazu), prav gotovo pa že po priključitvi Avstrije k nemškemu »rajhu« (12. marca 1938) in dobro je znano, kako fanatično se je precej Avstrijcev že nekaj let prej priznavalo k Hitlerju. Kugy je bil sicer italijanski državljani, toda knjiga, založena in natisnjena v Avstriji, bi lahko doživela vse mogoče napade, če bi zasledili, da je Kugy črta besede, ki so nedvomno govorile v prid pritisku in poseganju po našem gorskem svetu.

Dostavim pa naj še to, da ni v Königovem poročilu in opisu tega vzpona nobene nemške nacionalne bodice ali opazke. (Österreichische Alpenzeitung, leto 1906). Iz primerjave obeh opisov, Königovega in Reinlovega je tudi lahko spoznati, zakaj se je Kugy odločil za Reinlovega. Ta je zelo plastičen, živahno opisovalen, medtem ko je Königov stvarjen in nekoliko suhoparen. Prav gotovo je Reinlovo opisovanje bilo Kugyjevemu pojmovanju gorskega opisa veliko bližje.

Str. 231, tretji odstavek: (omemba Seidlove razprave).

Pojasnilo: Seidlov naslov njegove znamenite razprave o »Zlatenski« plošči je že od vsega začetka napačen v imenu gore Zlatna. To je S l a t n a kakor popolnoma jasno in nedvoumno izgovarjajo domačini, torej vrh ali področje, kjer solijo ovcam. Tega ne navajam zato, ker bi se v vsem strinjal z dr. Tumo, ki to tudi tako pojasnjuje, tu pa ima pač nesporno prav.

Str. 231 in nadaljevanje na str. 232: (omemba Beautiful Mountains).

Pojasnilo in poprava: v naslovu Copelandine knjige je naprej mala (tiskovna?) napaka: Alp namesto Alps. Potem pa še to, da »In the Jugoslav Alps« ne sodi h glavnemu naslovu, temveč je to le podnaslov, kakor se jasno vidi na notranji naslovni strani, nekakšno pojasnilo, in sicer šele pri drugi navedbi naslova. Prej je že dvakrat, na platnicah in prvi notranji strani, samo glavni naslov.

Glede vsebine pa bi rad dopolnil in popravil navedbe na str. 232: spisi, ki v tej knjigi niso plezalni, so uvodni očit najpomembnejših gorskih skupin pri nas, opis zimskega vzpona na Kredarico, opis Koče na Gozdu ob hudem viharju, zadnji spis (Ultima ratio montis) o gorniku, ki ga je zasul plaz na Veliki planini. Vsi drugi opisi sicer res najprej navajajo dostope na goro po označenih pótih, nato pa sledi vsakokrat še plezalni vzpon na tisto goro: na Triglav, na Prisojnik, na Jalovec, iz Martuljka med Poncama v Dnino, na Špik in na Mojstrovko. Med opise so vstavljene tudi tri pesmi, od katerih sta pomembni zlasti prva in zadnja.

Str. 232, drugi odstavek: (omemba obeh slovenskih gorskih filmov).

Pojasnilo: vprašanje o »prvenstvu« obeh slovenskih gorskih filmov ni bilo prej za nikogar uganka. Najprej je T. K. Skala izdelala svoj film »V kraljestvu Zlatoroga«, potem pa je bil s snemalcema M. Badjuro in St. Tominškom izdelan film »Triglavske strmine«. Prvi izvedbi sta bili v tem ustreznem časovnem razmiku. Spor je nastal šele po vojni in mnenje prof. Brenka je pravilni odgovor na to.

Plezalni prizori pa so — gotovo zaradi snemalca Stanka Tominška — v Badjurovem filmu bolj slikoviti, več jih je, filmani so bolj drzno. Tudi Metod Badjura je bil po moji sodbi izredno zmožen filmski snemalec. Janko Ravnik je moral svoje bolj skromne izkušnje nadomestiti s čutom za estetično ravnovesje in za primerno menjavo slikovne vsebine med statičnimi posnetki in med prizori z razgibanim dejanjem. Mislim, da mu je to uspelo.

Str. 233, drugi odstavek: (navedba Drogenikovega odlično izdelanega zemljevida).

Pripomba: ta Hribarjeva opazka me je spodbudila, da sem opozoril nanjo Herberta Drogenika, ki sem ga oddavna cenil kot gornika, zimskega alpinista in sodelavca pri »Našem alpinizmu«. Malo nato mi je poslal izvod svojega zemljevida, ki je tehnično vsaj tako dober, kakor so znane švicarske gorske karte, ali pa je celo boljši. Hribarjev opis Drogenikovega izdelka je čisto točen in težko je verjeti, da bi bilo denarno vprašanje odločilno za zavrnitev tako odličnega izdelka. Tisti, ki so odločali, bodo o tem seveda več vedeli.

Str. 235, zadnji odstavek: (o Valentinu Hodniku).

Pripomba: morda bi bilo prav dostaviti, da sta bila Valentin Hodnik in Janko Ravnik dobra prijatelja. Janko mi je večkrat pripovedoval, kako sta si bila blizu in kako ga je prizadela Hodnikova smrt. Vedel je, kako je bil nesrečen in notranje premalo trden. Skupaj sta nadelala »Ravnik—Hodnikovo pot« iz spodnje Vrtače pod Toscem nad Vojami po meliščih naravnost gor do tam, kjer se stika pot s Studorskega prévala s potjo čez Zagon. Ta steza je vzpon do Vodnikove kočice pač zelo skrajšala, držala pa je po meliščih in zato ni obstala.¹ Vsekakor pa čaka tu pristojno planinsko društvo naloga, ki bo morala biti nekoč opravljena.

Str. 236, peti odstavek: (navedba o Deržajevi knjigi).

Pripomba: vprašanje je, ali Deržajeva knjige o »pozitivnem planinstvu« res ni bilo, ali njegove knjige, ki so izšle pozneje, so ali niso pozitivne. Vendar se bere pripomba:

¹ Pot je propadla zavoljo tega, ker so jo Bohinjci zasuli s kamenjem, ko so širili dostop za živino na Velo polje. (Po pripovedovanju J. Ravnika, op. ur.)

»...te knjige potem ni bilo« — namreč »pozitivne« po »negativnem« Gruhu — tako, kakor da bi ničesar ne bilo.

Najprej o »Gruhu«: to ni povsem »negativna« knjiga. Nekateri odstavki so res taki, da bi človek knjigo najraje odložil. Vendar se moramo le vprašati, kakšna razočaranja, ponižanja, obrekovanja in žalitve je preстал Deržaj, da so se rodili tako grenki odzivi. Poznal sem Deržaja, njegov suhotni obraz, v daljavo uprt pogled, človek z domišljijo, vizionar, tenkočuten in težko prizadet po tisti zloglasni nesreči v Triglavski steni, ko se je nanj in na Miro Marko zgrnilo vse mogoče. Deržaj pove, da je živel v času nasprotstev, skrbi, pomanjkanja, jeze, sovraštva, zavisti, obrekovanja, natolcevanja, površnosti... France Zupan (Gore v besedi, podobi, glasbi) pravi: »Kot planinski pisatelj je pokazal v svojih delih redko sposobnost, da je videl obe plati alpinistov-sodobnikov, ne samo romantično junaške.« V tem sta si zelo podobna z Borisom Režkom (Svet med Grintovci, 1938, Deržajev Gruh pa l. 1937, torej tudi časovno prav blizu). Kaj pa se je Deržaju tedaj dogajalo, pove — vsaj s svojega stališča — na koncu prvega poglavja (Zgodovina planinstva). Našteto je marsikaj, od zlohrotnih »anonimnih pisem« do »bučanja kloake«. Videti je, da je pisec zato reagiral s prav tako ostrino, kakršni so bil očitki, ki so leteli nanj. Bralec pa se le vpraša, ali ta bridka ostrina zadene vselej svoj namen ali pa ne seže čez cilj. Vprašanje je tudi, kako sta plezalca prikazala nesrečo in kako sta ravnala potem. Tem kočljivim vprašanjem se dr. Miha Potočnik pri poznejši omembi Deržajeve nezgode ogne, mislim, da upravičeno, ker niso le osebna, temveč, ker je zelo težko o njih razpravljati le z ene plati. O tem pripoveduje na primer dr. Vladimir Škerlak (Plan. vestnik, 1961/399), a je vprašanje, koliko je lahko sodba o tem danes še objektivna. Da sta bila plezalca žrtvi ozkih, za nepristransko presojo tedaj neosveščenih in motnih splošnih družbenih razmer, je najbrž kar nesporno.

Opisa, ki ga je objavila Mira Marko (izšel je, kakor vemo, šele v Tumovem delu »Pomen in razvoj...«) pa to ne zadeva. Opis je mojstrovina in kot slika dogodka nekaj izrednega. Tako je, kakor sem imel priložnost že povedati: bralec, ki ni seznanjen z nadrobnotimi, ne sprašuje o njih in tudi ne premišlja, ali je bil padec res tak, kakor ga slika opis, ki je izredno sugestivno napisan...

Toda dvomljiv, sporen, je le del »Gruha«. Pri tem si ne lastim nobene dokončne sodbe o tej knjigi. Vem le, da bi jo danes, ko smo tako odmaknjeni od okoliščin, ki so jo povzročile ali izzvale, marsikdo ocenil drugače kakor tedanji sodobniki. Skupine gornikov, »planinske družčine«, so se velikokrat držale čisto zase in nastajala so seveda tudi nasprotovanja. »Gruh« je morda poseben, toda zelo značilen primer za to. Drugi primer za to je skupina okrog Janeza Gregorina, »užigovci«, ne glede na Gregorinove odlične pisateljske sposobnosti (ki so bile skupini seveda močna opora) in ne glede na to, do kod je upravičeno seglo nasprotovanje proti tradicionalnemu planinstvu, poosebljenemu v SPD.

V »Gruhu« pa so zadnji kratki opisi cvetic, živali in nekaterih ljudi v gorah prizadete besede, ki se trpko in z uporom vzdignejo proti človeku, če uničuje naravni potek življenja v gorah. Za besedami pa čutimo, da je pisatelj nerazdružno povezan z gorami. Pri teh kratkih skicah, pri Vedrnici, Mišlju, Igalčku, Košutniku, Digavčju in drugih se nehotе vselej spomnim, kako Evgen Lovšin enako prizadeto pripoveduje o nekem pokončevalcu »s črnim srcem«, ki je nekje pod Golico s cepinom mlatil po dišečem jegličju v skalah nad seboj, da bi ga utrgal (V Triglavu in seseščini). Tako pisanje pa je vendar pozitivno.

Zatem je leta 1940 izšla v založbi Vodnikove družbe Deržajeva ljudska povest »Pod špiki«. O tej že ne bi rekel, da ni »pozitivna«. Sicer pa je opredelitev »pozitiven« ali »negativen« v razmerju do gorništvа — toda v gorniškem okviru — nejasen in težko določljiv pojem. Lažje bi bilo s kritikom dr. Tominškom reči, da se v razvoju dogodkov te povesti marsikaj samo napove, ne pa pripoveduje, in da bi bilo bolj učinkovito, ko bi bil pisatelj pripeljal svojega junaka do tragičnega vrha, da bi bila torej zgradba povesti in dušeslovna razčlemba oseb bolj dognana. Toda v ljudski povesti kaj posebnega ne pričakujemo. Pomembnejše je, vsaj v tem primeru, da so opisi gora in življenja na njih in pod njimi živi, resnični, in da zbuja jo močan občutek za gorski svet. To je pripoved o samosvojem gorjancu — rovtarju in kmetu Sukavniku, ki mu je plaz vzel tri sinove, ko je družini zaradi pridnih rok najbolje kazalo. Za sinovi je od žalosti shirala in umrla še mati. Oče je ostal samotar, drzen divji lovec in občasno gorski vodnik. Opisano je, kako sta si bila navzkriž s knežjim lovskim čuvajem, pa tudi zgodba, ki jasno kaže na znani dogodek v severni steni Poliškega Špika, ko je Jože Komac na težkem prehodu rešil Kugyjevo navezo iz hude stiske. Opisan je tudi prizor v gostilni, ko so slavili zmago in je Komac-Pavr — v povesti vodnik Sukavnik — vzkipel, da je steno le on preplezal. »Gospod« Jeremija Kayserling iz povesti je seveda nedvomno Julius Kugy (tudi začetnici kažeta na to — J. K.), opisan drugače, kakor smo sicer vajeni. Naravnost povedano: brezobzirno in ne čisto pravično. Tako so mogoče gledali nanj nekateri gorjanci, njegovi vodniki, toda le pri sebi, ne da bi to kdaj povedali. Spomnimo se, kaj je o Kugyju rekel Pečar-Bobek: »O, Kugy je bil

dober gospod, vedel je, koliko je treba plačati, dal pa je vedno več...« Ob tem, da so se morali pretolči skozi težko življenje, so jim »gospodje« kot Kugy prišli pač prav. Ni jih motilo, da so bili »komod« in da so v bivakih spali dobro pokriti, sami pa so se za silo grelj ob bivaškem ognju. Šlo je za zaslužek.

Vrednotenje gorniškega dejanja pa je seveda čisto druga stvar. Sicer sta v življenju vselej dve strani: um in snov, misel in njena uresničitev, a tudi Deržaj pravi z besedami svojega gorjanca Sukavnika: »Dandanašnji je tak čas, da prihaja v gore le taka gospoda, ki se hoče brez truda povzpeti na vrhove, kjer ni bil še nihče pred njo. Se reče, nobeden od gospodov, gorjanci ne štejejo. 'Kaj bo gorjanec,' pravijo, 'v gore hodi, ker mora, zavoljo dela in lova'. Tako pravijo, pa ne pomislijo, da je nazadnje le gorjanec tisti, ki jih privleče na vrh...« Vendar to ni do konca domišljena in dokončno izrečena beseda, ne glede na to, kaj vse je v njej pravično povedano. Toda več o tem v Potočnikovih poglavjih.

Leta 1941 je Deržaj izdal bibliofilsko zbirko črnobelih linorezov (Založba Viharnik), podob z gorá, v kateri izbrano besedilo, izdelano prav tako v linorezu z lepimi, barvastimi začetnicami, spremlja vsako sliko. Besedilo je vzeto iz pesniških misli Vodnika, Aškerca, Abrama, Cankarja in Župančiča (navedba enega izmed avtorjev ni jasna). Gorskih linorezov je devet (ne osem, kot navaja Zupan v svoji sicer odlični študiji — Gore v besedi, podobi, glasbi). V deseti linorez, uvrščen kot prvi, so v črno-belem okrasnem okviru z rdečimi črkami, ki jih velika inicialka črka L še posebej okvirja, kot moto postavljene tele besede:

Luči smo si zaželeli — dale ste nam sonca.
Zahotelo se nam je višin — pohiteli smo k vam.
Med vami smo našli globine.
Dajte, o dajte nam moči, ve gore...

Ker so motivi podob le iz Julijcev, med temi dva linoreza Triglava in trije iz njegove neposredne ali bližnje okolice, mislim, da sodi omemba te zbirke v knjigo o Triglavu. Vsebina izbranega besedila pa govori vsekakor za »pozitivno« knjigo.

Poleg tega je izšlo še eno Deržajevo delo (1943), knjiga z naslovom »Podobe«, podnaslov »Gore in ljudje«. Predstavljena je kot »delo, v katerem se pisatelj in slikar v eni osebi dotakne najrazličnejših tipov in vprašanj našega planinstva. V šaljivi besedi naniza pred bralca vse polno spominov na zanimive ljudi in zgodbe, ki jih je bralec nemara sam kdaj doživel. Knjiga je ilustrirana s sto štiridesetimi linorezi, da so slike tesno združene z vsebino.« — Vendar, ko knjigo preberete, čutite, da je v njej še vedno duh »Gruha«, njegovo nadaljevanje, predvsem v posmehljivih opisih meščanov, ki so prihajali v gore iz raznih drugih nagibov, le ne iz gorniških. V današnji čas bi te podobe komaj še sodile, danes bi pisatelj, ki bi hotel s šaljivo ali s pikro besedo povedati, kaj se v gorah dogaja, imel na voljo vse bolj grozljive dogodke in zgodbe, če se spomnimo le na »alkoholizirano« sproščenost mlajših in starejših »planincev«, ali na onesnaževanje okolja — tudi na zvočno onesnaževanje... Nedvomno pa je v Deržajevi knjigi poglavje, o katerem je kot o umetniški stvaritvi najlažje razpravljati, tisto o življenju in smrti Severina in Apolonije, dveh mravelj, ki sta zašli v avtorjevo delovno sobo. Z njima doživlja del življenja, spomine, bivakiranje v gorah, plezanje po previsih, primerjave s človeško usodo, tudi s svojo. Res je Deržaj sicer ostro posmehljiv, tu pa se pokaže kot občutljiv ustvarjalec, ki se tudi v besedah povzpne do pomembnih dosežkov. Taka poglavja so v Deržajevih delih zrcalo tistega, kar je bilo v njegovem človeškem liku nedvomno navzoče, toda v umetniškem izražanju se je pač redkokdaj pokazalo, predvsem zaradi prevladujoče satirične strani.

S tem ne znižujem cene njegovi satiri. V njej se vselej kaže prizadetost pisca, ki je sicer res lahko le osebna, lahko pa je njen povod vprašanje povsem splošnega pomena. Ugovor, s katerim cilja pisec na jedro, ki izziva njegov upor, je v tem primeru objektivno upravičen, a hkrati se mu pogosto očita osebna in enostranska narava njegovega pisanja. Ta je v Deržajevih satirah nemara res večkrat navzoča — vzroke za to sem navedel — toda nikakor ne vedno. Zato ima Zupan prav, ko ocenjuje Deržajevo zmožnost razločevanja romantično-junaškega pri njegovih plezalskih tovariših in pri »planincih« nasploh, ter drugo, tej nasprotno, vsakdanjo »človeško« stran — človeško v manj dobrem pomenu. To je bilo mogoče opaziti takrat, pa tudi dandanes. Satira je redka izrazna oblika, ki prenekaterikrat kaže zrcalo tistim, ki jim je namenjena. Njena moč pa je kajpak odvisna od pisca, s tem tudi njena umetniška vrednost. — Ob ocenah, ki jih je Deržaj doživljal — mislim na ocene njegovega gorništa — se zdi, da je doživel — prav ali ne — preveč grenkih ur, da bi mu smeli trajno zameriti njegovo pikro ujedljivost in norčevanje, čeprav je bralec, kot na primer pri Gruhu, skoraj prestrašen nad tem, kar bere. Toda kaj je avtorju bistveno, pove tudi v tej zadnji knjigi vrsta linorezov, uvrščena na koncu z naslovom »Hrepenenja«. To so podobe, lepe podobe gorá, narisane z močnimi, jasnimi potezami. Vsaka ima svojo

spremno besedo, ki je še danes živa in zveni zelo sodobno. Ta del je prav tako pozitiven kakor linorezi iz leta 1941.

Tominškova kritika (Plan. vestnik 1941) je obzirna, kljub omenjenim pripombam skoraj blagohotna, saj je npr. epizodo s Kugyjem komaj omenil — in nanjo bi se bilo mogoče precej ostro odzvati, posebno, če je bil kritik tak »Kugyjevec« kakor dr. Tominšek. O »Podobah« pa je poročal A. B. (dr. Arnošt Brilej) v Plan. vestniku 1943 in jih kratko in malo odbil, češ, takih knjig ne potrebujemo, založba »Viharnik« je naredila s tem »faux-pas«. Kakor koli že, če sodimo po najboljšem, kar človek ustvari, je Deržaj kot slikar nedvomno, ponekod pa tudi v besedah pač »pozitiven« ustvarjalec. Pomisleki o drugi plati njegovega ustvarjanja so tu povedani nepristransko, saj jih tudi ni mogoče skriti.

Sklepna pripomba k tem odstavkom: ta sestavek se obširneje ukvarja z vprašanjem »Deržaj« prvič, ker je njegov primer ob nesreči in okrog nje pravzaprav le na pol pojasnjen, drugič, ker je po vseh letih, ki so od tedaj pretekla, ostal do svoje smrti vseskozi zanimiva, samotarska osebnost, in tretjič, ker je poleg Valentina Hodnika nedvomno najmočnejši umetniški oblikovalec naših gor z izvirno, samosvojo potezo v svojem, predvsem goram posvečenem slikarskem opusu.

Str. 227, zadnji odstavek: (omemba smrti dr. Frana Tominška).

Pripomba: mogoče bi bilo prav, da bi se tu spomnili lepe pesmi-osmrtnice, ki jo je pokojnemu Tominšku posvetil Ludvik Zorzut (Plan. vestnik, 1943/41).

Str. 239, prvi odstavek: (o Staničevem opisu).

Pripomba: Staničev opis »Poti na Triglav« je v slovenskem prevodu Kugyjevih »Pet stoletij Triglava« uvrščen, kakor sta ga oskrbela in prevedla Ivan Kogovšek in dr. Joža Lovrenčič v monografiji o Staniču, ki jo je v zbirki »Naši veliki planinci« uredil Evgen Lovšin in je izšla v Planinski založbi Slovenije. Kugy je namreč v nemškem izvirniku izpustil dobršen del potopisa, saj Stanič ne popisuje le hoje po dolini Bače in čez preval v Bohinj, temveč še naprej pot na Bled, čez Ljubelj v Celovec h grofu Hohenwartu, nazaj čez Zelenico in potem šele na Triglav. Ker je Stanič za nas tako pomemben, sem predlagal založbi, da bi v tej knjigi objavili ves potopis. Zato sem ga v soglasju z izdajatelji vstavil med druge opise neokrnjenega in v izvirnem prevodu. O podobnih primerih bo pozneje še govor.

Str. 239/240: (Omemba observatorija vrh Triglava).

Pripomba: o observatoriju vrh Triglava in o načrtu za elektrarno z odvajanjem vode iz Bohinjskega jezera je Stanko Hribar pravilno opozoril na sklep plenuma PZS. Naj mi bo dovoljeno dostaviti, da bi na take nesrečne poizkuse morali nenehno paziti in jih tudi primerno zavrniti.

Str. 241, sedmi odstavek: (omemba zimskih markacij).

Pripomba: kako ob prizadevanju za neprimerne, gorski svet moteče ali celo uničujoče naprave propadajo tiste, ki so za gornike res potrebne, pričajo zimske markacije od Krme do Komne, ki so že več let tako uničene, ali pa tako »zdelane«, da ne strežejo svojemu namenu.

Str. 247, četrti odstavek: (omemba poti vprek Kanjavčeve stene).

Pripomba: Kar odleglo mi je, ko sem bral pravilno Hribarjevo vprašanje o tem, ali je bilo »res treba uničiti najlepšo stensko promenado in jo odpreti množicam...«. Videl sem, da tudi nekateri drugi mislijo kot jaz in da prav mislijo. Ne gre zato, ali se s takšnimi novimi potmi strinjamo ali ne. Mnenje posameznika ni odločilno. Gre pa zato, da so nova pota te vrste in v tem številu za gorski svet škodljiva. Kugy pravi: »... veliko romanje po gorah prinaša s seboj tudi hudo nevarnost za njihov najlepši okras, za njihov živalski svet, pa seveda tudi za njihov dražestni cvetlični nakit... Na to naj bi mislil vsak, ki stopi v mistične prostore visokogorskih katedral in naj bi vselej ohranil v srcu ponižno spoštljivost, kakor pritiče pravemu popotniku v gorskem svetu!«

Taka pota so delali zlasti Italijani npr. v Viševi skupini, pa tudi drugod v Zahodnih Julijcih, sedaj pa začenjamo s tem tudi mi v naših gorah. Saj vem, čemu se s tem izpostavljam: očitku, da ne privoščim vsakemu tega gorskega svetá. Toda ni tako. Vsak, kdor želi, naj gre v gore. Toda naprave naj ne vabijo tistih množic, ki si doživetja gorá pravzaprav ne želijo, temveč vse kaj drugega. Med take naprave štejejo tudi nekatera gorska pota. Kdor hodi v odročnih krajih po brezpotjih, se bo že znal prilagoditi gorskemu svetu. Drukih zloglasnih »planincev« pa ni treba, dokler se ne bodo ljudje zavedli, da je narava splet medsebojnih zakonitosti, v katere ne smemo brezobzirno posegati. In gorski svet — mislim predvsem živalstvo in rastlinstvo — ta bo tedaj uspeval, kakor mu velevalo in ga vodijo naravni zakoni.

Ob tem ne morem in mislim, da tudi ne smem mimo tistega, kar je o tem vprašanju še drugega povedal Kugy, dasi so njegove besede danes skoraj pozabljene. Postavili smo mu spomenik, na njegovega duhá pa ne mislimo več... Spomnimo se, kaj je napisal, in povejmo:

»Nikar preveč ne zbijajmo, gradimo, zaznamujmo in zavarujmo! Čim več tako ‚odpiramo‘, tem več uničujemo. Ne odpirajmo gorskega svetá s kopačami, z ometačo, z rdečo barvo in gostilniškimi kočami! Temveč storimo to z ljubečim, jasnim pogledom in s

čistim srcem. Saj nočemo prepoditi dragih gorskih duhov iz njihovih domov. Ne motimo jih pri njihovem tihem, prijaznem delu! Stopajmo tiho, molčé, ne vpijmo, ne kličimo — poslušajmo! Hvaležni nam bodo in poplašali nas bodo.«

Toda ali danes še kdo pomisli, kako pomemben je ta poziv?

Str. 253, drugi odstavek: (omemba projekta Velo polje in triglavske žičnice).

Pripomba: Kot član planinskega društva, s tem posredno tudi Planinske zveze Slovenije, smem reči: če je leta 1962, kot poroča Stanko Hribar, Upravni odbor planinske zveze ugotovil, da planinskim interesom bolj ustreza projekt Triglavske žičnice kakor projekt Velo polje, potem je napak, da Upravni odbor ni zavrnil vsakega takega ali podobnega posega v slovenski gorski svet, a ne samo okrog Triglava. Ali se moramo zares pohlevno udinjati tehnizaciji in tehnokraciji? Tudi žičnice »planinskim interesom« ne ustrezajo. Hoji v gore ustrezajo samo gorske steze, ki ne motijo divjadi, in čista gorska zavetišča. Hotéli in druga navlaka s sedežnicami in gondolami vred gorski svet »oskrunjajo«, kakor že smešno in brez konca gonimo zanesenjaki. Vem, da bo bitka prejkone izgubljena. Z izmišljenim geslom »za delovnega človeka«, v resnici pa iz zmedene vizije, kako naj bo gorski svet »dopolnjen« in »popravljen«, in seveda iz samovšečne gospodarsko-denarne moči bodo ideje o novi ureditvi prodrle najbrž tudi do Triglava. To pa ne bo le udarec za nepokvarjeno podobo gorskega svetá, temveč premik v njegovem bitnem pomenu. Kot izjemno razumna misel se bere v drugi izmed dveh jubilejnih knjig (Triglav, gora naših gora) Ciglarjeva beseda: prihodnost Triglava je le v planinstvu... Danes je menda že pogumno kaj takega zapisati, in grozljivo je poslušati besede o »turistično atraktivnem Triglavu«.

Str. 256, zadnji odstavek: (steza s Prehodavcev čez Lope in Špičje).

Pripomba: ta steza je res lepa. Drži po izredno razglednem prepadnem grebenskem svetu, ne preveč težavna, je pa seveda prav tako odveč kakor tista vprek Kanjavčeve stene (glej pripombo 247), zanjo veljajo isti pomisleki kot za Kanjavčevo »stensko promenado«. To lahko povem končno tudi iz svoje izkušnje, ker sem po obeh smereh plezal, ko ni bilo še nobene steze, ne markacije. Toda kaj pravim, plezal! To je lepa, ne težka hoja, le nekoliko se je treba spoznati v takem svetu. Toda ni prav razumljivo, zakaj je tam za Kanjavčevo stezo pristavljena (upravičena) pripomba, za to čez Špičje pa ne.

Str. 257: na tej strani se v naštevavanju dogodkov vrstijo leta 1968, 1969 in 1970. V tem, zadnjem letu, pa je izpuščen datum smrti F. S. Copelandove, 29. 7. 1970. Preveč je bila pomembna, da bi jo smeli prezreti. Ni bila le »naša škotska prijateljica«, temveč poslovenjena Škotinja z veliko ljubeznijo do naše dežele. Tu je bila njena domovina, saj se tudi po zadnji vojni, po prestani konfinaciji v Italiji, ni vrnila v Anglijo, temveč (od leta 1953) med slovenske gore, kjer je živelá še 17 let.

(dalje)

MED SVETLOBO IN TEMO

MILAN VOŠANK

Jesenska nedelja. Gore in razgledi. Hladni vetrovi na grebenih. Tišina v zakotju. Pesem. Doživljanje. Spominjanja. Srečni občutki. In veselje. Opreznost ob vsakem koraku nad prepadi.

Morda zadnji lep dan v gorah, preden zapade sneg.

Sestopava z vrha Trurske gore proti Turskemu žlebu. Kar neprestano se ustavljava in razgledujeva. Proti vzhodu, severu in zahodu: povsod jasno nebo in povsod le gore. Grintovec, Skuta, Rinke in Mrzla gora. Brana in Planjava in Ojstrica s Krofičko. Zadaž Križevnik in osamljena trovrha Raduha. Zeleno Pohorje na skrajnem obzorju. Uršlja gora in Peca ter Olševa in Obir nad koroško krajino. In v ozadju Golica in Svinjska planina. Proti jugu, proti ljubljanski kotlini, od Velike planine, Mokrice, Kompetele in Kalške gore noter je zamegljeno, da se vidijo le najvišji vrhovi. Krim in daleč naprej, a vseeno nekako vzvišeno, Snežnik. Komajda opazni obrisi Nanosa.

Proti severu je vse prebarvano. Rumene proge macesnovja in listavcev se vlečejo med širnim zelenim smrekovjem izpod Mrzle gore in sosednjih nižjih grebenov čez Okrešelj do Logarske doline in naprej proti Solčavi, kjer se vse skupaj zliva v enolično zelenosivo mrakobnost. Rumene proge se vlečejo še izpod Krofičke in planine Jame navzdol. Nad vsem zidovi sivih skalnatih sten. Med gozdovi samotni pašniki in travniki in po dolinah prazne, opustele njive.

Nagrmadena lepota jesenske narave.

Čez Male pode se spustiva do bivaka pod Skuto. Le malo popotnikov srečava. Sama se potikava po tem širnem skalnatem svetu. Sama sredi pravega rajskega miru. Na samotnih poteh, daleč od sveta hiteče vsakdanjosti, kjer so delovni dnevi med tednom utesnjeni v časovno zaporedje službenih obveznosti, v ta nujno potrebni kolos, ki ob vsem prijetnem in neprijetnem narekuje in daje vse možnosti za normalno življenje in se pravzaprav, če niso s sestankovanji potegnjeni do večernega mraka, umirijo šele v krogu domačih pozno popoldan. Tempo življenja pač, ko je treba nujno poiskati še drugačne poti za polnejše zaživetje, za izhod iz ubijajoče malomeščanske monotonosti. Delo, knjige, filmi, glasba, ples. Veliko športa: sprehodi v naravo, tek po gozdnih poteh, tek na smučeh, smučanje, igrišča in telovadnice, plezanje po zidovih in balvanih. Iskreno dobrodošle poti v gore, ki pa niso beg iz okolja vsakdanjosti, ampak le potešitev strasti in uresničenje želja po bivanju v naravi in v stenah.

Razgled izpred bivaka je nekako otožen. Zahodno sonce čez Kalško goro riše dolge svetle pramene vse do doline Kamniške Bistrice. Svetloba se upira v zahodno steno Brane in zelena pobočja Velike planine. Potem pa, ko sonce zaide za oblake in grebene, sprva počasi, nato vedno hitreje, ta svetlobna igra začne izgubljati na moči. Le nekajkrat še prameni prodro sem čez, dokler na okolico končno ne leže senca. Doline se vedno bolj polnijo z meglovjem. Neverjetna igra svetlobnih odtenkov. Boj svetlobe in sence.

Preplezala sva, ta dan, južni raz Turske gore. Daljši, razen mestoma, ne pretežak vzpon. Ravno pravešen za jesen, za lagodno vzpenjanje, ko je obenem še vedno dovolj časa za razglede. Za opazovanje naravnih lepot. Za razmišljanje. Za polno zaživetje z gorami.

* * *

Pred tremi tedni. V ostenju velike Goličice v Prisojniku. Boj s težavami in neznankami v previsni, neznani steni. Tekma s časom in temo noči. In s svojo dušo. Bilo je tudi dosti lepega plezanja. S prijateljem Borisom sva hotela preplezati Načelniško smer. Po nekaj krušljivih raztežajih, ko sva pravzaprav že priplezala do trdnjše kamene, sva prehitro zavila v levo — v steber, v nenadejane težave. Dobrih deset raztežajev neprekinjeno težke stene. Uspela sva, kljub malemu številu prepotrebni klinov. Morda sva preplezala novo smer? Morda sva opravila prvo, ali le ponovitev smeri iz petdesetih let? Kako se je dogajalo? Izplezala sva na gruščnato polico. Tu nekje bi morala, po opisu v plezalnem vodniku, biti levo navzgor zajeda in kamin. Najprej vse gladko, zatem pa — nad pragom, poševna zajeda. Bo prava? Zabijem varovalne kline ob njenem vnožju. Boris si ogleduje teren, vendar se hitro vrne. Nekaj da je videl, pove, pa se mu ne zdi, da je bilo prav. Prej bo verjetno tale zajeda! Torej se je lotiva! Prijatelj začne. Prag je težaven. Sami drobni oprimki. Nadaljevanje je malo hitrejše, ampak še vedno za krepko peto težavnostno stopnjo. Samo, skala je izredno trdna. Vendar — nobenega klina! Pojavi se prvi dvom: Je prav? Ni zajeda nekje drugje nad gruščnato polico? Pa spet upanje: Klini bodo verjetno višje! Tudi spodaj, na začetku Načelniške smeri, so bili bolj redki! Nad prijateljem zaplezam čez dvojno zajedo. Ne da se zabiti. Kot zakleto. Nočem se obotavljati. Hitro, v nekaj preprijemih, izplezam na ozke gredine. Pribijem se z več klini. Sedaj bi se lahko še vrnila. Nekako nočeva o tem govoriti. Boris pleza po ozki zajedi kar naprej. Do previsov ob manjši votlini. »Vse gladko!« vpije. In še vedno brez klinov! Sedaj sva si končno na jasnem, da sva zunaj Načelniške smeri. Da greva po svoje. Prijatelj se vseeno odloči in nadaljuje plezanje. Čez previs bo šlo le s klini. Samo dva lahko zabije. Držita? Nočem ga spraševati, samo stisnem vrvi. Poskuša. Gre. V novi zajedi je. Spet zelo strmi, toda vsaj z oprimki. Vrv teče počasi. Nenadoma zavpije. »Ne!«, zatuli. Našel je klin! Star obročkar. Oba si oddahneva. Vendar je tu že nekdo plezal! Torej je stena prehodna! Pa veselje za hip skali dvom: Ali ni morda klin rabil za spust? Potem bi jih moralo biti še več tam spodaj! Ne, smer je! Kar prepričana sva, da je smer. Samo, da bi višje le še nekaj železja našla! Ostalo je še malo vrvi in Boris poskuša v navpično steno desno od klina. Nekaj metrov, pa se ustavi. Ne gre več. Vse gladko. Preveč bi tvegala, če bi še hotel naprej. Se bo vrnil? Tega spet ne sme tvegati! Zabije klin, obesi vponko in se po vrvi spusti do obročkarja. Splezam do njega. Previs je — hudičev. Molče čestitam prijatelju. Od klina nadaljujeva kar levo, po zajedi. Proti pričakovanju najdeva odlične prehode. Šele sedaj sproščeno zaplezava. V trdni, sicer navpični kamenini, a z dovolj drobnih oprimkov, me zagrabljava prava plezalska strast. Zajeda se konča za veliko lusko, na udobnem zaprtem prostoru. Čas za razglede. Pod nama in nad nama navpične gladke plošče. Nobenih prehodov, le spet levo, za vogalom, se kaže možnost nekakšnega prečenja. Precej globoko spodaj vidiva graben med malo in veliko Goličico. Vsa previsna s te strani se mala Goličica dviguje do koničastega vrha. Kje je najin vrh? Še precej visoko mora biti! Spodaj, na vršiški cesti, venomer ropotajo vozila. Vmes se trudi navzgor nekaj kolesarjev in pešcev. Od tu se zdi, da je vse tako neverjetno globoko in daleč. Onstran Vršiča se vsi v soncu svetijo. Nad Šitom glava in vrhovi

Mojstrovke. Dolgo se ozirava tja čez, čez Sleme, proti Tamarju. Sami prijetni spomini na tamkajšnje stene in vrhove se nama obude v mislih. Preko gozdnatih grebenov se vidi še vse noter do Kranjske gore. Spomniva se zimskih pohodov s tekaškimi smučmi od Erike do vršiškega prevala. Kako drugačne so pozimi te gore. Zasnežene in zaledenele. Kakor nedostopne. Sedaj, poleti, je njihova podoba prijetnejša. Samo velika Goličica naju je nerodno zapeljala. Pa vseeno, čeprav ne najdeva več nobenega klina, sva polna upanja, da nama bo stena pokazala izhode. Na tihem, vsakega posebej, naju seveda skrbi. Vendar, treba je sedaj le naprej. Prečka za vogalom, kot da je neverjetno, pa je le res, je ozko vrezana v gladko steno. Nekaj plezanja po kolenih in nekaj ravnotežja. Ravno za raztežaj je vsega. Možnosti za plezanje se pokažejo ponovno — na levi. Po počki navzgor. Boris gre naprej. Težko in gladko. Zabije dva klina in v poč zatolče zatiča. Zatem izgine nekam za rob. Vrv teče počasi, sunkovito, a ne preneha. Kar trepetam od veselja, ko je spet našel prehode. Potem zapojo udarci po klinih. Spet moram pohvaliti prijatelja, ko se trudim čez težavno poč, dokler ne obstanem na kamniti polici. Kako naprej? Kje je plezal? Vrv vodoravno, v loku dobrih dvajset metrov, brez klina, visi do soplezalčevega varovališča sredi črnih plati, nekaj metrov nad prečko, podobno tisti prejšnji. Kako do prečke? Že vidim. Čez previs je splezal kakih pet metrov poševno navzdol. Takoj poskusim. Boris mi govori, kje naj se primem. Ni pretežko, le rahlo krušljivo je in zelo nerodno. Ozrem se v nihajočo vrv. Tu me ne sme spodnesti, nihaj bi bil strašen. Stopim nazaj na polico. Še enkrat poskusim in še enkrat se vrnem. Tisti nihaj in globina spodaj! Nikoli še nisem plezal kaj podobnega. Veliko tveganje! Zakaj Boris nad previs ni zabil klinov? Pa saj mu tega ni bilo treba, ko pa je že imel v poč zatiče in kline. Bil je dobro varovan. Jaz pa sem seveda moral vse te varovalne pripomočke izdreti. Dvajsetmetrski vodoravni nihaj! Za minuto ali dve obmirujem na polici. Mar se me bo polotil obup? Različne misli in prizori iz vsakdanjega življenja mi beže skozi zavest. Strah? Pa tako sem začel uživati v plezanju. Ne pomaga preklinjati gore in usode! Prijatelj molče čaka. Poznava se. Še enkrat preverim ves položaj. Spoznam, kaj mi je storiti. Samo teh nekaj trenutkov mirovanja sem potreboval. V hipu sem trezen, zbran. Zabijem nad previs dober klin, obesim prusikovo zanko, pripnem vrv in tako varovan brez težav splezam navzdol čez previs. To bi lahko storil že prej, toda sedaj nisem nič preveč tvegala. Po drobnih oprimkih in stopih prečim do prijatelja. Rade volje mu prepustim vodstvo v naslednjem raztežaju. Počasi se umirjam. Vesel, da nisem počenjal neumnosti! Spet greva v levo. Oba slutiva skorajšnji konec težav. Boris mora v plateg uporabiti še zadnje kline. Potem je le še lepo plezanje. Že kar prelepo. Resnično uživava v iskanju prehodov. Trdni oprimki, navpičnost, prepadna globina. Naenkrat, še nepričakovano, se je slutnja, da je konec težav, uresničila. Obstaneva na zajetni polici. Drži nekam na desno. Kakšen razgled! Ves Prisojnik je tik pred nama. Onkraj Vršiča, za grebeni Mojstrovke in Travnika, Jalovec in Mangrt. Sonce se bliža tem goram. Šele sedaj se prav zaveva, koliko časa nama je vzel nepredvideni steber in da je že pozno popoldne. Ni časa za počitek, morava takoj naprej. Še danes do konca! Polica drži okrog raza, iz severne v zahodno steno, kjer odkrijeva strme, a lahke prehode. Kljub temu se varujeva še naprej. Hitiva. Že kar letiva navzgor. Po skalah, med šopi rušja, s police na polico. Pa noče biti vrha. Mar je stena do neba? Mar ne bo enkrat konca, ko bo pot šla le še navzdol. Končno se je le zgodilo. Pod najvišjo točko se razveževa. Zazirava se v Hudičev steber v Prisojniku. Za Jalovcem in Mangrtom je nebo vse rdeče. Sonce je tik nad grebeni. Bo naju ujela noč? Ne sme! Z velike Goličice ni markirane poti. Pravočasno, še v svetlobi, morava priti do gruščnatega žleba za Malo Goličico. Z vršnega grebena se ozreva v že temačno Krnico in v škrlatne barve vrhov naokoli. Špik in Škrlatica. Luči v Kranjski gori so še tako daleč! Sestopava hitro. Vedno znova in znova nama uspe najti prehode. Med rušjem, po skalah, po grabnih. Iz škrbine med Goličicama, nad prepadom, je treba navzgor. Problem! Še tega je bilo treba! Morava se povzpeti po drobnem, drsečem grušču brez pravih možnosti za zanesljiv prijem. Še rušje je suho in neuporabno. Igra skrajne previdnosti. Zdrseti nama ne sme. Korak za korakom, sila počasi, dokler hvaležno ne zgrabiva zdravega zelenega vejevja rušja. Barva z okoliških vrhov in grebenov je izginila. Mrak vse bolj pokriva najino pot. Končno sva na grušču v žlebu. Toda — kakšno razočaranje! Žleb še ni pravi. Nižje bo. Beli grušč se izgublja v dveh grabnih. Boris gre po levem, jaz po desnem. Moj je brezizhoden. Sledim prijatelju po pečevju navzdol. Sestop je vse bolj neroden. Nočem se prepustiti tesnobnim občutkom. Veva, da sva na pravi poti, ki pa je zaradi teme precej bolj drugačna in precej bolj težavna, kot v svetlobi. Spuščava se brez prestanka. Še kratka stena. Strma je. Ne obotavljava se. Prijatelj izgine navzdol za rob. Desno. Tamkaj slutiva skozi mrak žleb. Preudarno se spuščam za Borisom. Pod mano je prepad. Ne vidim mu dna. Kakor, da je ves v kipečem meglovju. Svetlobe je ravno še toliko, da zaznavam približne možnosti poti navzdol. Počasi! Počasi! Previdno! Nobene nerodne kretnje! Nobene napake! Vsak kamen preizkusim. Raje večkrat. Tipam, božam, grabim kamenino. Nočem se niti za hip ustaviti. Boris je že v žlebu. Nekaj oprimkov je razmajanih in krušljivih. Puščam

jih pri miru in tipam za trdnejšimi. Roke in noge iščejo. Popolnoma zbran in miren sem. Vem, le do grušču moram. K prijatelju. Končno nisem več nad prepadom. Še malo in stopim v žleb. Duševna napetost popolne koncentracije je popustila. V istem hipu se je tema dokončno zgostila. Prav nič se ne vidi. Še obrisi grebenov nad nama in gore nad Vrščičem so spojeni z zvezdnatim nebom. Ne morem se ustavljati. Drvim po grušču navzdol, Boris pa za menoj z baterijo. Danes se ne bova mogla več vrniti domov. Morava pa do Kranjske gore, do telefonske zveze z domačimi. Žleba je konec, sva pod vznožjem Goličic. Na vršiški cesti jih nekaj poje. Nekdo maha s svetilko.

* * *

Nenavadno mrakobno se je začela najina jesenska nedelja. Nad Koncem, v zatrepu Kamniške Bistrice, kamor prideva v prvi svetlobi, je vse gosto zamegljeno. Nobenega razgleda, ki je sicer tu tako lep. Ko se zazreš v trikotno ostenje Kogla in v vrh Skute visoko nad njim. V ves južni raz Turske gore. V stebre Kotličev in v zahodna pobočja Brane. Vseeno se ne obotavljava, ampak takoj pohitiva proti strmim Žmavcarjem, na vijugasto stezo med bukovjem. V gozdu je temačno. Samo nekaj metrov pred sabo vidiva. Ptice se ne oglašajo. Z dreves se vsipa vlaga.

Že sva na robu gozda, iz največje strmine. Steza se neizrazito izgublja v megli. Stopiva na plano. Tu nekje bi moral biti skalni skok, nad katerim je treba zaviti proti steni Turske gore. Skoraj trčiva obenj. Vse bolj se mi dozdeva in dopovedujem prijatelju, da so vrhovi gora zgodaj jasni in se megla nad nama redči. Vendar — nekaj časa še nobene spremembe. Nenadoma mi zastane korak: vidim, kako veter žene in trga megle, kako je nebo nad menoj lepo, plavo. Trenutek zatem ugledam ves južni raz Turske gore. Drgetajoč od presenečenja in veselja kličem prijatelja, ki je še v megli, naj se hitro povzpne do mene. Torej bova le plezala, ko sva spodaj v gozdu že rahlo obupavala. Še malo se povzpneva in nad meglenim morjem sva. Gosto belo meglovje prekriva vso dolino Kamniške Bistrice in še daleč noter naprej proti ljubljanski kotlini. Tu zgoraj pa gore v jasnem nebu. V Mokrici in Kompotelo in Kalški greben se že upira sonce.

Zapustiva stezo in čez pomrznjene trave in mokro ruševje prideva do vznožja Turske gore. Pravzaprav na njen začetek, kjer se južni raz takoj strmo vzpne v previsno steno in višje zgoraj razbiti greben. Plezanje po samem razu bi bilo verjetno izredno težavno. Možnost vzpona se pokaže takoj nad vznožjem gore, kjer se v raz zajeda globoka grapa, ki drži proti desni, do tja, kjer se strmine gore prevesijo v Kotliško grapo pod Brano. Tamkaj se nekaj časa pleza naravnost navzgor, nato pa levo nazaj na južni raz in po njem do vrha. Pred leti, ko sem prvič prišel pod Tursko goro, sem našel po opisanih prehodih idealno pot do vrha.

Začneva plezati. Greben onstran Žmavcarjev, ki se vleče proti Skuti, je že ves v soncu, tu v grapi pa je hladno, da nama prsti na skali kar trdijo. Grapa je izprana, vendar ima dovolj gladkih in drobnih, a trdnih oprimkov. Janez začne v desni steni grape in ko nadaljujem, moram zabiti dva klina. Sedaj se končno ogrejeva in tudi skala ponudi lažjo plezo.

Ves sem v pričakovanju. Le plezati! Le živeti z goro! Tudi Janez mora razmišljati podobno. Grabiva po razčlenjeni skali in hitro pridobivava na višini. Črnim skokom v grapi se izogneva po plateh, dokler višje zgoraj, v lažjem svetu, spet ne splezava nazaj vanjo. Drug za drugim nadaljujemo do raza. Pod plati in zajede. Pred nama je vsa zahodna stena Brane in zgoraj Kotličiči.

Takoj — neučakano — planem v steno. Zajeda. Navpičnost. Trdni oprimki. Previdno se dvigam. Težje mesto. Zabijem klin. Zajede je konec. Prečim čez plati do nove zajede. Majhen previs je na začetku. Spet klin. Širok razkorak, nekaj trenja, hitri preprijemi. Globina spodaj je vse večja. Poln sem zanosa. Veselja. Navdušenja. Je to uživanje? Janez sledi mojim gibom. Potem, ko se pečina rahlo položi in se privežem na kline, se povzpne do mene. Tudi on ne zna skrivati veselja nad plezanjem. Pod strmimi stenami, na začetku novih zajed z velikimi previsi ob strani, me počaka. Igra od spodaj se ponovi. Nekaj težjih mest z redkejšimi oprimki. Ne najdem razpoka za kline. Prijatelj je daleč spodaj, vendar moram le naprej. Dodobra si ogledam skalovje nad sabo in počasi, oprezajoč po zanesljivih oprimkih, izplezam.

Na široki, travnato gruščnati polici, stojiva. Precej visoko sva že priplezala. Za Kotličiči že vidiva v ozadju grebene Planjave in Ojstrice. V čem je lepota plezanja, razmišljam. V premagovanju stene, ko čutiš in se zavedaš svoje moči? Je lepota že spoštljiv in spoštujoč odnos do gore? Je lepota že misel o vzpenjanju na goro? Ko se okrog tebe odprajo nagrmadena obzorja sten, grebenov, vrhov in dolin! Je lepota tudi strah in tesnoba? Lepota je seveda v življenju! V steni, v gorah utegne biti to spoznanje zelo močno!

Nad nama je kratka, a izredno pokončna stena. Še previsna ponekod. Na eni strani jo omejuje raz, na drugi globoka neprehodna grapa. Splezam na nekak trikot. V previs sta zabita dva klina s prusikovima vrvicama. Čemu sta le rabila plezalceva? Za varova-

nje ali za spust? Uporabiva pravega, drugi se zdi, je brezkoristen. Janez si nad trikotom ogleduje steno. Čez previs bo moral, nad njim bo že bolje, ugotovi. Razpoke za dober klin ni. Tipa za oprimki in stopi. Nekaj najde. Zavihti se nad globino. Fantastičen prizor krčevitega spoja med človekom in skalo. Pogum in spretnost in moč plezalca. Zanesljiva trdnost pečine. Zaupanje med soplezalcema. Ničesar nepredvidenega se ne sme zgoditi!

Najtežje mesto v smeri je za nama. Plezam proti razu. Stena je še vedno strma, a bogata z oprimki. Ne uporabim klina, kar plezam in prosto padajoče vrvi je vse več za menoj. Vsak gib moram premisliti, ves se podrediti skali. Nobene druge misli ni v meni: Le kako naprej! Više in više! Ali k svetlobi in soncu? Ali k iskanju nenehnih viškov svoje drame?

Z raza se ozreva v vrh najine gore. Visoko zgoraj je, se zdi. Vendar vem, da ga bova kmalu dosegla. Smer naprej ni več kdove kako težavna, le pravi potek bova morala poiskati, da ne zaideva v težave previsnih sten, stebrov in grabnov, ki obkrožajo vršno pregrado.

Vidiva ves greben, po katerem drži pot s Kamniškega sedla in z Brane čez Kotličice na Tursko goro. Vidiva zahodno steno in ves dolgi greben Planjave. In temačne strmali Ojstrice.

Na vrhu raza začneva plezati drug za drugim. Pazljivo izbirava prehode. Najprej naravnost navzgor po poličkah in zajedah, nato ostro pod stenami proti južnemu razu. Pod nama se stena prelamlja v prepadne globače, ob katerih ugledava vso smer, ki sva jo preplezala. Zanimiv vzpon.

Južni raz. V hipu, ko splezava nanj, se nama razširi razgledno obzorje. Na zahodu, daleč in zamegljen, Storžič. Kalška gora. In Grintovec. Štruca in Skuta z Rinkami. Kogel, ves majhen, spodaj. Na vzhodu, ob Ojstrici Krofička in Križevnik v ozadju.

Lagodno se vzpenjava po razu do škrbine. Nekaj metrov je treba navzdol. Nad škrbino se pne rjava plošča. Zdi se, da je težavna, a je polna drobnih in trdnih oprimkov. Varujeva čeznjo. Krasna skala.

Še zadnja zajeda. Vrv kar pospraviva. Veseliva se kot otroka zanimive igre, ko grabiva po ostrih oprimkih. Najina igra v steni, najini monodrami, sta tik pred koncem. Srečen sem in toplo mi je pri srcu, ko mi je bilo (ko nama je bilo) dano doživeti tako lepo plezanje in tako lep dan.

Kaj počno moji doma, v tem zgodnjem nedeljskem popoldnevu . . .

Z vrha gore najprej uzrem Raduho — Uršlja gora se skriva za njo — in onstran koroške globeli Peco.

KANOMLJA, ŠE PREMALO POZNANA DOLINA

JANEZ JERAM

Kjer Idrijca v Spodnji Idriji že drugič zavije okrog naselja, se z njo združi izredno čista Kanomeljca, ki nekako po dvanajstih kilometrih tu konča svojo pot.

Ob tem sotočju, kjer je dolina najbolj odprta, stojita na nekdanjih travnikih tovarni Iskra in Slovenijales. Na tem zemljišču je bila do zadnje vojne kmetija, ki je preživljala eno družino. Danes dela v teh dveh tovarnah okrog osemsto delavcev in delavk.

Sicer se tu zgodovina ponavlja. V letih 1490—1520 je na tem travniku neki Virgilij de Formentinis postavil topilnico železa. Kasnejši lastnik Geltinger je prodajal lito železo Benečanom za topovske krogle. Ker je zmanjkalo železne rude in ker je bila tovarna večkrat poplavljena in je nazadnje še pogorela, teh objektov niso več obnovili.

Lastniki železarne so tu zgradili tudi stanovanjsko stavbo, ki še danes stoji; je precej predelana, še vedno pa nosi ime — Na Poklonu. Na obeh straneh doline se vzpenjajo vrhovi. Na levi je Cerkovni vrh, na desni Jelenk. Na tega se bomo še vrnili, ker je zanimiv. Cerkovni vrh bomo pustili ob strani, ker je pobočje tako strmo in skalovito, da je mogoč en sam prehod do vrha, kjer stoji Lomarjeva domačija. Sicer sta oba vrhova kot nekaka stražarja te doline. To je izkoristila tudi italijanska vojska, ki je iz doline do vrha zgradila močne utrdbe. Še danes te utrdbe kvarijo naravo.

Šli bomo po cesti ob Kanomeljci; cesto so zgradili med obema vojnama, lani so je nekaj kilometrov tudi asfaltirali. Preden so to cesto zgradili, je bil ta kraj precej odrezan od sveta. Prebivalci so se preživljali z obdelovanjem zemlje in s sečnjo lesa; le-tega so

Sp. Idrija, proti

Sp. Kanomlji

Foto J. Jeram

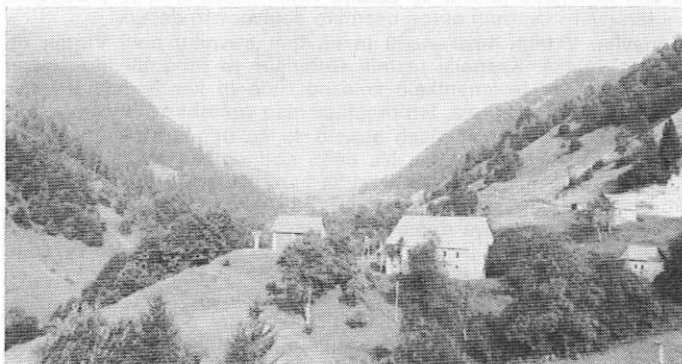
vozili po klancih, predvsem za rudnik živega srebra v Idriji. Danes sta v Kanomlji le dva čista kmeta.

Kanomlja se je s cesto približala svetu, saj vozi avtobus do Oblakovega vrha. Mi bomo pešačili, da bi to dolino bolj podrobno spoznali. Začeli bomo v Spodnji Kanomlji in bomo potem hodili skozi Srednjo in Gorenjo Kanomljo do Oblakovega vrha. Ta dolina je še malo znana. Odkrivajo jo planinci, ki hodijo po Idrijsko-cerkljanski planinski poti, ki preseka to dolino. Neki Zagrebčan — planinec jo je prehodil večji del, ker se mu je zdela zanimiva. Tudi idrijski planinci organizirajo zadnja leta pohode v to dolino in na okoliške vrhove, kjer odkrivajo zanimivosti. To je vzpodbudilo tudi domačine, da so se pričeli vključevati v planinske vrste in organizirati ture v višje gore. Prebivalci Kanomlje so za nedomačina vase zaprti, kar je morda posledica preteklosti, vendar to velja le dotlej, dokler se z njimi ne seznanimo.

Domačije so raztresene ob cesti. Bolj strnjeno stoji le nekaj domačij v Spodnji in v Srednji Kanomlji, kjer je nekakšno središče te doline. Domačije so pomaknjene tudi više v hrib, pod Vojskarsko in Krniško planoto; večinoma so v strminah. Poselitev je gostejša na sončni strani, manj je domačij na senčni strani, kjer so bogati gozdovi. Za Kanomljo so značilna domača imena domačij: V Rovtu, Pri Rovtarju, Na Rovtu, Pri Rovtnikarju, Pod Rovtom; ta imena ima več domačij.

Že v Spodnji Kanomlji se na desno odcepi cesta na Krniško planoto. V Srednji Kanomlji se druga cesta odcepi levo navzgor do Idrijskega Razpotja in potem navzdol v Idrijo. V bližini Razpotja sta bili dve domačiji, kjer so danes le ostanki zidov. V marcu 1945. leta so okupatorji te domačije požgali in v njih so zgoreli vsi prebivalci, od otrok do starcev. Iz Srednje Kanomlje so pred leti zgradili cesto do zadnje domačije pod Vojskarsko planoto, vendar še do danes ni na Vojsko niti kolovoza. Visoko nad dolino je domačija V Šturmajšu, kjer je na veliki kmečki hiši več starih fresk. Ob hiši je tudi kašča iz leta 1792. V bližini so Kanomeljske klavže in velik slap ter sledovi mlina, ki je mlet žito za kmetije na Vojskem.

Tudi tu sta v bližini dve domačiji, ki so jih okupatorji v marcu 1945 požgali, v hišah pa so zgoreli vsi prebivalci; starčki, žene in otroci. O tem grozodejstvu priča skromen spomenik na kraju, kjer je stala hiša. V spomin na ta grozodejstva in na številne padle v NOB je po dolini več obeležij. Za prebivalce Kanomelj je bila svoboda draga. V srednji

Na Oblakovem vrhu

Foto J. Jeram

Kanomlji je zanimiv naravni pojav. Sredi travnika se mirno prikaže na dan Kanomeljca, ki je poniknila kilometer višje v brezno sredi struge. Tu privre iz skalovja tudi potok, ki se prej zgubi v produ. V Gorenji Kanomlji so ob cesti redkejšje domačije, več je gozda. Na levi, visoko, v težko dostopni grapi, je ohranjena partizanska tiskarna Slovenija, kjer so med NOB tiskali Partizanski dnevnik, edinstven primer na okupiranem ozemlju Evrope. Okupator je prečesal domala vsak kotiček, vendar tiskarne ni našel. Kmet iz Vojskega, ki je pokazal ta kraj, je znal izbrati skriven prostor za to pomembno tehniko.

Ko se bližamo Oblakovem vrhu, naletimo na nekaj velikih domačij tik pod vrhom. Oblakov vrh ni hrib, temveč za te kraje visok prelaz. Svet se tu prevesi v dolino Hotenje, po kateri drži cesta proti Tribuši. Čez ta prelaz so tekle partizanske poti iz Cerkljanskega proti Vojskem. Tu se zopet odcepi cesta na Krniško planoto, na levi je nedokončana cesta na Vojsko. Razgled je že od tu lep. Če pa se povzpne na Hudournik, na robu Vojskarske planote, se nam odpre pogled na Julijce in druge vrhove daleč v italijanske Dolomite.

Mi bomo šli na Krniško planoto. Hodili bomo po vrhovih z razgledom na jug in sever. Na Krnicah je v lepi dolini nekaj večjih domačij. Ne bomo se začudili, če bomo tu zagledali manjši avtobus, ki sem gor pripelje večkrat na dan. Povzpeli se bomo do najvišje domačije, prav na vrhu hriba. Po vseh teh domačijah redijo veliko govedi in tudi konje. Spustimo se nekoliko niže, kjer je planinska postojanka. Tu se lahko okrepcamo in se potem povzpne na vrh Jelenka, 1106 m. Po senožetih je pomladi toliko cvetja kot le redkokje. Tu cvete v velikih količinah kranjski jeglič, avrikelj in svišč. Vsepovsod pa kvarijo naravo nekdanje italijanske utrdbe, ponekod še nedokončane. Na severni strani so strme skalnate strmine in šele skoraj v dolini najdemo zopet domačije. Proti Spodnji Idriji so Kendovi zobje, kjer v prepadnih stenah rase primula venusta. To redko cvetico je težko ohraniti pred »roparji«, ostalo je je le še nekaj primerkov. V Kendovih robeh so idrijski alpinisti uredili zavarovano pot, kjer poskušajo prve korake planinski začetrniki. Pod nami je Spodnja Idrija, kot bi jo gledali z letala.

Tudi na Krnicah je okupator izvajal grozodejstva. Ob cesti je spomenik dvema borcema NOV; okupatorji so jima odsekali glavi. Domačijo pri Erjavcu so požgali in pomorili domače, enako so storili na Kendovi domačiji.

Težko je danes mladim razumeti, kaj se je dogajalo v zadnji vojni v teh krajih, ko je danes vse mirno. Namesto rezgeta strojnic, se sliši brnenje kmetijskih strojev in mukanje živine.

Pa za hip pozabimo na to in se predajmo ugodnemu občutju s pogledom na lepo pokrajino, ki je pred nami. Naša tura je bila dolga in naporna, zato pojedimo spet v dolino.

NAROČNINA ZA PLANINSKI VESTNIK

Po poprejšnji javni obravnavi predloga nove naročnine za Planinski vestnik v letu 1984, je 16. skupščina PZS 17. 12. 1983 sprejela naslednje sklepe:

1. Naročnina za Planinski vestnik v letu 1984 je za naročnike, ki jo bodo plačevali naenkrat 1 000,00 din
2. Polletna naročnina za naročnike, ki jo bodo poravnali v dveh obrokih, je zaradi večjih administrativnih in drugih stroškov, za polovico leta 550,00 din
3. Naročniki, ki bodo plačevali naročnino skupaj za vse leto, naj jo poravnajo do 31. marca.
4. Tisti, ki se bodo odločili za polletno plačevanje, naj poravnajo naročnino za I. polletje do 31. marca, za II. polletje pa do 30. septembra.

Predsednik PZS:
Tomaž Banovec, l. r.

NOVOLETNI LOV NA GAMSE

(Iz časov, kot so bili)
FRANČE AVČIN

Predvojni študentje elektrotehnike na ljubljanski univerzi (tedaj kralja Aleksandra) smo bili sila pridni in podjetni. Da bi se trapili s kako aktivno politiko, ni bilo časa; to smo prepuščali »lahkim fakultetam«, filozofom, juristom, tudi arhitektom. Sprotni študij smo zmogli le tako, da smo se ga lotevali skupinsko z najboljšimi kot vodji. Risali pa smo obširne programe iz strojništva v veliki skupni risalnici, po cele tedne do dveh v noč ob pomoči hrenovk in čaja, vsak alkohol pa je bil tabu. Ena skupina nas je bila tudi hribovcev, poznejših alpinistov. »Ta glavni« je bil že takrat samosvoj Vinko Modec iz Kamniških. Iztrgali smo ga bili tamošnji družini alpinističnih krokarjev, pa smo lepo skupaj študirali do težke diplome. Še ga vidim Vincenca, kako hodi med mizami, ko nadzira naše risanje magnetnih silnic električnih strojev. Kamor je pokazal njegov dolgi močni prst, si lahko kvečjemu radiral ali pa kar raztrgal — »i jovo na novo«.

Imeli smo, kot na vseh fakultetah, tudi nekaj Dalmatincev. Le-ti so se izkazali bolj in boljše na študentskih plesih. Ti lepotci v izposojenih smokingih so uspešno lovili najpetičnejše ljubljanske hčerke, mimogrede, za spremembo pa še »navadna« naša dekleta. Tako smo jih imeli dodobra v želodcu.

En naš Dalmata pa je bil ves drugačen. Sicer visok, domala dva metra, a suh, skravžljan pa ves neroden in očitno na kratko s Sokoli. Ni bil prav od morja, iz neke vasi v ozadju je bil. Tam pa je bilo trdo. A imel je resno voljo študirati, oboževal je svetnika elektrike, njihovega Nikola Teslo iz Smiljana v Liki. In rad bi spoznal prelepo Slovenijo. Tako smo ga jemali s seboj na izlete, ko smo si nabirali moči za nove zalete in zagone v vse prej kot lahkem predvojnem študiju elektrotehnike in strojništva. Tako smo Mira M. vzeli v našo hribovsko skupino. S težavo smo ga za silo opremili, ko je bil pa tako dolg in reven. Le gozjaric ni bilo najti zanj, saj je imel stopala menda okoli številke 50. Tako smo zbrali stopenjdeset dinarjev — takrat kar lepe solde — in se z vlakom, preklet bodi še v smrti, kdor ga je izničil v Gorenji Savski dolini, potegnili v Mojstrano, da mu je stari imenitni mojster, čevljar Eržen, umeril nove po nogi. Drugič pa smo jih vzeli in skupno preskusili, imenitne, dišeče, močne a voljne krog in krog okovane s kroparji. Tako je Mitar mogel z nami, zlasti, odkar smo ga, motovilo, postavili tudi na smuči. In po slovensko je kmalu govoril kot mi.

Za Novo leto in Veliko noč smo bili med počitnicami v bohinjskih hribih v kaki najeti pastirski bajti, največkrat v Jozovčevi, v Lazu pod Debelim vrhom ali Tinčkovi na Viševniku za Pršivcem. A smo si jih morali za zimo pripraviti kar sami: zamašiti špranje, nasekati drv, nanositi hrane in »posodbe«. Tako smo potem lahko zdržali vse tiste nebeške počitniške dni v gorah, med gorami, po gorah, v snegu in soncu. Ves svet od Triglava do Bogatina je bil naš. Samo nas in nam podobnih, razen »jagerske« bogate gospode in lovskih bajtah, zlasti tiste na planini pri Jezeru; ondod so vso jesen oprezovali za gamsi, našimi gorskimi prijatelji. Zakup je imel tovarnar čevljev Jakil iz Karlovca s poslovnimi prijatelji in njihovimi ženščinami seveda. »Jagra« sta bila fužinarja Škantar in Ceklin, oba imenitna dedca.

Za neko prav mrzlo zimo smo si privoščili luksus: staknili smo železen gašperček in sklenili, da ga postavimo v Lazu, poleg odprtega ognjišča, naj bi skrbel za boljše ogrevanje in lažjo kuho. A kako zlodeja dolgega in težkega spraviti v Laz? Odločitev je padla na naju z Mitrom, kajti »kad si inženir ima da znađeš sve«. In tako sva odpekotala na Svetega Štefana. Gašperček je že čakal v Stari Fužini. Tinčkov Voranc (Mencingarjev, nesrečni poznejši nemški talec) je vso najino robo naložil na njihovo »bohinjščo kobivo« pa hajdi pod Vogarjem v Suho, dokler je šlo. Ko pa konja sneg ni več zdržal, sva morala nastopiti midva. Dolgi gašperček smo otvezili na krošnjo Mitru na hrbet, dimne cevi pa ob strani, dvoje smuči in dva nahrbtnika pa meni, saj sem že takrat lahko prenašal bremena do dvojne svoje teže. Morala sva biti čudovita na pogled, Voranc se je glasno hahljal, ko naju je okomatal.

Na »Bvatarju« se nama je režal še drugi nekdo, »jager« Ceklin jo je pridrsal z vrečami praznih steklenic na krošnji in drvarskimi krampičarji na škrpetih. Sneg da je letos v gorah kot kost, dile naj raje kar skrijeva v kak grm. Nič kaj židane volje ni bil možak: vso steklenino, da mora prineseti nazaj, toda polno. Kajti lovili da bodo ne le na Silvestrovo, tudi za Novo leto, čeprav je z njim nastopil lovopust. A je že tako, da si gospoda vselej piše zakone zato, da se jih ne drži. In kapitalne lovske trofeje so od nekdanj najuspešnejša podkupnina vseh časov med »vlastodržci«. Nažigali da ga bodo v bajti vse do Svetih treh kraljev, on pa naj kuri, kuha, jih oskrbuje iz doline, pa še zmznjene gamske bo nosil v dolino, prodajat meso. Tu smo se znašli na skupnem imenovalcu: kaj ko bi mu pomagali mi, njemu in gamsom, če bi na novoletno jutro pred strelci vse pregnali daleč od njihovih stojšč. Zamisel, prav tako preprosta kot imenitna! Povedal mi

je, kod bi zastavil, kam jih postavil in kako pregnal. In kod naj greva midva — če bova toliko pri sebi od silvestrovanja.

Silvestrovanje je bilo enkratno, gašperček se je obnesel, da je bilo kaj. Prišla sta bila še glasbenik Toncelj Ravnik z Ido in gradbenik Jana Bleiweiss z Marjo. Smeha ni bilo kraja, pač mladost v gorah. Ko je bilo končno vse »pokošeno, vse pomorjeno« na pogradih, sva midva z Mitrom izginila, se zunaj obrila in oblekla, krampižarje na noge, palice v roke, pa hajdi v zvezdnato noč tja proti Konjskim policam pod južno steno Debelega vrha. Svet sem poznal na pamet, kajti oče je bil meril in dodeljeval gozdove vatikanskega Verskega zaklada kmetom, jaz pa sem lazil z njegovim »figurantom« Janezom Cvetkom — »Cvetkov brus« so mu rekli, ne vem zakaj — za gamsi. Bil je kot vsi tedanji pošteni bohinjski fantje, več ali manj »raubšic«, divji lovec. Bogvaruj, da bi bil zvedel oče lovec. A ljudstvu so tiste čase raubšici veljali za nekake junake v spopadih z gospodo in gosposko. Imel je Cvetkov brus skrito pušo, ki ji je cev lahko odvil in obe polovici vtaknil v rokava: čudovita stvar za mene mladega, dogodivščin željnega fantina. A strelec Janez ni bil prida, eno oko je imel nekam pokvarjeno, žal tako.

Tako sem natanko vedel, kod je treba čez tiste grede in ruševje. S ternico na svečo, ki je povrh grela v roke, sva počasi spešila, se dvigala pod stene proti zvezdnatemu nebu. Tako počasi, da se prav nič nisva potila, z vso obleko na sebi. Ko se je pričelo svitati, sva bila že visoko, previsoko. Posedala sva in kinkala v mirnem, čudovitem gorskem zraku. In ko je sinilo sonce po modro belih vrhovih nad Hribaricami, sva se spustila po pobočjih proti »ta globoki konti«, ki pada v gozdove zadaj za Planino pri jezeru. In zavriskala sva, kar nama je dalo. Res so se od nekod pričele, kot pričarane, utrinjati črne pike: gamsi, sami gamsi. Bežali so pred nama, prijateljema, navzgor, tja pod Slatno in Kreda. Tam jih je neki nov pospešek — dobro sva vedela kateri — potisnil vstran še više v Zelenarice in Vršake nad Hribaricami. Rešeni! Rešeni do prihodnje jeseni.

Midva pa sva kolovratila na široko navzdol, govorila, kričala in vriskala — dva pobesnena, novoletna turista, eden dolg kot žrd, drugi pa za poldrugo glavo krajši.

Zagledala sva lovca v koči in še enega! »Srečno novo leto — sretno novo godinu!« sva jima, Hrvatarjema, privoščila, a odgovora ni bilo, le mrka pogleda sta nama sledila, ko sva se dvometrski »Dalmatinec« in za poldrugo glavo krajši »Kranjec« poganjala v velikih skokih navzdol, kajti sneg je bil res trd kot jeklen.

V naši bajti je bilo še vse mrtvo. Zakurila sva v gašperček, pa še sama legla na pograd. Kot bi mignil naju je zmanjkalo.

Dopoldne obilen, sijajen novoletni zajtrk, ob čestitkah, dobrih željah. In naša dekleta s poljubi niso prav nič »šparala«. Da ne bomo segnili, sem vso družčino dvignil in jo povedel proti Ogradom, dilce na rame in palice v roke. Čez le meni znani »kravji stop« smo dosegli široki a na obe strani prepadni hrbet na Ogradih nad Jezerci, Krstenico in Lazom. V soncu smo se zložno dvigali proti vrhu, malokomu znanemu, pa enkratno lepemu nad Lazovško prevalo. Prav toplo je postalo, pa smo, sede na dilcah, počakali, da »ga« je prišlo. Ko se je podajal za prst, smo navezali in smuk v divjo jago navzdol. Mnogo enkratnih smukov pomninih v naših gorah, a takega kot je bil naš novoletni z Ogradi, takega pa le ne. Ko smo se pred »kravjim stopom« končno zbrali, polovili in prešteli, sem doživel posebno zahvalo. Lepa, stasita Marija mi je »držala« zahvalni govor za enkratno vodstvo, potem pa so vsi po vrsti spontano stopali k meni in mi, imenitniku, ojoj! — poljubili ponosno iztegnjeno roko. Umirali smo od smeha... Potem pa smuk navzdol, nazaj v topli Laz.

Taki smo bili svoj čas študentje. Kazno je, da dandanes podobnega niso več zmožni. Mesto našega pristnega veselja v naravi jim je zavzel umetni elektronski hrup v zakajenih brlogih, mesto prostega smučanja po čudovitih naših gorah pa pasja priklenjenost na žico žičnic. Dobro, da se ne zavedajo, česa nebeškega se sami sebe ropajo. Mi pa »fuiumus troes«, bili smo Trojanci.

ALJAŽEV DOM V VRATIH

Prenočujemo v gospodarskem poslopju. Seveda ne spimo, ker je taka gneča, da ne najdeš niti svojih nog. Vročina je neznosna... Ob prvem jutranjem svitu pa se nenedoma vsi zaženo, kot drhal, pokonci... Kot da bi se jim mudilo na vlak. Neko dekletko pa med pogradi obupno išče svoj čevelj, pa ga ne najde. Tolažim jo: »Počakaj, punca, ko bo glavnina odšla, ga boš prav gotovo našla!«

In potem smo se odpravili tudi mi. Pogledal sem še po tistem dekletu. Še je sedela na ležišču, v rokah pa je držala svoj izgubljeni čevelj. Še zmeraj pa je nekaj iskala.

Pa ji rečem: »Punca, čevelj, ki ga iščeš, držiš vendar v rokah!«

Ona pa me hvaležno pogleda in dahne: »O hvala, pa res, res hvala, ker ste mi ga pomagali poiskati!«

NEKAJ PODATKOV O NASTANKU PLANINSKIH POSTOJANK NA SLOVENSKEM

LEON SKABERNE, *dipl. ing. gradb.*

Kot ljubitelj planin in kot gradbenik sem z velikim zanimanjem spremljal potek adaptacije in novogradnje planinskega doma na Kredarici, ki so ga odprli 17. septembra lani, ob 90-letnici planinstva na Slovenskem.

Ob očetovi vzgoji, dr. Franca Skaberneta, sem vzljubil planine in znal prisluhniti vsem čarom narave, pod vplivom strica, ing. Viktorja Skaberneta (bivšega načelnika tehničnega oddelka banske uprave, * 1878, † 1956) pa sem se odločil za svoj sedanji poklic, za gradbenika. V tem sestavku bom govoril o svojem stricu, kot ga bom v tekstu imenoval, o ing. Viktorju Skabernetu, o njegovem delu v zvezi s projektiranjem, gradnjo in nadzorstvom mnogih planinskih postojank v bližnji preteklosti. Kot dolgoletnemu odborniku »Slovenskega planinskega društva«, ki je pred prvo svetovno vojno opravljalo važno nacionalno delo, je stricu uspelo primerno preurediti in povečati mnoge stare planinske koče, nove pa zgraditi po sodobnejših načelih. Vsa ta dela je opravljal brezplačno, na prostovoljni osnovi.

Iz njegovih zapiskov so razvidna naslednja njegova dela:

Leta 1906: Načrt za novo zgradbo na Krnu kot nadomestilo za porušeno Trillerjevo kočo. Ta načrt pa ni bil uresničen, ker Soška podružnica ni imela denarja.

Leta 1907: Načrt za različne predelave Kadilnikove koče na Golici, predvsem razdelitev na več manjših spalnic in naprava za novo večjo cisterno. Njegovo je bilo tudi nadzorstvo pri teh adaptacijskih delih.

Istega leta je za postojanko na Nanosu izvršil izbiro in ocenitev stavbišča za projektirano kočo Tržaške podružnice in izdelal skice in predračun za provizorično prekritje strehe Kamniške koče na Jermanovih vratih.

Leta 1908: Nov načrt za Frischaufov dom na Okrešlju.

Načrt za novo streho za Kamniško kočo na Jermanovih vratih, različne poprave in predelave v notranjščini in naprava nove večje cisterne. Nadzoroval je vsa dela.

Na Kredarici je izdelal načrt za Triglavski dom in nadzoroval zgradbo.

Leta 1909: Je nadzoroval napredovanje gradnje na Kredarici za Triglavski dom.

Istega leta je na njegovo pobudo izposloval prenos koče z Velega polja k studentu ob poti, ki so jo zgradili Nemci tri leta prej pod Toscem, da bi speljali turiste od naše koče. Tako je nastala Vodnikova koča.

Novogradnjo je tudi nadzoroval.

Tega leta je izdelal tudi načrt za Prešernovo kočo na Malem Stolu, ki pa ni bil uresničen, in načrt za novo zgradbo Aljaževega doma v Vratih, kot nadomestilo za stari dom.

Leta 1910: Nadzorstvo pri napredovanju gradnje novega Aljaževega doma v Vratih.

Izdelan načrt za novo kočo na Kriških podih, ki pa ni bil uresničen, ker ni bilo denarja. Načrt za razne predelave in popravke za Schmidingerjevo kočo na Veliki planini ter nadzorstvo teh del.

Leta 1911: Načrt za novo zgradbo Tičarjevega doma na Vršiču ter nadzorstvo.

Leta 1912: Načrt za nov Tržaški dom na Črni prsti, ki pa ni bil uresničen, ker jih le leta 1913 in 1914 prehitela vojna.

Leta 1913: So bili opravljeni različni pregledi zgradb, ki so bile v gradnji, izdelani so bili manjši popravki in dopolnitve.

Leta 1914: Je sodeloval pri izbiri stavbišča na vrhu Črne prsti za Tržaški dom ob navzočnosti zastopnikov Tržaške podružnice in nekega generalštabnega majorja z vojaške komande v Gradcu, ki je bil dodeljen h komisiji in je bil zelo naklonjen Slovenskemu planinskemu društvu.

Leta 1914: Je bil v juliju mobiliziran do konca novembra 1918. leta.

Leta 1919: Je po končani vojni začel pregledovati in ocenjevati še obstoječe planinske postojanke.

Od leta 1920 pa do 1922: Je pregledoval skoraj vse domove in koče, da bi ugotovil potrebna popravila. Med vojno so namreč ti objekti zelo trpeli, ker niso bili vzdrževani.

Leta 1923: Je nastal načrt za nov Dom v Kamniški Bistrici, ki pa ni bil uresničen, ker se je društvo kasneje odločilo za adaptacijo stare koče Kamniške Korporacije, ko stric ni bil več odbornik planinskega društva.

Leta 1924: Je bil izdelan načrt za Dom na Krvavcu. Nadzorstvo del še v letu 1925. Zaradi prezaposlenosti z drugimi odgovornimi nalogami ni mogel več tako vneto sodelovati s planinskim društvom.

Če odračunamo štiri leta vojne, je torej ing. Viktor Skabernè delal za Slovensko planinsko društvo dobrih 15 let »prostovoljne planinske tlake«, kot je to on sam v svojih zapiskih rad omenjal. Iz tega zapisa lahko razberemo, da pripada tudi on s svojimi deli med nekaj tistih ljubiteljev planin, ki se jim je predajal z vso svojo prostovoljsko požrtvovalnostjo. Človek mine — zapusti pa korenine!

MOJE PRVO REŠEVANJE

JANEZ BROJAN, st.

Lepo avgustovsko jutro se budi iz nočnega sna; »Veliki šmaren je«. Ura je tri, ko spešim korak od Aljaževega doma proti veliki skali, na kateri je danes klin, spomenik padlim planincem. Še precej temno je, ko zastavim korak v strmino v gozdu. Potreboval sem še baterijo. No, v grapi je bilo že bolj svetlo in hoja je bila lažja. Hitro sem bil čez strmino v veliki grapi in na sedlu pred vzponom v steno. Šele tu se prične lepa in zanimiva Tominškova pot. Ob klinih in žici, s krasnim pogledom na Severno triglavsko steno in na vršace okrog in okrog. Kar hitro sem bil pri Tominškovem oknu in potem pod Begunjskim vrhom. Ne ustavljam se, grem kar naprej. Ura je bila pet in deset minut, ko sem prišel na Kredarico; tam je bilo že vse na nogah. Nekaj planincev je že odšlo na pot; na Malem Triglavu je bilo kot na mravljišču. Pogled na Triglav je bil božanstven, saj je bil v jutranjem soncu, kot bi bil odet v zlato kopreno. Hitro spijem čaj in grem takoj naprej proti vrhu. Na Malem Triglavu, pred »ozkim grebenom«, imenovanim — most, dohitim skupino, v kateri je bil možakar štiridesetih let; sedel je na skali in si ni upal naprej. Vzpodbujejo ga, a zaman. Nekaj minut ga gledam, nato stopim k njemu, ga primem za roko rekoč, dajva, poiskusiva. Možakar me nekoliko osuplo pogleda in se kot uročen dvigne, naredi nekaj korakov nekoliko s strahom, nato pa sva kar lepo z roko v roki prešla strah in most. Ko sva bila čez, se ustavi, me pogleda od nog do glave in pravi: »Človek božji — od kod si se vzela, da si tako vplival name, da sploh nisem vedel, kdaj sem prišel tu čez.« Odgovorim mu: »Noge so me prinesle, kakor Vas.« Še nekaj besed in ko vidim, da hodi dobro in varno, se poslovim ter odhitim naprej. Razgled z vrha je bil prekrasen, nebo kot umito, nikjer najmanjše meglice na vrhovih. Po polurnem uživanju v tem prelepem stvarstvu se odpravim nazaj. Medtem so tudi drugi prišli sem gor, med njimi tudi tisti možakar. Ni se mogel načuditi lepoti in lepemu razgledu z vrha. Še enkrat si stisnem roke v slovo, opozorim jih, kako naj hodijo, in že zdirim navzdol. Ves čas srečujem ljudi, ki lezejo gor, pozdravim, pa spet naprej, skok v levo ali desno pa sem mimo, in v dvajsetih minutah sem na Kredarici. Ko sem se najedel, pride k meni ženska 35—40 let in mi reče, da bi šla rada do vrha Triglava. Prišla je z družbo iz Krme in so ji vrh odsvetovali, češ da je pretežko. Odločil sem se in kmalu sva šla na pot. Hodila je zelo dobro, kar mimogrede sva bila na Malem Triglavu in že tudi na grebenu Velikega. Pod rdečim platojem smo se srečali z njeno družbo. Začuden jo gledajo, kako da se je odločila za vrh. Odgovorila jim je, da si je želela že več let, da bi bila vsaj enkrat na vrhu Triglava. Domenijo se, da jo bodo počakali v koči. Kako presrečna je bila na vrhu ob prekrasnem razgledu.

Tudi navzdol je hodila zelo dobro in varno.

Kmalu sva na Kredarici.

Sonce je močno pripekalo, ko sem odšel v Vrata in to spet po Tominškovi. Ko pridem do razpotja Staničeva—Kredarica, se mi je zazdelo, da sem slišal glas. Ustavim se in poslušam. Da, res nekdo kliče. Kakih petdeset metrov od poti je. Hitro stopim tja in vidim dekle, kako sedi med skalami v grapi. Vprašam jo, kaj je? Pove mi, da je zašla s poti in je na teh skalah zdrsnila ter si verjetno zlomila desno nogo. Hitro stopim k njej in pogledam — res jo je zlomila. Na srečo sem bral knjigo o prvi pomoči in videl slike, kako je treba urediti zlome z različnimi pripomočki. Premišljal sem, kako bi to napravil. V nahrbtniku sem imel le dva večja povoja in dva manjša. Vprašam jo, če ima morda ona kaj takega, pa ni imela nič. Skočim še k tablam na razpotju, če je morda tam kaka deščica. Res sem dobil med skalami tri konce kakih 40 cm dolgih in 3—4 cm širokih deščic. Ker sem imel le dva povoja, sem si pomagal s puloverjem in dekletovo brisačo.

Hitro se lotim dela. Previdno nekoliko uravnam nogo, jo obložim in deščice s povojem dobro prevežem, da se noga ni mogla premikati. Vprašam jo, kako se počuti? Pravi, dobro. Šele zdaj me je zanimalo, od kod je in če je sama. Pove, da je iz Ljubljane, piše da se Marija Zupanc, stara je pa 25 let. Danes je tretjič tu gori s še tremi fanti, ki pa so že odšli v Vrata, kjer jo bodo počakali.

Rečem ji, da grem do Staničeve, če bi tam koga dobil, da bi mi jo pomagal prenesti do kočje. V kočji je bil le nosač, Jakelnov Jože, z njim sva bila soseda. Povem mu, kaj je, prosil sem ga, da bi mi dekleta pomagal prenesti v kočjo.

Bil je takoj pripravljen, da greva ponjo. Vzela sva nosila v kočji, odhitela do nje in jo naložila na nosila. Ko že hočeva oditi, pridirja mimo mlad fant, ki je namenjen v Vrata. Ustaviva ga in ga prosiva, če bi nesel listič v Vrata. Napiševa list, mu ga izročiva, naj ga da tistim trem fantom, kot jih je opisalo dekletje. Napisala sva, kaj se je zgodilo in da greva z dekletom skozi Kot. Oni naj gredo v Mojstrano do postaje GRS do Gregorja Laha z naročilom, naj takoj pride z vozom v Kot. Dekle ni bilo težko, zato sva se odločila, da jo bova sama nesla v dolino. Odpraviva se do kočje, kjer Jože vzame svoje stvari in greva takoj naprej. Dobro nama je šlo. Le na nekaterih mestih je bilo težje, ker je bila pot slaba, midva pa sva imela navadna nosila. Prej kot sva si mislila, sva se znašla pri studencu na Gubah. Tu je bil teren najslabši, pot gre preko plošč in čez dva praga z nekaj klini.

Utrujena sva bila do skrajnosti. Pritoževati se nisva mogla, saj sva se sama odločila za to delo in to zato, da bi dekletje bilo čimprej pri zdravniku. Sem in tja sva jo vprašala, če jo zelo boli, a je vedno rekla, da ne. Res, kar dobro je prenašala težave, niti enkrat ni zastokala. Od tu naprej sva bila kar hitro pri pastirski kočji. Dekletje sva odložila v senco pod drevesa. Premišljevala sva, če je dečko dobil fante in jim dal listič, sicer bi šel eden od naju v Mojstrano do Laha. Jože mi pravi, naj grem jaz in Laha pošljem sem. On bi ostal čez noč tu, ker bo zjutraj spet nosil na Staničevo. Pohitim, da bi bil čimprej v dolini. Komaj pa sem bil na poti deset minut, že pride Lah s konjem in z njim dva od tistih fantov. Povem jim, kje je dekletje in da je Jože pri njej. Odšel sem domov, saj zdaj moja pomoč ni bila več potrebna. Nosila so pustili kar tam; Jože jih je že zjutraj odnesel nazaj na Staničevo.

Točno ob letu sem imel precej podoben, a dosti težji primer. Tedaj sva hodila s Tonetom Hudolinom čez Tominškovo do Aljaževega doma. Oskrbnik Torkar nama pravi: »Fanta, prošnjo imam, pravkar je prišel planinec in povedal, da si je v gornji grapi spodnjega Praga dr. Henrik Thuma zlomil nogo. Tu pa ni nikogar več razen vaju in bi vaju prosil, če vama je mogoče iti ponj z nosili in ga prinesiti do sem.« Takoj sva šla na pot. Skrbelo naju je, da ne bi bil pretežak. Kmalu sva pri njem; samo spogledava se, kajti takoj sva vedela, da bo treba dobro poprijeti, saj je bilo možakarja kar precej.

Naložila sva ga na nosila, ki so bila težka in nerodna. Delo za štiri sva opravila sama. Z največjo muko sva se spuščala z nosili po ozki in strmi grapi, v strahu, da koga spodnese in bi vsi skupaj zgrmeli čez skale. Počasi le pridemo na stezo. Nekaj minut sva počivala, potem pa spet naprej. V dom sva prišla do kraja izmučena. Toda namesto počitka naju je čakala še dve uri dolga pot do Mojstrane...

18. 12. 1983.

Drogi Planinski vestnik,

ko se nekateri naslednji decembra leta,
se ti iskreno zahvalim za to, kar
si mi ob svojih obiskih povedal, pravi
je zato, da si tako lepo prebijaš
in mi vrnita veselje, ki ga doživim
planince, ko se odpravijo v svet
gora ali se iz njega obogateno vrata!
Pa pozdravi! v letu 1984. leto
Igorja Zvesta

Ivančekova

Tudi letos je prispelo na naslov Planinske zveze Slovenije na uredništvo in upravo Planinskega vestnika, mnogo prišernih pozdravov in voščil ob novem letu. Vsem številnim planincem in prijateljem, ki so nam pisali, se za pozornost, ki jo tudi tako izkazujejo našemu delu, iskreno zahvaljujemo!

Uredništvo in uprava Planinskega vestnika

PLANINSKE MIMOBEŽNOSTI

MIŠA FELLE

»Ljudje si iščejo oddiha na podeželju, na morju, v gorah. Tudi ti imaš večkrat podobne želje. In vendar, kako silno nespametno je vse to, ko pa se lahko vsako uro umakneš v samega sebe! Saj ne najde človek nikjer tišjega zavetja kot v svoji duši . . . Zato misli vendar že na to, da se umakneš na tiho pristavico, ki jo nosiš v sebi!«

(Mark Avrelij)

Bil je eden običajnih »vikendov« v Julijcih, lahko pa bi bil to katerikoli. Ta se je razlikoval le po tem od drugih, njemu podobnih, da so nekatere domove že zapirali in so tako bila na razpolago le skupna ležišča in le ena jedilnica, kjer se je trlo predvsem tistih, ki so prišli sem po potrdilo, da so bili na Očaku.

— — —

Nad Vodnikovo kočo, proti Planiki, ob 16. uri in 20 minut, 24. septembra, je le malokdo opazoval čudovit prizor. V mlaki na Velem polju je odsevalo sonce, prav tako kot tisto iznad Kanjavca, le za spoznanje bolj zlatorumene barve je to bilo. Dogodek je trajal le nekaj minut, toda bil je neopazen za skupino, ki se je kot »naša četica koraka« vračala v dolino s Šifrerjevim venčkom narodnih in verjetno z zadovoljstvom, da so bili vsi na Vrhu. Skratka, nihče ni postal, da bi gledal dve sonci hkrati; kaj bi to, da je le eno omogočilo vzpon!

— — —

V koči je grozno. Kot da so planine postale zavetišče otrok, mladoletnikov in malo večjih otrok. Tu lahko vsakdo pokaže, kaj zna, predvsem pa to, česar v dolini ne more: tu se kadi, pije, sliši se nekakšno petje — to so glavni »poudarki«, ki tu nekaj veljajo. Vse pa je tako glasno, da je pogovor nemogoč. Starejši moški, ki v mlajši skupini gotovo poskuša pozabiti na svoja leta, me prezirljivo pogleda: »Češ, če si že zašla v našo družbo, pa še poj z nami!« Toda kako, ko pa imam pred očmi še vedno prelomnico med dnevom in nočjo. S pomočjo prav bedaste situacije, ki jo čutim v koči, dobiva slednje še večji pomen. Edino je, poleg odsevajočega sonca, kar sem ta dan doživela v hribih.

— — —

S Konjskega sedla je sončna krogla počasi pričela drseti za vrhovi na nasprotni strani. Preden je povsem izginila, je bilo opaziti le majhno svetlečo piko, hip za tem pa je tudi ta izginila in naslednji trenutek je zažarela črta med nebom in vrhno linijo vrhov; bilo je, kot da je to sporočilo bogov. Trenutek ob prelomu dneva je trajal le hipec, vendar je sonce z one strani še nekaj časa skozi priprte veke ohranjalo ta prizor. Ni še nastopila noč. Vse barve iz mavričnega spektra je bilo mogoče najti ob razgledu, seveda, če znaš tudi kaj »videti«. In šele čez dobro uro se je z neba nasmehnila prva zvezda, prav taka, v kakršno je nekoč žalostno zrl Mali princ. Šele nato se je ves v škrlatu povzdignil mesec in pričel novo idilo.

— — —

Toda tudi mesecu ni uspelo prinesiti miru v kočo. Pevci so tekmovali, kdo bo koga preglasil, pivci pa, kdo bo prej izpraznil kupico. Nikomur ni niti približno prišlo na misel, da s tem le sebi odvzema moč, ki jo je sicer potreboval, da je stopil na vrh. Tisti pa, ki so se šele pripravljali za naskok, so poskušali pozabiti, kaj jih čaka zjutraj. Kako lepo je biti »frajer v gozzericah in rdečih dokolenkah . . .«

— — —

Na srečo ima narava vselej prav. Tako tudi tokrat preseneti s snegom, dežjem in vetrom. Vsi se zavijajo v bunde pa kape, kot da si ne bi upali prisluhnniti, kaj jim govorijo ostre, a vendar prijazne sapice. Le nekaj krokarjev si upa napenjati sluh in sprejemati navodila za varen polet, v posmeh vsem, ki jih je strah moči narave. Zakaj pa krokarja lahko ob tem uživata, menda ne le zaradi kril?

— — —

Bila je to pot jesenskih barv na Triglav, v Julijce, Kamniške, Raduho, Peco, kamorkoli. Bila je pot do dokončnega spoznanja, do kakršnega lahko pride vsakdo le sam. Tega ne bo dobil v nobeni šoli, v nobenem planinskem društvu, ne pri planinskem vodniku, tudi ne pri piscu teh vrstic. Ali pa vendarle namig, kajti le ena stvar je za taka doživetja potrebna — SAMOTA. Ostaja upanje, da bo nekoč hodilo v gore manj »otrok«.

GORE VZGAJAJO

RUDI ZAMAN

Spomini na otroške planinske poti so često nejasni in se jih spominjamo kot čudovitih brezskrbnih stikov z naravo, potepanja po planinskih pašnikih, nedojemljive razsežnosti gora in razigranosti v svobodi gibanja. Te vrste spomini so bili tudi moja motivacija, ko sem sprejel mentorstvo planinske sekcije. Razglabljanja, zakaj hoja v gore, so otroku, pa tudi srednješolcu — tuja. Zanj gore preprosto so. Tudi cilj je često drugorazrednega pomena. Od tu nekje, od teh misli naprej, so se začela naša potepanja po gorah. Njihovi prvi koraki se prične v nižjih razredih, kjer požrtvovalne tovarišice vodijo planinski krožek na Kum, Dobroč, Polhograjsko grmado... in preizkušajo voljo in navdušenje kratkohačnikov. Od tu izvira ves naš alpski ekstremizem, navdušenje, izzvano v srcu malega gornika. Bliže ko so mali maturi, bolj se njihove misli lačne dvatisočakov. Pa sem prevzel odgovornost, potešiti to lakoto. Šele po nekaj naših turah sem se zavedel, koliko truda je potrebno, da usmeriš peščico učencev na prave planinske poti, od znanja do kulture, od previdnosti do poguma.

Naš program izletov vsebuje nekaj tradicionalnih vrhov in delno tudi hojo po brezpotju. Vsako leto enkrat je na vrsti Triglav, pa Pot prijateljstva; vsak od izletov ima svojo zgodbo, ki bi jo težko opredelili, kajti vsi izleti imajo nekaj vzgojnih elementov pa pustolovskih dejanj in tudi dramatično komičnih scen. Izlet na Triglav seveda šteje od vseh največ udeležencev. Naj natančno opišem tistega, izpred dveh let.

Vodnikova kočica nam zmerom ponudi gostoljubje, čeprav je mladina razposajena, kar je na vseh turah za prvi večer že skoraj pravilo. Tistikrat je bilo jutro čudovito; za zajtrk smo se ustavili šele na Planiki. Na Malem Triglavu smo že prestrezali prve sunke vetra in opazovali vrh, ki ga je ovil manjši oblak. Zadnjih nekaj metrov proti vrhu pa je narava pokazala vso svojo moč. Veter je bil vse močnejši, začela je padati tudi sodra. Sam sem komaj še prepenjal vponko iz pletenice na pletenico. V šestih navezah smo vodili štiriintrideset otrok. Varovali smo večinoma s »karabincami«. Veter se je stopnjeval in kljub dopoldanski uri je vladala skoraj tema. Na vrhu ni bilo ne krsta, ne fotografiranja. Spuščali smo se po poti proti Doliču. Vreme je bilo grozljivo. Močna sodra, skoraj tema, megla, vmes pa otroško ihtenje in preplašena vprašanja: »Je še daleč...?« Že tako gladke skale so bile zdaj skrajno nevarne. Razmak med navezami se je večal, tako da vseh nisem več videl ne slišal. Opazoval sem svojo Petračko iz petega razreda, ki so se ji solze mešale s kapljami dežja in sodre; tresle so se ji noge, ko so iskale varno stopinjo. Danes je bila prvič na Triglavu. »Bo še hodila z nami po gorah?« sem razmišljal. To ni Triglav z razglednic, s čudovitimi razgledi, to je zdaj kruta gora. Na Triglavskih podih, kjer se prične udobna pot proti Doliču, smo se razvezali. Štejem naveze, štejem otroke... Leona z njegovo navezo ni... Pospremim še za nekaj korakov učence po poti, nato pa se vrnem, da bi počakal še zadnjo navezo. Megla je vse bolj gosta, dežuje brez prestanka; naenkrat zaslišim klice nekje v smeri Plamenic. Pohitim v to smer, toda niso bili naši. Pomagam jim do markacij, sam pa odhitim proti vrhu Triglava. Nikjer nikogar. Srečam še dva planinca, ki sta prišla z vrha. Nikogar nista srečala!

V hudem deževju sem stekel proti Doliču. Učenci se že nacejajo s čajem in sušijo premočeno obleko.

Odločimo se, da se s prijatelji po vseh možnih poteh vrnemo proti Triglavu. Že stojimo na pragu kočice, ko nas starejši par planincev povpraša, če smo morda iz Trnovske šole. »Da, seveda, kje ste jih srečali?« »Na Planiki so. Na sedlu so v megli zašli, namesto desno so se spustili levo proti Planiki. Tam pa so tako utrujeni in premočeni, da ne morejo nikamor več. Jutri zjutraj se vam bodo pridružili.«

»Hvala, hvala lepa!« Vzdihi po tej novici je bil podoben sestopu iz zahtevne stene. Naslednji dan smo vsi skupaj, še vedno v megli in dežju, sestopili v Bohinj.

No in tako vsako leto z učenci obiščemo tudi Triglav. Često v lepem vremenu tudi po poti čez Plamenice pa po Tominškovi in po dolini Kot. Tako delo pa je odgovorno.

Tisto, zaradi česar vztrajam, so srečanja s prijatelji, ko z učenci meljem mel proti vrhovom naših gora, je njihovo hotenje, je tudi navdušenje, ko se boriš za dvajset klopi za prenočišče in prilagajaš svoj korak najslabotnejšemu.

Tudi turni smuki so planinsko dejanje, ki navdušuje. Vsako leto organiziram dva do tri turne smuke. Udeležba je dobra. Osmošolci so nepopisno navdušeni, ko se zakadi oblak pršiča od Vratc proti Krnskemu jezeru. Tudi povratek brez »psov«, s smučmi na rami, ni kdove kakšna »kalvarija«, da bi zmanjšala njihovo razpoloženje v koči. Le njihov način bivanja se nekoliko razlikuje od klasičnih planincev minule generacije. Ne bom pozabil dogodka zadnjo zimo na Komni, ko smo se z učenci vrnili z naporega smučanja pod vrhom Krna in je bila njihova velika želja po trdem celodnevem delu, da bi gledali na TV nadaljevanke Galaktika. Obljubil sem jim. Težko razumljivo za tistega planinca, ki bi si zaželel slovensko pesem in kramljanja s prijatelji.

Taki so zdaj časi. Izgubili bi svojo četo, zaprli bi se vase kot školjke in odšli bi na novo iskanje vrednot. Sredi nadaljevanke se pri sosednji mizi nagnetene »Komne« oglasijo starejši planinec in preklinja »to mularijo« — ugasne televizijski aparat. Vljudno sem ga nagovoril, naj pusti veselje otrokom, saj ne motijo. Tudi name se je vsul plaz očitkov češ, da kot nedeljski turist nimam pojma o hribih in naj s to svojo mularijo »televizijo« gledam doma...

Naj končam to razmišljanje: To zimo bomo spet na Komni in otroci, če bodo hoteli, bodo gledali televizijo... V mladih srcih ni prostora za tožbo po minulih časih. Gradijo si nov svet in morda bo tudi ta generacija, ki prihaja, rekla podobno kot tista, ki se spominja Torkarja v Vratih, in kako da je bilo tedaj lepo...

ZA AKOM

IVANKA KOROŠEC

Kranjska skupina PD PTT Ljubljana je organizirala v nedeljo, 2. oktobra 1983, planinski izlet Za Ak.

Pa smo torej šli. Vreme je bilo lepo, iz jutranje oblačnosti se je izvil sončen dan. Zbralo se nas je dvainštirideset, od belolasega Praprotnika do najmanjšega cepetavčka, ki ga je oči nosil v nahrbtniku.

V Gozd Martuljku smo vzeli pot pod noge in odšli proti sončnim vrhovom. Martuljske gore so nekaj posebnega. Drugod se velikani skrivajo v notranjosti, tu pa ponosno stoje nad glavno dolino. Čudovite gorske zgradbe v vsem sijaju kipe visoko nad nami. Hodili smo po poti ob potoku Martuljek, ga čez kamne prečkali in šli čez mostičke, ki so se pod našimi koraki gugali. Ves čas nas spremlja potok s svojim žuborenjem in šumljanjem. Meče se od brega do brega čez prodnato strugo in trga bregove, kjer le more. Kmalu smo prišli do prvega slapa. Odprl se nam je čudovit razgled. V ozadju Špik, naokoli okvir z bukvami, smrekami in hojo, v sredini pa — slap.

Povzpeli smo se višje po poti in prišli smo do razpotja, kjer gre pot na levo do drugega slapa, na desno pa Za Ak. Na razpotju smo pustili nahrbtnike in zavili na levo do drugega slapa. Za nekatere izkušene je bil morda to samo sprehod, za druge pa kar zahteven vzpon.

Slap pada in buči; ob njem se spomnim Župančičevega Slapa:

»Sredi samotnih sten
v pajčolanih pen
slap pada, pada, pada...»

Sonce nad šumom mavrice spleta,
ptica meglice pršeče preleta,
stresa dragulje s peroti...
venomer slap pada, pada, pada...«

Ko smo se naužili teh lepot, smo obiskali še gorski svet Za Akom. Pot je bila vedno bolj strma, dokler se niso začele skale in jeklene vrvi. V razpokah je na gosto rasel rododendron in kadar smo obstali, da bi se oddahnili, so se očem ponudile podobne, za katere je le težko najti pravih besed. Tesni, skrite v temnem zelenju smrek, med macesni in bukvami, ki so se že začele barvati rumeno in zlato, spodaj ob vnožju skal

pa se stegujejo khrlike in se sklanjajo k vodi, čisto tam spodaj pa dolina, ožarjena s soncem.

Pot se vzpenja še višje, dokler nismo prišli do Bivaka III, ki stoji na gozdnem hrbtu nad Krnico Za Akom. Bivak ima osem ležišč in ni oskrbovan. Je kot po dolgem prerezana konzervna škatla. Sonce se je izza vrhov Široke peči upiralo naravnost na klopce pred bivakom. Spustili smo se v krnico Za Akom, na suho strugo hudournika, poiskali lep kotiček med macesni in borovci in se odpočili. Za dobro razpoloženje so nam zaigrale orglice. Otroci so splezali na velikansko skalo sredi suhe struge, mi pa smo se zleknili na suho travo, ki rumeni pod macesni. Žarki oktobrskega sonca so rdečkasto trepetali in počasi zamirali na visokih pečinah in gorskih grebenih. Nad krnico vlada Široka peč, ki ima greben, kot da je našagan, in je prelep kontrast z macesnovimi gozdovi, ki obroblija krnico.

Vrnitev je bila težja in bolj zahtevna. Šele v bukovem gozdu je šlo hitreje in naša kolona se je raztegnila. Kmalu smo bili pred restavracijo Špik, kjer nas je čakal velikanski lonec vročega čaja.

Še zadnjikrat so pogledi objeli gore — drzne roglje in nazobčane škrbine — in avtobus nas je odpeljal domov.

Lep dan je bil, eden takih, ki sodi med najlepše spomine.

NEPALSKI AVTOBUS

DUŠAN PIRC

Kaj ima avtobus opraviti s planinci? Vse dotlej nič, dokler se z njim ne odpeljete v planine.

Bil sem v Nepalju in užival življenje. Več stvari je name napravilo globok vtis, prevzele pa so me le nekatere, med njimi tudi — nepalski avtobus.

Naj ga vam predstavim.

Majhna, škatli podobna zadeva, svežih barv in neštetih krp. To je podoba, ki se mi je vtisnila v spomin, ko sem ga prvič videl. Nepalci imajo avtobus silno radi in če le morejo, se z njim popeljejo. Skoraj pa ni avtobusa, da ne bi bil natlačen.

Ne vem, koliko je bila točno ura, ko sva z Andrejem prišla na avtobusno postajo. Vsaj tako so nama rekli, da se imenuje dolga, široka cesta s kolono avtobusov. V enega izmed teh bi morala vstopiti, če bi se želela peljati. Ker pa sva nameravala v Pokaro, sva morala prej ugotoviti, v katerega je treba. S težkim nahrbtnikom na hrbtu sva hodila od enega do drugega in spraševala. Končno sva ga le našla.

»Zakaj pa nista gledala obvestil?« me je vprašal znanec potem, ko sem mu to pripovedoval doma.

»Preprosto zato,« sem mu rekel, »ker jih ni bilo!« Pa tudi če bi jih našla, nama verjetno ne bi nič pomagalo, saj sva bila tam polpismena. Kar je pisalo v angleškem jeziku, sva razumela, kar pa v nepalskem, sva samo strmel.

Vstopila sva v avtobus. V ničemer ni bil drugačen od podobe, ki sem si jo prvič ustvaril. Sprevodnik brez uniforme se je prav gotovo spraševal, če sva alpinista ali sva samo turista. Najina nahrbtnika sta bila zares velika. Verjetno se je hotel tudi prepričati, saj naju sicer ne bi poslal po lestvi na streho, z nahrbtnikom seveda. Tu je bilo potem tako lepo, da sva hotela kar ostati, pa naju ni pustil. »Samo prtljaga,« je dejal.

Nato smo se odpeljali. In čeprav ure nisem imel, vem, da je bilo to ob napovedanem času. (Vrlina, na katero se doma rad spomnim!) Pa ne naravnost proti cilju. Zaokrožili smo še dvakrat ali trikrat okoli kolone avtobusov, nato pa smo se šele odpeljali proti Pokari. Medtem, ko smo krožili, je na vratih visel sprevodnik in je kričal: »Pokara, Pokara!« Videl sem ljudi, ki so skakali v avtobus kot padalci. »Glej ga,« sem si tedaj mislil, »njim zvočnik in napovedovalka sploh nista potrebna.« Butnil sem v Andreja, toda bil je povsem odsoten. Opraviti je imel s pozo, v kateri naj bi mu bilo vsaj malo udobno.

Gneča je bila res velika, sedežev pa malo in še ti so bili sila ozki. Z Andrejem sva z zadnjicami prekrila kar tri sedeže hkrati oziroma celo klop, a sva vseeno težko sedela. Tudi razmak med eno in drugo klopjo je bil majhen, zato je bilo težko tudi z nogami; povsod, kamor si jih postavil, gor ali dol, povsod te je tiščalo. Pa bi vse to še prenašal, če ne bi bili sedeži tako kamnito trdi. To je bilo najhuje. Po nekajurni

vožnji te je kar žgalo in moral si se dvigati, pri tem pa paziti na glavo, kajti Nepalci so nizki ljudje. Prava škatala! Prakse res nisva imela.

Nepalci so pa pravi mojstri. Na klop, kjer so trije sedeži, udobno sedejo štirje, k njim se zrine z zadnjico še peti in če je gneča vsakdanja, se jim pridruži še šest. Tega vzamejo navadno kar v naročje. In nihče se tam za to ne razburja.

In sprevodnik brez uniforme? Navadno je tičal nekje zadaj, najraje blizu vrat. Odpiral jih je in zapiral, pomagal ljudem, pri vstopu in izstopu, skratka, bil je na moč vljuden, do vseh. In še nekaj! Opazil sem, da je imel vozne karte v žepu, denar pa kar v roki, torbe pa sploh ni imel. Bankovec je upognil po dolžini in ga ovil okoli prsta. Iste okoli enega prsta, večje okoli drugega in tako naprej. Ko si takole gledal njegovo dlan, si imel občutek, da drži vetrnico v roki. Jasno je potem, zakaj torbe ne potrebuje, za drobiž je pa tudi žep dober.

Voznika nikoli ne vidiš. Stalno ga trije ali štirje prekrivajo. Vpraševal sem se, kako ve, kdaj je treba ustaviti? Sila preprosto — z žvižgom! Sprevodnik je zažvižgal in avtobus je ustavljal. Pa ne vedno, menda se mu včasih ni hotelo. Tedaj je stegnil roko skozi okno in potolkel po pločevini. Enkrat, dvakrat. Močno. In avtobus se je ustavil. »Glej ga no,« sem si rekel in premaknil vročo zadnjico.

Naš avtobus je bil brez radia. »Še bolje,« sem si mislil, »pri nas doma ga sicer imajo, večkrat pa si želim, da ga ne bi imeli, posebej tedaj, ko moram poslušati glasbo po želji voznika.« Brez glasbe pa vseeno nismo bili. Na neki postaji je vstopil slepec in nam odpel dolgo in čudovito pesem. Spomnim se, da smo ga nemo poslušali. Tudi otroci, ti večni kričači, so bili utihnili...

Sila vseč so mi bile nepalske stevardese. Človek jih najde tudi na zemlji, v avtobusu. Vstopajo na postajah, brhke mladenke, s pladnji baje čudovitih jedil in s cvetjem v rokah. Izbereš si lahko pomaranče, mandarine, kokos in banane, pa morda še kaj.

In tako lepo se ti nasmehnejo.

Se ne bi peljali z nepalskim avtobusom?

POT DOMOV

JANA VIDIC

Moja draga vasica je še spala. Hiše, prilepljene na strmo pobočje, so bile mračne in tihe. Modre luči, ki so raztresene po strmini med hišami, niso motile spokojnosti. Nasprotno! Še bolj se je zdelo, da noči ne bo konec. Le obledele in drobne zvezde na nebu so pričale o zamirajoči noči. Med zategle glasove lesnih sov so se že vmešavali petelinji kiriki. Vse je uživalo svoj mir, le v meni ga že nekaj dni ni bilo. Spet sem si tako neskončno zaželela gora, prepadnih sten, barv in zvokov gorske narave, da — sem morala tja. Nevidna sila me je vlekla in nisem se ji mogla upreti. Ta odzame misli in razum in ostane le žgoča želja. Z nahrbtnikom sem s kolesom oddrdrala po strmi makadamski cesti. Vedno hitreje sva drvela. Mimo so švigale temne podobe dreves, zrak je piskal mimo ušes. Mudilo se je. Pa ne, da bi kdo čakal, nestrpnost pričakovanja in hrepenenje sta priganjala. Obšel me je čudovit občutek vznesenosti, ko sem takole drvela k svojim željam, v zeleno resničnost. Brez ovir, brez čakanja, brez odvečnih pogledov, praznih besed, brez ropotajoče in smrdljive lagodnosti, tako neskončno svobodna sem se bližala cilju.

* * *

Sedaj se vračam, trudna, žejna, z obtolčenimi rokami. Brez misli počasi potiskam kolo v breg, dokler ne zavijem s prašne ceste na poljsko stezo pod vasjo. Tu se oddahnem, saj je tu že moj dom. Sezujem težke čevlje, jih privežem na kolo in noge hvaležno »zašantajo« po travi. Poslednji žarki zahajajočega sonca se vsipljejo izza jelovških smrek in še bolj zlatijo polja. Nežen veter narahlo upogiba travo in prinaša v nos domač vonj po senu. Šele sedaj občutim, kako so mi velike in mogočne gore ter njihove prepadne stene segle v dušo. Naredile so me majhno in izgubljeno ter mi čudno zmedle občutek za čas. Zdi se, da je že davno tega, odkar sem odšla od doma in se sedaj po dolgem času spet vračam. Oči željno gledajo po njivah, travnikih, po gričih in kozolcih na njih, po gozdovih in skalovju, ki gleda iz obronkov Jelovice. Duša je kot prečiščena in spet ume pristno in globoko vse občutiti. Vsak pogled utrne spomine, obuči doživete radosti in nenadoma jih je tako polno v meni,

da začno s solzami siliti iz oči. Skozi gore, ki plemenitijo čustva, gledam svoj dom, ki mi je zato še bolj drag in se mi zdi še lepši. Tu mi nobena stezica, noben potok, nobeno drevo ni neznano. Vem, kje se skriva srnjad, kje so potočni raki, kje gnezdiijo ptice. In narobe, tudi vsak ta košček narave ve za moje bolečine in radosti in vsak me je že kdaj tolažil ali pa se veselil z mano. In sedaj, ko potiskam kolo po travni stezi ob brazdah naše dolge njive, čutim, da sem se spet zčila v celoto. Zdaj se lahko sklonim in v roki občutim prst na njivi, iz katere sem že kot majhna deklica brskala krompir; zdaj spet duham vonj sena, kot vsake šolske počitnice, slišim znan glas v tolmunih potoka; zdaj gledam gozdove in travne strmine, kraje moje svobode. Poklekнем na tla in od blizu pijem vonj dehteče zemlje. Rada bi bila kaplja vode, solza, da bi se vtopila vanjo in izgnila v travo, ki poje od murnov in kobilic. Počasi stopam naprej in občutim vsako stopinjo v mehki travi. O, da bi zdajle na njivi zagledala očeta in mamo! Kako bi ju objela, jima kaj rekla, nekaj kar v vsakdanu ne gre z jezika. Nestrpno hitim okrog roba, pa ju danes ni tu. Tiste besede bodo spet ostale neme.

Ob kozolcu stojim. Prešine me misel, resnica usode: Od tod! Kmalu boš morala od tod! Tudi ta misel danes neizprosno bolj zaboli. Vse se stiska v meni, ko s pogledom spet objemam polja in travnike, ko začutim znane, tolikokrat doživete skrivnosti prihajajoče noči, ko mi v nos puhti tisti blagi vonj sena, ki se suši v letah. Zarijem glavo vanj in se do dna duše izjočem.

Občutim kruto krivico in se nemočna sprašujem: Le kako, kako naj se poslovim sama od sebe? S polovico duše bom potlej hodila med ljudmi, s katerimi bom na hitro spregovorila nekaj praznih besed in izsmejala v narejenem smehu. Kajti, o jaz srečna, poznam govor vetra, ko šumi skozi iglice smrek ali šelesti skozi listje, poznam smeh narave, ki se prebujata v pomladnem soncu in vem, kako globoke so te besede in smeh. In vedno bo v meni velika, žgoča želja — domov.

HOJA IN PLEZANJE PO GORAH — PRED STO LETI

Sestop po strmi snežni (ali poledeneli) vesini: naš junak še nima derez, mrazu kljubuje brez rokavic, izredno dolg cepin pa je zasadil visoko za hrbtom.

VESELI BOMO, ČE BOSTE POKAZALI PLANINSKI VESTNIK TUDI PRIJATELJEM, ZNANCEM. TAKO POMAGATE UTRJEVATI PLANINSTVO, HKRATI PA JE TO DEJANJE TUDI NEVSILJIVO VABILO MED NAROČNIKE PLANINSKEGA VESTNIKA!

VLADIMIR STOJAN

Odkar je mariborske planince doletela boleča izguba, je minilo že dobro leto: 13. oktobra 1982, nekaj tednov potem, ko se je prelepe jesenske nedelje v družbi koroških in mariborskih planincev povzpel na Kepo, je nenadoma obstalo skrbno srce Vladimira Stojana, enega od najbolj znanih mariborskih planinskih delavcev. Rodil se je 1. 4. 1915 na Teharjah, v Celju je obiskoval trgovsko šolo, prvo službo pa je nastopil v Ljubljani. Kot zaveden Slovenec je med vojno okusil okupatorjevo surovost: od januarja do novembra 1942 je bil v taborišču Gonars, nato pa do septembra 1943 v taborišču Renicci. Po osvoboditvi se je zaposlil pri oskrbi v Mariboru, pozneje je postal direktor podjetja Dom in nato namestnik direktorja Doma-Smreke do upokojitve 1975.

Kot aktivnega planinca so ga zgodaj izvolili v upravni odbor PD Maribor Matica, po upokojitvi pa je bil celih sedem let predsednik najmočnejšega mariborskega planinskega društva. Izkazal se je predvsem kot vesten in skrben gospodar: društveni postojanki Mariborska koča in Koča na Žavcarjevem vrhu sta bili zlasti v letih njegovega predsednikovanja deležni največje pozornosti. V tem času so bili obnovljeni vsi notranji prostori in vnanjost ter nabavljena nova oprema. Pogosto se je tudi sam udeležil udarniškega dela, kadar ni bilo dovolj marljivih rok. Namena, zgraditi novo Mariborsko kočo, pa zaradi znanih težavnih razmer ni bilo mogoče uresničiti.

Čeprav ga je vezala obilica dela in opravkov, je vedno našel čas, da se je pridružil planincem na izletih, večkrat pa se

je odpravil v njihovi družbi tudi v zamejske gore. Tako je prehodil Visoko dolomitsko pot št. 1 in Pot prijateljstva, prepotoval je Švico in Francijo, dvakrat je obiskal Pireneje in se povzpel na njihov najvišji vrh; korziški granitni vršaci so ga tako prevzeli, da je kar večkrat obiskal te gore. Bil je celo v daljni Mehiki, bil je eden izmed tistih planincev, ki so prihiteli naproti našim himalajcem ob koncu zmagovite odprave na Makalu 1975.

Prizadevno je gojil prijateljske stike z zamejskimi planinci na Koroškem: iz leta v leto so se izmenoma srečevali na koroškem in na mariborskem območju. Na takem tradicionalnem srečanju se je 18. septembra 1982 z Bleščeče planine odpravil, ne da bi bil to slutil, poslednjič proti vrhu.

ALOJZ JAN — SEDEMDESETLETNIK

»Kdor ne hodi v hribe, veliko izgubi. Najlepše je v hribih!« pravi Lojze Jan, ki je lani v juliju slavil sedemdesetletnico. Lojze Jan, podpredsednik PD Gorje, ljubi hribe že od otroških let, ko je kot kmečki otrok hodil po planinah Pokljuke in Mežaklje. Za planinstvo pa ga je navdušil Simon Zima, ko ga je kot 17-letnega fanta vzel s seboj na Triglav. To je bilo Lojzeto prvo srečanje s pravim planinstvom. Planine so ga mikale vedno bolj, zato se je leta 1946 vključil v delo PD Gorje, kjer aktivno dela še danes. Prvo leto je bil referent za »gorsko reševalno«, že naslednje leto pa je prevzel tajniške posle in jih je opravljal 25 let. Od leta 1974 dalje pa je podpredsednik društva.

Vladimir Stojan
(tretji od desne)
na vrhu Komnice
nad Bleščeče planino
27. 10. 1974

Foto F. Vogelnik

»Da radi zahajate v hribe in jih ljubite, ste rekli. Zanima pa me, kako da toliko let že aktivno delate v društvu?«

»Veselje do hribov mi stalno vliva nove moči in voljo tudi za društveno delo. Delam tudi pri gasilcih, turističnem društvu pa še kje, vendar je tisto nekaj drugega, ne vabi tako kot gora. Je pa v našem 800-članskem društvu dovolj dela in veliko odgovornosti, saj oskrbujemo dve pomembni visokorski postojanki: Planiko in Tržaško kočjo na Doliču. Prav delo z obema postojankama nam vzame toliko časa, da ga za planinsko dejavnost primanjkuje, poleg tega pa je za vzdrževanje in povečavo visokogorskih postojank potrebno veliko sredstev. To so lastna in združena sredstva. Združena so iz PVP in iz družbenega dogovora.«

Tako sva zašla na pogovor o planinskem gospodarstvu. Vemo, da je bil Lojze Jan prvi pobudnik za ustanovitev PVP. Na 5. skupščini PZS, ki je bila 17. in 18. maja 1958 na Ravnah na Koroškem, je tovariš Jan — delegat PD Gorje — predlagal, da bi pri PZS ustanovili sklad, v katerem bi se zbirala sredstva za tista društva, ki upravljajo visokogorske postojanke, v katerih traja sezona le nekaj mesecev. Zaradi kratke sezone je premalo prometa, da bi pridobili dovolj denarja za investicijska vzdrževanja.

Večina delegatov se je tedaj s predlogom strinjala, saj se je zavedala, da je vzdrževanje visokogorskih postojank naša skup-

na dolžnost. Tako je bil sprejet sklep o ustanovitvi sklada pri PZS za samopomoč visokogorskim postojankam.

Še danes se tov. Jan navdušuje nad to obliko združevanja sredstev, dodaja pa, da ni prav, da nekatera društva ne odvajajo sredstev v ta sklad.

»Kaj pa menite o organiziranosti planinstva pri nas?«

Menim, da je planinstvo dobro organizirano, le delovanje MDO Gorenjske bi morali dvigniti na raven, kot jo imata MDO Ljubljana in Zasavje. Seveda pa bi morali tudi v našem društvu marsikaj izboljšati.« Alojz Jan je človek, ki stalno razmišlja o boljšem delovanju, ne le našega društva, ampak vsega slovenskega planinstva, s svojimi predlogi bogati naše delo, zato ga pozna vsa planinska javnost.

Želimo mu še mnogo let, lepih užitkov v planinah in nadaljnega uspešnega dela v planinstvu.

Jože Skumavec

PLANINSKI VETERANI

19. decembra so se zbrali — tako kot vsako leto ob tem času — v prostorih Planinske zveze Slovenije. Polnoštevilno takorekoč, ob skromno pogrnjeni mizi, pristrčno pozdravljeni, ko so z besedami predsednika PZS Tomaža Banovca iz prve roke dobili zagotovilo, kako planinska srenja ceni njihov prispevek za razcvet planinstva pri nas in kako je njihova pomoč in prisotnost še naprej potrebna, dragocena. Tokrat je bila družba takale: 90-letnike je zastopala Ivanka Žvan (PD Bohinj-Srednja vas); 70-letnike Alojz Gabrič (PD Dol pri Hrastniku), Ignac Hrovat (PD Jesenice), Anton Javorič (PD Bohor, Senovo), Janez Likar (PD Idrija), Vlasto Kopač (PD Ljubljana-Matica), Gregor Klančnik (PD Ljubljana-Matica), Rudi Jereb (PD Novo mesto), Ferdo Žerdoner (PD AERO, Celje); 60-letniki so bili: Roman Kogelnik (PD Prevalje), Janez Kmet (PD Ljubljana-Matica), Anica Stojan (PD Jesenice), Darinka Petkovšek (APD Ljubljana); mladeniči in mladenka pri 50 letih pa: Jožica Smet (PD Sežana), Stanko Klinar (PD Dovje-Mojstrana), Franc Ježovnik (PD Zabukovica). Vsi so prejeli plakete PZS (skupaj 17). Slovesnosti pa so prisostvovali tudi: 90-letna Minika Mali (s pismom), 80-letni Emerik Herlec iz Kranja; 70-letniki: Jože Bertoncej (PD Jesenice), Tonček Čebular (PD Lisca, Sevnica), Alojz Jan (PD Gorje), Lojze Krajger (PD TAM, Maribor), Tone Sterniša (PD Trbovlje), Andrej Tarman (PD Kranjska gora); 60-letniki: Jože Andlovec (PD Nova Gorica), Andrej Karničar (PD Jezersko), Pavle Šegula (PD PTT, Ljubljana); posebej pa so bili povabljeni dr. Sonja Mašera iz Trsta in pa Jožica Smet iz Gorice. Skupaj je bilo povabljenih 30 jubilarantov. V imenu

le-teh se je za pozornost zahvalil Gregor Klančnik in je zraven dodal besedo še predsednik PD Kranjska gora, Andrej Tarmar: »Ko dobiš takole vabilo, se lahko samo zamisliš. Smisel teh vabil je namreč v tem, da je povezano s tistim, kar si naši organizaciji v življenju nudi. Sam sem naredil vse tisto, kar sem mogel. Nihče človeka ne sili v gore. To je le čut, je tradicija, čut do prednikov. Naša organizacija ob vsem tem razvoju raste in — pada pa spet raste. Tako je kot z vsako stvarjo. Pa, za nami je mladina, je naša stvarnost, ki ji moramo zaupati.«

M. K.

ŠE VEČJA ZAGNANOST PLANINCEV OB 90-LETNICI SPD

Planinska dejavnost je ena tistih, ki jo v krajevni skupnosti in občinah, kjer obstajajo planinska društva, zelo cenijo.

Cenijo tudi planince-organizatorje, ki si prizadevajo na vse načine, da bi se krajanji dobro počutili v različnih rekreacijskih aktivnostih, še posebej v gorah, planinskih domovih, na planinskih poteh.

V MDO PD »Savinjska« je trenutno vključenih 27 planinskih društev od Okrešlja do Donačke gore ter od Rogle do Šmohorja (13 000 aktivnega članstva ali približno 20 000 občasno aktivnega). Vsa društva so s svojo aktivnostjo prispevala svoj delež k uresničitvi skupnega meddruštvenega programa za leto 1983. Skupno uresničen program lahko ocenimo v letu 1983 na preko 11 000 prostovoljno opravljenih delovnih ur amaterskega dela. Ob tem, da so društva veliko časa in pozornosti posvetila dograditvi planinskih domov, ne gre prezreti aktivnosti v gospodarskem smislu, ki v današnjem času zahteva veliko odgovornost posameznikov.

V meddruštvenem odboru delajo komisije za varstvo narave — GS, markiranje planinskih poti, vzgojo kadrov, gospodarska komisija in druge.

Ob vseh teh dejavnostih ne gre prezreti veliko opravljenega dela ter stalne pripravljenosti GRS, ki si je s svojim članstvom zgradila kočjo (postajo) na Golteh ob Mozirski koči.

Alpinistični odsek iz Celja je prav v tem letu dosegel svoj največji uspeh; razveselili smo se ga prav vsi planinci, saj pomeni ta dosežek z vzponom na Gaurišankar, 7145 metrov, za nas prav gotovo svojevrsten svetovni rekord.

Prav ta odprava ponovno dokazuje, kaj vse se da doseči s skromnostjo, požrtvovalnostjo ter voljo. V odpravi je bilo 11 članov, od teh je bilo kar 5 na vrhu Gaurišankarja.

Vzgoja kadra je bila doslej v našem MDO na prvem mestu in temu primerni so bili tudi rezultati.

Pridobili smo že drugo generacijo planinskih vodnikov, kar pomeni za naš MDO veliko strokovno pomoč.

Prvič smo organizirali tudi planinsko pionirsko šolo — tabor v Logarski dolini, ki je s svojim programom izredno uspel. Skoraj 200 pionirjev je pridobilo osnovno znanje o planinstvu — izletništvu, opremljenosti, prehrani, prvi pomoči. Največja vrednota tega tabora je bila prav gotovo v navajanju prilagajanju pionirjev na samostojnost ter na iznajdljivost v naravi, na strmih planinskih poteh proti Okrešlju, Kamniškemu sedlu, Turski gori (Žlebu), Klemenči jami — Ojstrici in Korošici.

V MDO so sprejeli sklep, da s takim načinom vzgoje mladih planincev nadaljujejo. Seveda pa so bili vzgoje deležni tudi markacisti, gorski stražarji — VN; vzgojnih akcij KVIZ pa so se udeleževali mladinci, pionirji, mentorji in organizatorji.

Markacisti so tisti, ki večkrat prehodijo poti na svojem območju ter vestno označujejo poti. V letu 1983 so opravili preko 450 ur prostovoljnega dela.

Solčavski planinci so odprli dom na Klemenči jami, planinci iz Gornjega grada dom na Menini, GRS na Mozirskih planinah. Kar 4 domove pa so obnovili. Večino dela so opravili planinci, ne gre pa prezreti nekaterih OZD, ki so večkrat priskočile na pomoč. V tem letu je bilo opravljenih okoli 11 000 ur prostovoljnega dela.

Osnovna dejavnost slehernega planinskega društva je izletništvo, ki so usmeritvi so v društvi posvetili največ pozornosti, saj je bilo skupaj organiziranih 450 izletov oziroma tur:

- 71 pohodov z obujanjem tradicij NOB,
- 79 mladinskih pohodov,
- 146 pionirskih pohodov,
- 57 pohodov za cicibane,
- 97 članskih pohodov.

Orientacijskih pohodov je bilo 27, skupaj je nastopilo 1120 posameznikov vseh starostnih kategorij.

Planinci, alpinisti, GRS so sodelovali tudi na več akcijah »NNNP«.

Propagandno dopisništvo je v našem MDO na visoki ravni, saj je ta način obveščanja pritegnil v planinske vrste veliko število ljubiteljev planin.

Želja vseh planincev MDO PD »Savinjska« je, da bi se v planinska društva včlanilo čim več delovnih ljudi in mladih in pa, da bo planincem planinska pot tudi v letu 1984 lepa, varna in srečna.

Adi Vidmajer

BINE VENGUST DVE DESETLETJI NA KRMILU GRS

Po dveh desetletjih nepretrganega dela na čelu slovenske GRS, je Bine Vengust 19. novembra 1983 oddal dolžnost in funkcijo svojemu mlajšemu nasledniku, Danilu Škerbineku. K temu ga ni vodila zunanja

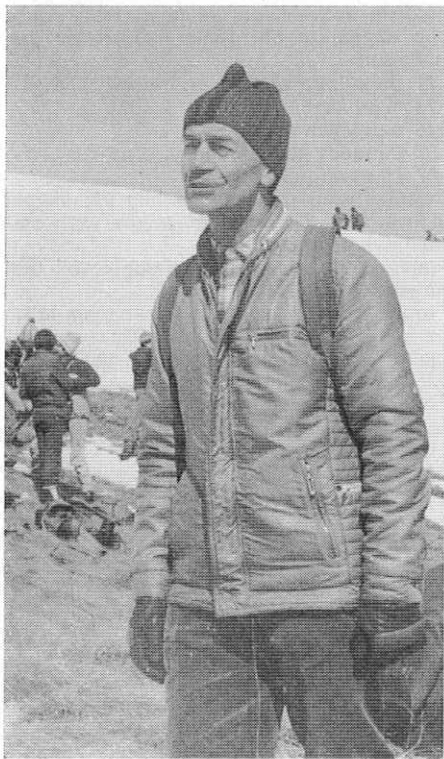
nuja, pač pa lastna ugotovitev, da je treba pomlajevati tudi vodstvo GRS, in obilo dolžnosti na drugih področjih javnega in družbenega življenja v Ljubljani in republiki.

V vrste gorskih reševalcev se je vključil že kmalu po vojni. Deloval je kot aktiven član ljubljanske postaje, že leta 1953 pa je postal član Komisije za GRS ter v tem svojstvu, s krajšo prekinitvijo zaradi službene zadržanosti, ostal njen aktivist skoro polnih trideset let.

Delo v GRS je Binetu tako rekoč na kožo pisano. Od mladih let je velik ljubitelj narave, zlasti gora in snežnih strmin; razmišljujoč človek, sam izveden v številnih praktičnih znanjih, samorasel planinec, ki mu niso tuja brezpotja in »uživant-ski« alpinizem, odličen in iznajdljiv smučar in turni smučar, kot partizan-spomeničar prekaljen v nešteti preizkušnjah. Od dr. Miha Potočnika je prevzel dobro urejeno organizacijo z množico sposobnih reševalcev, katerih znanje je že tedaj bilo na evropski ravni, saj je bila GRS v tistem času kar osem let enakopraven član IKAR. V odbornikih komisije in načelnikih postaj je dobil dobre in zagnane sodelavce ter z njimi vodil GRS.

**Bine Vengust na spominskem pohodu,
Porezen '81**

Foto Dokument. PV

Ob prevzemu načelniške funkcije je Bine, upoštevajoč doseženo in delo predhodnikov, znal prisluhniti tudi težnjam, ki so naznanjale razvoj.

Prav ta, hkrati z izrednim napredkom reševalne tehnike in doktrin, je silil kl uvajanju novih ali izpopolnjenih oblik reševanja in bolj dognani organiziranosti. Bine, ki mu ni manjkalo izkušnje in smisla za skupinsko delo, je izvedbo izpeljal brezhibno, o čemer se lahko sami prepričamo, če pogledamo vsaj glavno delo GRS v zadnjih dveh desetletjih.

Komisija za GRS se je že leta 1969 notranje organizirala po zgledu IKAR. Dobili smo podkomisije, kar je pomenilo specializacijo na petih poglavitnih dejavnostih in krepak nadaljnji razvoj le-teh. V mnogočem pa nas je to, ob tesnem sodelovanju z organi za notranje zadeve in s civilno zaščito, močno približalo uresničitvi zahteve iz Potočnikovih dni, naj družba prizna GRS status javne službe.

Z naslonitvijo na RSNZ in milico smo ustanovili in utrdili podkomisijo za letalsko reševanje. Ta se je z dejanji uveljavila kot eden prvih nosilcev reševanja v gorah. Prav tako je ob pomoči RSNZ in milice uspelo ustvariti solidne stalne in prenosne radiotelefonske zveze, ki povezujejo dolino s štiriindvajsetimi gorskimi postojankami, reševalnim postajam pa omogočajo medsebojne zveze med izvajanjem taktičnih nalog.

Sodelovanje s Civilno zaščito je omogočilo izreden razmah varstva pred snežnimi plazovi, daleč prek ozkih meja GRS. Oblikovali smo samozaščito v KS in občinah in nič manj v nekaterih središčih zimskega športa. Razvila in utrdila se je dejavnost odseka za lavinske pse, ob dodatni pomoči TO in JLA je bilo mogoče uvesti namerno proženje snežnih plazov in v dobrem sožitju s HMZ Slovenije opozarjanje javnosti o nevarnosti snežnih plazov ter prve korake k uvajanju katastra snežnih plazov v Sloveniji.

Razmahnila se je vzgojna dejavnost, ki je v skrbi za neposredno vzgojo kadrov GRS, dodala še vrsto učbenikov in priložnikov. Zdravniška podkomisija je opravila marsikaj, posebej velja omeniti uvajanje znanja in metod prve pomoči na področju izčrpanosti, podhladitve, omrzlin, poškodb zaradi strele in visenja v vrvi.

GRS ne bi bila to kar je, če njene dejavnosti ne bi spremljala stalna prizadevanja podkomisije za opremo, ki je bila ob nenehnih stiskah in težavah vseh vrst vselej deležna Binetove podpore in ukrepov, ki so pogosto zahtevali trezen premislek.

Napak bi bilo, če zamolčimo izreden prispevek GRS na področju preventive. GRS sedaj že leta daje spremstvo ob množičnih in drugih zahtevnejših pohodih, pomaga pri izvedbi tečajev in seminarjev, vodi planske šole in sodeluje v njih, analizira

nesreče in prireja dneve varstva pred snežnimi plazovi.

GRS je pod skrbnim Binetovim vodstvom utrdila svoje financiranje in pomnožila vire sredstev, s katerimi se vzdržuje.

Za neštete ure prostovoljnega, neplačanega dela, za napore v dobro varnosti v gorah, se mu gorski reševalci in sodelavci iz srca zahvaljujemo. Skupno delo nam ostaja v lepem spominu, hkrati mu želimo še naprej veliko uspehov v delu in snovanju, obilo zadovoljstva v gorah in, ne nazadnje, še dosti uric med gorskimi reševalci, katerih zvest član in sodelavec ostaja tudi še naprej.

Pavle Šegula

DANILO ŠKERBINEK — NOVI NAČELNIK GRS

Vse kaže, da načelniki slovenske GRS prevzemajo svojo dolžnost, ko se jim iztečejo prva štiri desetletja življenja. Danilo Škerbinek s svojimi 42 leti je to napisano pravilo ponovno potrdil 19. novembra 1983, na zboru slovenskih gorskih reševalcev v Škofji Loki.

V nekem smislu je tale predstavitev odveč, saj gre za člana planinske organizacije, ki že prek 30 let deluje v njenih vrstah, zahaja v gore in je 27 let tudi organiziran alpinist.

Komaj je dobro postal alpinist, že je zašel med gorske reševalce in leta 1962 postal aktiven član pri reševanju v gorah in na smučiščih. Hkrati je bil do leta 1967 tajnik mariborske postaje, kjer je pod Lojzom Krajgerjem spoznaval osnovno celico reševalske organizacije in se uvajal v njeno organizacijsko delo.

Načrtno delo ga je že leto dni kasneje usposobilo za gorskega vodnika, kar je ostal vse do današnjih dni. Kasneje se je usposobil še za instruktora alpinizma in GRS.

Za njim je približno petsto vzponov vseh težavnostnih stopenj v skali, ledu in snegu. Plezal je doma, vodil ali poučeval tečajnike. Organiziral je nekaj odprav, bil na Mt. Keniji v Afriki, v Andih, v Kavkazu. Pozna Centralne in Zahodne Alpe, v Visokih Turah je pravzaprav kot doma.

V gore zahaja tudi na smučeh in je že pred dokaletni opravil zahtevno prečenje Alp — Haute Route. Danilu pomeni plezanje sedanji čas, ne preteklosti, kadar pa pleza, pleza za veselje in užitek, v stenah ne išče rekordov; soplezalcu je izboren partner, v GRS še vedno sposoben za vsako reševanje.

Petnajst let je delal v Mladinski komisiji PZS in bil uspešen zastopnik jugoslovanske planinske mladine v UIAA. Tam si je pridobil številne prijatelje in ugled, pred leti je bil celo eden izmed kandidatov za predsednika MK UIAA.

D. Škerbinek

Foto Dokumentacija PV

Štiri leta je bil član Komisije za alpinizem, njegova vzgojna žilica pa ga je vodila v tiste kroge PZS, ki so se ukvarjali s problematiko planinske šole. KVIZ je v veliki meri njegovo delo, s katerim je povezal vse dotedanje dosežke in kadre planinske vzgoje v PZS v učinkovito in nadvse koristno operativno-programsko enoto.

Ob vsem navedenem si je našel vselej tudi čas za GRS.

Po odhodu Barbke Lipovšek-Ščetinin je leta 1967 postal tajnik Komisije za GRS. Prizadevno je opravljal to delo vse do leta 1981, ko je postal predsednik IO PZS. V tem času, v štirinajstih letih, je temeljito spoznal delo komisije in postaj GRS v Sloveniji. Lahko trdimo, da tudi vse gorske reševalce v Sloveniji, štajerske in koroške reševalce iz sosednje Avstrije, reševalce iz bratskih republik in pokrajin ter vodilne ljudi IKAR, saj je nekajkrat sodeloval tudi na srečanjih te organizacije.

Kljub obilnemu delu, ki sem ga pravzaprav nakazal le v glavnih obrisih in je Danila močno časovno omejevalo, je bil uspešen tudi kot pisec in urednik planinske vzgojne literature. Tako je spravil med planince »Priročnik za gorske reševalce«, ki je izšel ob 60. jubileju GRS, »Planinsko šolo« leta 1977 in 1983 ter, nedavno še tudi priročnik »Planinski vodnik«. Kdor pozna način kako nastajajo taka dela, bo rad pritrdil, da je v glavnem urednikova zasluga, da so se pisci sploh lotili dela in zdržali.

Danilu Škerbineku želim (in verjamem, da je to tudi želja vseh članov GRS in planinske srenje) mnogo uspehov in dobrih

sodelavcev in da bi ob obilnem delu našel čas za ženo in otroka in ne nazadnje tudi za hojo v gore.

Pavle Šegula

S PRIJATELJI NA ŠPIKU

Zvezde so se tiho prižigale na temno modrem koščku neba, ki so ga omejevali ostri vrhovi nad Krnico, ko smo se po ozki gozdni poti bližali koči. Med drevjem smo zagledali oranžno rdeče plamene tabornega ognja in do nas je priplavala prešerna pesem. Znašli smo se na jasi pred kočjo. Prijetna, mednarodno pobarvana skupina planincev, nas je še dolgo v noč zadržala pri ognju in s ploskanjem smo nagradili enkrat naše, drugič pa planince iz ČSSR, ki so prepevali o lepoti in zvestobi.

Hladno jutro nas je našlo v Gruntovnici. Jasen dan in oster zrak preganjata še zadnje ostanke noči in precej hitro se dvigamo. Tam, kjer je sicer slap, pa ga zdaj žal ni, smo se ustavili. Skale, bele in izprane, se tiho sklanjajo nad nas in veseli smo, da smo še v senci. Razdelimo se v dve skupini.

Zdaj gre hitreje. Z melišča pod južno steno Lipnice kmalu lahko opazujemo drugo skupinico, ki je vse manjša in manjša. Kmalu smo pri macesnih (šele po prebiranju Matjaža Kmeclja knjige »S prijatelji pod macesni« sem opazil, koliko teh zanimivih dreves je v naših gorah) in zagrizemo se v strmino, ki kar noče popustiti. Še smo v senci in trate nad nami sveže diše in se blešče v tisočerih kapljicah jutranje rose. Tudi smolnato ruševje diši in miru je na pretek. Počivamo vsako uro.

Kmalu smo pri žicah. Nekam postrani in brez volje visi prva, ki jo srečamo. V kotu pod steno sloni zarjavelo kladivo in nekaj klinov. Samopostrežba!

Nič kaj spodbuden pogled za tiste, ki prvič lezejo po takih strminah. Sploh imaš občutek, da nudi ta del poti nekaj za vsakogar. Če se bojiš prostega plezanja se pač primeš za vrh, ki te vleče bolj dol kot gor, drugi pa si izberejo najbližjo »varianto«, tudi na lastno odgovornost. Pa brez strahu! Gre tam čez, le kolena niso več povsem trdna. Strah pomine ali pa se spet prebudi, ko ves utrujen zagledaš Špikovo piramido pred seboj. Kar malo grozljivo strma je v zadnjem delu. Pa le od daleč. Ko si tam, je še dosti trdnih stopov; kmalu smo na vrhu. Petnajst nas je in prav tu nas pozdravi naš prijatelj Franci Vesel (načelnik komisije za pota PZS — opomba urednika), ki smo ga, vsaj nekateri, poznali le po »telefonu«.

Razlezli smo se po vrhu. Strmeli smo čez grebene na Prisank, Mojstrovko, Razor in na mogočno Škratico. Povsod so bili ljudje. Na vrhovih in poteh so polnili s svojo radostjo in življenjem ta lepi košček naše

domovine. Vse je uživalo v tem čudovitem nedeljsko pobarvanem avgustovskem dnevu.

Sestopili smo skozi Kačji graben in z nekaj sreče ujeli tudi avtobus in našli nekaj prostih mest v njem. Čeprav je bilo v avtobusu vroče, nam lepega dneva, ki smo ga preživeli s prijatelji na in pod Špikom, to ni pokvarilo.

Vodil in zapisal Aleksander Čičerov

PRVIČ NA TRIGLAVU

Živim v Zvezni republiki Nemčiji in sem star devet let. Rojen sem v Düsseldorfu in dvakrat na leto potujem s starši v Jugoslavijo. Ko smo letos potovali na dopust na Bled, je oče rekel: »Čas bi že bil, da se povzpneš na najvišji vrh Jugoslavije!«

Ob petih zjutraj naju je mama zapeljala na Pokljuko. Kmalu sva prišla do Vodnikove kočje. Tam naju je pozdravila oskrbnica Angela, ki očeta dobro pozna. Po kratkem počitku sva nadaljevala pot. V Planiki sem predlagal očetu, da bi šla kar takoj na Triglav. Oče je menil, da bi bilo prenaporno. Pa sva le šla.

Po naporni hoji sva zagledala Aljažev stolp. Ob njem sem doživel planinski krst. Razgled s Triglava je bil čudovit. Kmalu sva se vrnila na Planiko, kjer sva tudi prespala.

Naslednje jutro sva šla na Dolič. Na poti sva srečala prijetno družbo. V koči smo se najedli in šli naprej do Sedmerih jezer. Na poti naju je presenetila toča. Na srečo sva odkrila zavetje pod skalami. Bila sva premočena, ko sva prišla v Kočo pri Sedmerih jezerih. Ko sva se posušila in se najedla, sva šla takoj spat.

Po zajtrku sva šla na pot, da bi čimprej videla Komno. Od tam sva se potem spustila proti slapu Savica. Po dnevni hoji sva bila na cilju. Mama in teta sta naju že čakali.

Teden dni kasneje smo se vrnil v Nemčijo. Že zdaj se veselim, ko bom tudi letos obiskal naše Alpe.

Miha Piber

4. razred — ZR Nemčija

MLADI V PD PREVALJE

V MO PD Prevalje so z dejavnostjo v letu 1983 še kar zadovoljni. Od aprila do decembra so izvedli kopico izletov, planinsko šolo, kresovanje ob 1. maju na Uršlji gori, trimsko hojo, očiščevalno akcijo po poteh na Goro, sodelovali so v Titovi štafeti in na orientacijskem tekmovanju. Izvedli so 16 izletov in dva izleta z avtobusi. Z izletništvom bodo v MO nadaljevali. Ogrevajo se še za foto sekcijo in za orientacijski krožek. Za to bi potrebovali zuna-

nje sodelavce. Prvi razgovori že vlivajo upanje. Sploh pa bo letošnje leto pomembno za PD Prevalje, ki bo junija odprl na Uršlji gori nov prizidek.

Andreja Čibron

PIONIRJI-PLANINCI NA OŠ VLADIMIR NAZOR V BOVCU

Konec novembra so pregledali in ocenili minulo delo in se dogovorili za delo v letošnjem letu. V krožek je bilo vključenih 58 učencev. Lani so bili med nosilci pla-

ninske štafete mladosti, trije so se udeležili republiškega pionirskega tabora v Bavšici, dva planinca sta bila v Črni gori na podobnem vsejugoslovanskem srečanju. Vzorno so skrbeli za planinsko oglasno desko in še posebej za planinski kotiček. Poskrbeli so v okviru planinske šole za vzgojo. Kako pa bo letos? V programu imajo izlete, planinsko šolo in vse oblike, ki so jih gojili doslej. Posebne skrbi bodo deležni pionirji-planinci, učenci I. razreda, ki so s planinsko zaobljubo na zboru vstopili v planinske vrste.

Boris Mlekuč

varstvo narave

GORSKI GOZDOVI in UIAA

Gorski gozdovi so močno ogroženi. Če škodljivi vplivi ne bodo prenehali, smo na pragu naravnih katastrof, katerih posledice si komaj lahko predstavljamo. Erozija, plazovi in poplave bi brez gozdov dobile prsto pot, vendar to ne bi bilo edino zlo.

Na območju severne poloble, zlasti v ZDA, Kanadi, v Skandinaviji in evropskih Alpah, se kažejo vplivi SO₂ in različnih dušikovih oksidov, ki jih oddajajo v ozračje industrija, toplotne, vozila in ne nazadnje gospodinjstva.

V deželah Tretjega sveta gozdove pretirano gospodarsko izrabljajo, glavno besedo

imata sečnja zaradi lesne industrije in pridobivanje novih poljedelskih površin. Nekaj malega prispevajo k škodi tudi planinci, o čemer govori deklaracija iz Kathmanduja ob 50-letnici UIAA.

Za varstvo smo odgovorni vsi, saj je življenjskega pomena za prebivalce našega planeta. Bogate države so tu še posebej dolžne skrbeti, da z varčevanjem doma ne bodo ropale gozdov nerazvitih sosedov. Spričo tega je naloga organov in članic UIAA, da z vsemi sredstvi vplivajo na državne in zasebne dejavnike, ki kakorkoli odločajo o usodi gorskih gozdov.

P. Š.

(Bilten UIAA, št. 103)

iz planinske literature

NEKAJ MISLI NA ROB OB IZIDU KNJIGE »SLOVENIJA«¹*

Knjiga »Slovenija«, zajetno delo, rezultat skupnega dogovora založb Jugoslovske revije iz Beograda in Državne založbe Slovenije iz Ljubljane, kjer se kot avtor teksta — razen začetnega zapisa, ki je izpod peresa Iva Andriča — pojavlja Zvone Kržišnik, fotografski del pa je — v uredništvu Joca Žnidaršiča — prispevalo triintri-deset večinoma znanih, priznanih in uveljavljenih slovenskih fotografov.

* Prav je, da slovenski planinec ni zagledan le v tipično visokogorski svet naših Alp in ostalih višavij. Da se ozre tudi nižje: do hribovja, gričevja in ravnine; v podzemlje Krasa, na valove Jadrana. Da se zave lepote Slovenije kot celote. V ta namen tudi pričujoči zapis v Planinskem vestniku.

Kratka tekstovna vsebina pričujoče knjige bi bila tale:

Ivo Andrič piše »O počitnicah v Sloveniji«. Govori samo o poletju. Kdo drug pa, kot pravi, bi lahko pripovedoval o zimi. Govori o hladu gorske vode in snežnih vrhov, o življenjskem dihu gorenjskih ali štajerskih vasi . . . ; o ljudeh, ki veliko delajo, pa tudi radi živijo in znajo živeti; o cestah, poteh in stezah; o planinskih domovih in obcestnih gostilnah; o ljudeh, ki tu ne strežejo, temveč sprejemajo in gostijo.

Zvone Kržišnik začne v »Uvodni besedi«, nekakšen oris slovenske dežele. Slovenije v Jugoslaviji. Geografski podatki. Življenjski utrip tukaj živečih ljudi. Uvodni tekst je morda namenjen tujcu, nepoznavalcu Slovenije, pa prav tako dobrodošel domačemu človeku.

Potem bi Kržišnikov tekst lahko naslovili tudi — Kratka zgodovina Slovencev. Navedimo samo naslove: »Naselitveni začetki in prva stoletja zgodovine Slovencev. Kmečki upori in evropske revolucije. Program zedinjenja. Prva svetovna vojna in obdobje med vojnami. Narodnoosvobodilni boj in socialistična revolucija. Obdobje socializma.«

Naj naslovi sami govorijo, ne bomo jih razčlenjevali. Dovolj so jasni in zgovorni. Vabijo k branju.

Pojavlja se vprašanje: Koliko Slovenci poznamo svojo zgodovino? Koliko smo osveščeni o pomembnih detajlih preteklosti svojega matičnega naroda? V obveznem predmetniku osnovnih, srednjih, pa tudi raznih drugih strokovnih in univerzitetnih šol, smo deležni lastne historike. Na voljo nam je precej ustrezne literature (za primer naj navedemo vsekakor najpopolnejše delo na tem področju. Zgodovino Slovencev, 964 strani, leta 1979 jo je izdala Cankarjeva založba). In seveda, tu so še najbolj odmevni mediji, tisti torej, ki jih ljudje nekako najširše — množično — sprejemajo: radijske oddaje, TV filmi, filmi, ki največ obravnavajo tematiko naše najnovjše zgodovine, posebej NOB. Odgovor, potemtakem, na zastavljeno vprašanje pravzaprav neke točne informacije ne more ponuditi. Lahko se pa spet vprašamo: Je povprečnemu Slovincu dano dovolj možnosti za vpogled v svojo zgodovino? Vpogled, ki ne bo preveč strokovno obarvan, ki bo dostopen, da tako rečemo — vsakomur. Besedilo Zvoneta Kržišnika v naši knjigi »Slovenija« je tako, bi lahko zatrtili. Teksta je ravno toliko, kolikor ga je potrebno za osnovno informacijo o slovenski zgodovini. Slovenec, ki živi v domovini. Slovenec, ki živi na tujem. Pa hkrati še tujec, ki obiskuje našo deželo in še koga utegne zanimati preteklost slovenskega človeka. S tem namenom je bila knjiga zamišljena kot informativno gradivo v besedi in sliki in je zato izšla še v angleškem, italijanskem in nemškem jeziku.

Poleg odličnega besedila pa utegne bralca »Slovenija« najbolj privabiti s svojo fotografijo. Barvno v večini, in črno-belo. Imena ustvarjalcev in urednika so lahko porok za kakovost te »slike«. Kakovost po vsebini in umetniškem izrazu. Namen fotografije je jasen: predstaviti Slovenijo, bolj rečeno, njene znamenitosti v naravi, kulturi, stavbarstvu, običajih, navadah... Zaziramo se v gore, hribovje, gričevje in ravnino, podzemne jame, morje, jezera, slapove, potoke in reke; barve letnih časov, podobe sonca, meglene, oblačne in nevihtne zastore; mesta, vasi, zaselke, posamezne hiše, gradove, samostane, cerkve in znamenja; tovarne, rudnike, elektrarne, letališča, mostove, ceste in spomenike; ljudi pri delu, igri, plesu, v gostilni, na gorskih poteh in na športnih terenih, na

sprehodu... Zaziramo se v kmečkega in mestnega človeka, v slikarja in kiparke, v gledališče, baletne in operne umetnike, pustne maske in prodajalca cvetja, plesalce ljudskih plesov in pesmi, kosca in kleklarice, sožitje otrok in staršev; konje v diru in počasna goveda, gamse, kozoroge, srnjad in orla...

Čeprav bi morda od take edicije, kakor je »Slovenija«, pričakovali, da bi bil fotografski del razvršen nekje bolj po pokrajinah, pa lahko ob pozornem prelistavanju ugotovimo, da taka »nametanost slik« dosega svoj osnovni namen. Fotografija je razvrščena pestro in dovolj polno in dovolj raznoliko, da domačin in tujec spoznata Slovenijo kot celoto. Kot deželo, ki je po merah majhna, reliefno pa neverjetno raznolika in bogata. Tekst in fotografija nas prepričata, da tu živi klen, zgodovinsko preizkušen in delaven narod. Moramo seveda še omeniti črnbelo fotografijo, ki je morda ob »poplavi barve« kar nekako neopazna, skrita. Njen namen je, da nam predstavi kulturno-etnološke znamenitosti, predmete, rabljene predvsem v preteklosti. Naj jih naštejemo nekaj: poslikane panjske končnice, volovski jarem, lesena zibelka, lesena cokla, leseni kipi svetnikov, tesarska skrinja, poslikana omara, leseni žlici...

Kaj napisati, kaj sporočiti bralcu? Name-noma nismo ob opisovanju barvnih fotografij navedli njihovih naslovov. Naj bodo do tistikrat, ko boste »Slovenijo« vzeli v roke — skrivnost. Presenečenje, ki se mu ob prelistavanju ne da izogniti, in veselje. Zato — postanimo obiskovalci duha Slovenije in Slovencev, kakor je med drugim zapisal Zvone Kržišnik. Običimo »Slovenijo«!

Vseeno pa se vendarle na tem mestu zdi prav, da nekaj malega te — skrivnosti o barvni fotografiji, razkrijemo. Skrivnosti o gorah, ki je je v »Sloveniji« obilo. Kot avtorji podob gora nastopajo nekateri znani planinci in alpinisti. Ante Mahkota in Tone Škarja na primer. Fotografije gora se od naslovne strani dalje pojavljajo skozi vso knjigo. Tu so mogočni vrhovi Julijcev in Grintovcev. Plezalec v navpični steni. Planinci. Gore poleti in pozimi. Gore v megli in v soncu. V barvah zahodnika. Visokogorske kmetije. Mesta in vasi ob vznožju gora. Dovolj, da bo »Slovenija« dobrodošla vsakemu gorniku.

Milan Vošank

V SVET SLAPOV

»Slapovi — najlepši dragulji v naravni dediščini iz zadnjih deset- in stotisočletij, toliko občudovani in opevani, večno lepi, na videz nespremenljivi v dolžini kratkega človekovega življenja, pa vendarle v nenehnem spreminjanju, pomlajevanju in staranju. Posuti so vse križem po slovenski

zemlji, vendar ne povsem enakomerno. V gorskem svetu in hribovju jih je več kot po gričevju, le nižine so skoraj brez njih, čeprav so tudi tam nekatere reke poskrbele zanje. Slapovi sodijo med najbolj slikovite geološke pojave v površinskem preoblikovanju kamnitega zemeljskega površja, na vseh celinah jih najdemo...« Tako predstavi v uvodu svojo knjigo »Slapovi v Sloveniji« prof. dr. Anton Ramovš.

Knjigo je izdala leta 1983 Slovenska matica v Ljubljani, posvečena pa je »ljubiteljem slovenske narave ob petdesetletnici Proteusa in Prirodoslovnega društva Slovenije«. Obsega skoraj 300 strani, je imenitno opremljena in tiskana na zelo dobrem papirju, ima tudi mnogo fotografij in skic. Nekaj slapov se bohoti celo v barvnem tisku.

Razumljivo je, da je največ slapov v goratem svetu, kjer je površinski relief zelo razgiban. Zato najdemo marsikateri slap v svetu, kamor najraje zahajajo planinci. Pa vendar hodimo mimo marsikaterega slapa, ne da bi vedeli zanj in ne da bi ga bolje poznali. Knjiga A. Ramovša je namenjena nalašč za tiste, ki ljubijo naravne lepote in hodijo v naravo z odprtimi očmi. Na svetu je sicer okrog 400 slapov višjih od 100 m. Tudi pri nas nismo brez njih. Boka pri Bovcu je naš največji slap in je visok kar 106 m. Najvišji slovenski slap pa je nad Jezerskim — Čedca s 130 m. Vseh slapov je pri nas okrog 260, vsaj takšen je podatek v knjigi, v kateri je opisanih 185 slapov.

V Ramovševi knjigi podrobneje spoznamo čez 30 slapov v Julijcih, kakih 20 iz Karavank, kakih 10 iz Kamniških in Savinjskih Alp. Tudi Pohorje ni brez slapov, prav tako niso brez njih hribi na škofjeloškem ozemlju, na Idrijskem in Cerkljanskem, v Zasavju, na Kozjanskem. Tudi v nižjih delih jih najdemo, kot je Ljubljanska kotlina, Notranjska, Dolenjska in celo slovenska Istra. Vsak slap živi svoje življenje: nastane, se veča in propada. To je osnovna misel pri Ramovševih opisih. Poseben poudarek je namenjen nastanku slapov in njihovemu življenju. Po tem so slapovi celo razdeljeni na več skupin. Podrobneje je opisana geološka zgradba okolice slapov in z njo povezan nastanek slapov. Ob nekaterih slapovih spoznamo celo okamine, ki jih najdemo v njihovi bližini. Opozarja nas na zanimive rastline v okolici, pa celo na stihe naših pesnikov, ki so občudovali posamezne slapove. Seveda ne manjkajo podatki, kje in kako pridemo do slapov.

Knjiga »Slapovi v Sloveniji« je na strokovni višini, vendar je pisana zelo preprosto. Večji del opisanih slapov je v gorskem svetu, zato knjigo lahko štejejo tudi med planinske publikacije. Planince bo obogatila z marsičem. Ko bodo šli mimo katerega od opisanih slapov, se jim bo ta

zdel nekam bolj znan, domač. Morda bo ta ali oni planinec celo razmišljal o vzrokih nastanka slapa, o njegovem življenju in tudi o njegovem nehanju? Pozoren bo na domača imena, ki so povezana s slapovi, morda bo iskal še novih.

»Slapove v Sloveniji« lahko postavimo med tiste knjige, iz katerih dobivajo neštete podatke strokovnjaki, ljubitelji narave, planinci in še marsikdo. Naj končam z besedami dr. Emilijana Cevca, da je slovenska zemlja spregovorila še z novo govorico — s šumom in hrumotom razpenjenih voda! In tega šuma ter hrumota v knjigi smo resnično veseli.

Rajko Pavlovec

TURISTIČNI KOLEDARČEK — INFORMATOR ZA LETO 1984

Izdala ga je Celjska turistična zveza. Vsebinsko potrjuje, da sta turizem in planinstvo na področju Celjske turistične zveze — povezana. Če listamo po njem, bomo pri vsakem mesecu našli opis ene izmed kulturno zgodovinskih znamenitosti (na primer Žiže — Žički samostan Rifnik, planinsko turistične točke Mrzlica, Okrešelj, Klemenškova planina). V koledarčku najdemo poleg kulturno etnoloških znamenitosti turističnih krajev, zdravilišč, še muzeje, muzejske zbirke, spomenike NOB, planinske transverzale. Med njimi je tudi ena najmlajših — Konjiška planinska pot ob spomenikih NOB. Manjka le najmlajša — Po poteh Vinske gore.

Posebno poglavje je namenjeno planinskim postojankam, opisom in dostopom ter planinskim društvom, in članstvu. Pri večjih turističnih krajih so opisani tudi izleti na bližnje planinske točke. (Na primer Gornji grad — opis poti na Menino planino itd.) Planinci smo lahko veseli, da smo spet dobili knjižico, ki nam lahko pomaga pri našem delu.

O povezavi med turizmom in planinstvom priča navsezadnje tudi zadnja številka »Turističnih objav«, glasila Celjske turistične zveze. Tu najdemo sestavke — 75 let Frischaufovega doma, Otvoritev Koče na Klemenči jami, Muzirska kočča PD Mozire, Razstava ob 90-letnici SPD Gornji grad, Celjani na Gaurišankarju, Planinski objekti na Menini.

Franc Ježovnik

PLANINSKI BILTEN »DELA«

Glasilo planinskega društva »Delo« Ljubljana je s svojo 27. št. izredno bogato. Ne samo, da opisujejo svoje pohode v gore, izlete in poti skozi zgodovinske kraje, temveč je tudi poučno, saj na nekaj straneh poročajo o planinski šoli, ki so jo imeli na Pokljuki. Bilten vsebuje med drugim planinski leksikon in alpinistične pri-

spevke. Podrobno opisujejo izlet na južni Velebit, na Raduho, na Porezen, sem sodi tudi opisani izlet na Kredarico in Triglav, še posebej pa obisk Pohorja, kjer so počastili spomin padlega pohorskega bataljona. V planinskem biltenu planincev

»DELA« opisujejo »slovenske planinske poti« in še vrsto drugih poučnih člankov zasledimo v tem Biltenu. Planinci »Dela« izdajo tak bilten le dvakrat na leto. Tako bo naslednji izšel maja v 350 izvodih.

S. M.

alpinistične novice

KRONIKA POMEMBNEJŠIH VZPONOV
DO 20. 12. 1983

Patagonija

12., V stena Fitz Roya, Velika zajeda: A₂, VI, 1000 m, PrV Stane Klemenc—Janez Jeglič—Silvo Karo—Franček Knez.

Himalaja

13. 9.—19. 11., J stena Gaurišankarja (1745 m), Jugoslovanska smer: V, 80°/III-IV, 50°—60°, 1900 m, PrV, 1. novembra so prišli na vrh Slavko Cankar, Smiljan Smodiš in Bojan Šrot, tri dni kasneje pa še Aco Pepevnik in Jože Zupan.

20. 9.—19. 11., S stena (in SZ greben) Gangapurne (7455 m), Jugoslovanska smer: PrV, 27. oktobra so prišli na vrh Stane Belak, Pavle Kozjek, Emil Tratnik in Marjan Kregar.

Švica — Bergell

23. 9., J stena Punta Allievi, 3121 m (nad dolino Mello), južni raz: varianta VI, sicer V—, 500 m, Lidija Honzak z Ankerjem (CH).
26. 9., J stena Cima Castello, 3392 m, Direktna smer: VI, 400 m, Lidija Hozak z Ankerjem (CH).

Francija

11., Verdon, Éperon Sublime: VIII—/VII—, 150 m, 1. JPP Tadej Slabe-(Andrej Kokalj).

11., Verdon, Dingomanique: VII+/VII, 150 m, 1. JPP Tadej Slabe-(Andrej Kokalj).

11., Verdon, Triomphe d'Eros: VIII/VII+, 170 m, 1. JPP Tadej Slabe-(Andrej Kokalj).

11., Verdon, Tuyau d'Orgue: VII+, 120 m, 1. JPP Tadej Slabe-(Andrej Kokalj).

Julijske Alpe

8. 10., S stena Zadnje Mojstrovke, Zajeda: V, A₁, 600 m, 2. P Marko Fabčič-Davorin Kodele.

23. 10., J stena Novega vrha, Zajeda planik: VI+/V—VI, 130 m, 1. PP Edo Kozorog-(Matko Fon).

24. 10., J stena Temena Rjavine, Tolminski steber: V+, 450 m, 10 ur, PrV Viktor Golja-Ivan Rejc.

5.—6. 11., Z stena Krna, Orlova smer: VI, A₂/V, A₁, 320 m, 24 ur, PrV Alojz Fon-Peter Podgornik.

6. 11., J stena Temena Rjavine, Duhovnik-Hočevar: VI+, 600 m, 2. PP Rok Kovač-(Erika Gregorka).

Kamniške in Savinjske Alpe

12. 10., Klemenčeva peč, Friko: V—VI, 120 m, 2 uri, PrV Janez Jeglič-Franček Knez.

23. 10., JV stena Kogla, Tržiška smer: VI+/V+, 200 m, 2. PP Sandi Marinčič-(Aleš Blejčević), 29. 10., 3. PP Srečo Rehberger-(Igor Kalan), Sandi Marinčič-(Tomaž Škobrne) in 5. 11., 4. PP Rok Kovač-(Erika Gregorka), Boris Benedičič-(Mišo Jugovič).

29. 10., JV stena Kogla, Spominska smer Šolar-Zajc: VII—/V+, 150 m, 5. PP Srečo Rehberger-(Igor Kalan).

30. 10., Klemenčeva peč, Črni pajek: VI+, 180 m, PrV Franček Knez.

5. 11., JV stena Kogla, Kamniška smer: VII—/VI+, 240 m, 6. PP Srečo Rehberger-(Igor Kalan).

9. 11., SZ stena Vežice, Kramar-Močnik: VII—/VI+, 185 m, 3. PP Srečo Rehberger-(Jože Povšnar).

13. 11., JV stena Planjave, Spominska smer Štefana Kukovca: VI/V+, 375 m, 2. PP Rok Kovač-(Erika Gregorka).

Paklenica

10., SZ stena Anič Kuka, Forma viva: VI, A₂, 300 m, 1. ŽP Lidija Honzak-Vlasta Kunaver, Ines Božič-Sanja Vranac in 27. 10., 2. SP Janez Jeglič.

27. 10., SZ stena Anič Kuka, Velebitaška smer: VII—/VI, 290 m, 1. SPP Janez Jeglič.

28. 10., S stena Anič Kuka, Ljubljanska smer: VI+/V+, 200 m, 1. SPP Janez Jeglič.

28. 10., S stena Anič Kuka, Fanikina smer: VI+/V, 175 m, 1. SPP Janez Jeglič.

29. 10., SZ stena Anič Kuka, Domžalska smer: VI+, 115 m, 3. PP (2. P) Janko Humar-Marko Kogoj in 29. 11., 3. P Edo Kozorog-Slavko Svetičič.

24. 11., SZ stena Anič Kuka, Kača: VI+/V—VI, 280 m, 5. PP Srečo Rehberger-Iztok Tomazin.

25. 11., S stena Anič Kuka, Črna zarez: VII—/V+I, 185 m, 1. PP (2. P) Srečo Rehberger-Iztok Tomazin.

26. 11., SZ stena Anič Kuka, Funkcija: VIII/VII+, VI, 270 m, 1. PP Iztok Tomazin-(Srečo Rehberger).

28. 11., V stena Debelega Kuka, Slovenska smer: VI, A₂, 200 m, 1. ŽP Lidija Honzak-Vlasta Kunaver.

Osp

19. 11., Stena Ospa, Muha: VII—, 100 m, 1. PP Rok Kovač-(Andrej Debevc).

INDOK služba PZS:
Tomo Česen

Legenda:

PrV — prvenstveni vzpon

1. P — prva ponovitev

1. PP — prva prosta ponovitev

1. JPP — prva jugoslovanska prosta ponovitev

1. SPP — prva solo prosta ponovitev

1. SP — prva solo ponovitev

1. ŽP — prva ženska ponovitev

ZAPOTOŠKI VRH, 1941 m, S stena

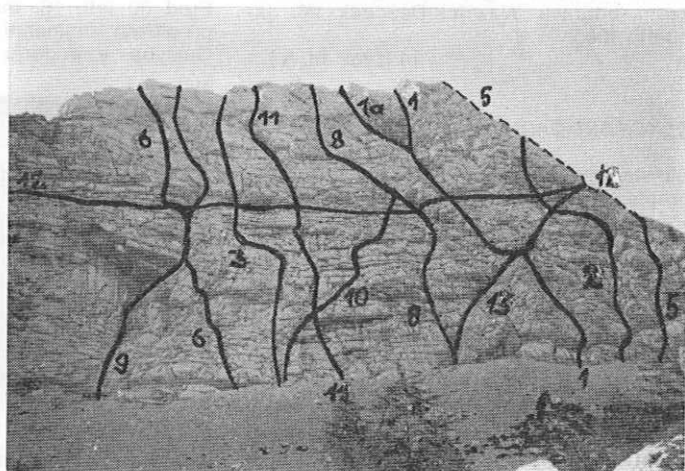
V plezalnem vodničku, ki ima delovni naslov »Nad planino Zapotok«, pripravljata pa ga Milan Černilogar in Slavko Svetičič s tovariši iz AO Idrinja, bodo opisane stene Ušja, Veverice, Vratc, Trentskega Pelca, Ribežnov, Srebrnjaka, Zapotoškega vrha, Bavškega Grintavca in Pelca nad Klonicami. Za uvod predstavljamo S steno Zapotoškega vrha.

Pod steno, ki se dviga med Srebrnjakom in Bavškim Grintavcem, pridemo s planine Zapotok po markirani poti, ki drži na Bavški Grintavec. Nad gozdno mejo zapustimo to pot in nadaljujemo hojo po melišču (¾ ure). Običajen sestop pa je po SZ razu (ocena I in II) na Velika Vrata (20 min.) in po markirani poti na planino Zapotok.

Osnovni podatki o smereh (navedene so po kronološkem vrstnem redu):

- 1 Krušič—Stražišar—Zupan: IV+/III, 200 m, 2—3 ure
Janez Krušič, Jože Stražišar in Tone Zupan, 10. 7. 1949
- 1a Levo od votline: II—III
Rudi Kotnik, Rok Kovač in Igor Pavlič, 29. 7. 1976
- 2 Močnik—Rotner: V/III—IV, 200 m, 2 uri
Mitja Močnik in Rajko Rotner, 30. 7. 1973
- 3 Pripravniška smer: IV, 200 m, 2 uri
Marjan Jenko in Tone Palčič, 5. 7. 1974
- 4 Dopoldanska smer: III, 200 m
Dane Brezovar, Alojz Rogelj in Janez Železnik, 9. 8. 1974
- 5 Severozahodni raz: II—III, 200 m
Dani Felc in Stanko Murovec, 6. 8. 1976
- 6 Jetijeva smer: III—IV, 200 m, 2 uri
Danilo Sedej in Leo Svetličič, 7. 8. 1976
- 7 Grebenško prečenje: III/I—II
Andrej Dernikovič in Ivan Turk
- 8 Neznana smer: III—IV, 200 m
Prvi plezalci (še) niso znani, verjetno leta 1979 (?)
- 9 Likar—Markič: IV+/IV, 200 m, 2—3 ure
Tamara Likar in Leon Markič, 22. 7. 1979
- 10 Hitri Gonzales: IV—V, 200 m, 2 uri
Peter Poljanec in Danilo Sedej, 4. 7. 1980
- 11 Majina smer: III—IV, 200 m,
Hine Kranjc 1. 6. 1981
- 12 Prečenje stene: II—III,
dolžina ok. 300 m, 1 ura
Darja Kavčič in Edo Kozorog, 14. 8. 1983
- 13 Diagonala: II—III
Marija Podnar in Slavko Svetičič, 31. 10. 1983

INDOK služba PZS

Zapotoški vrh —
S stena — vrisane
smerni

Foto Slavko Svetličič

BIVAK, KI BI REŠEVAL ŽIVLJENJA

Relativno lahka, vendar zelo visoka vrhova Elbrusa v Kavkazu (5621 in 5633 m) sta pogosto cilj povsem neizkušenih turistov. Zahrbni vremenski preobrati z viharjem, snegom in nizkimi temperaturami pa povzročajo to pogosto tudi smrtne nesreče, celo prave katastrofe, pri katerih izgubi življenje tudi več ljudi hkrati. Časopis »Sovjetski sport« je objavil 13. julija 1983 odprto pismo skupine alpinistov, ki predlagajo, naj bi na sedlu pod vrhom (5350 m) postavili zasilno zavetišče z desetimi ležišči, brezžično povezavo, lekarno in zalogo živil. Planinci, ki bi jih presenetila nenadna sprememba vremena, bi lahko tu preživeli najhujše. Sicer pa je tu že bila od leta 1933 majhna kočica. Leta 1950 so jo celo izboljšali in obili s pločevino, vendar je nato počasi razpadla. Med avtorji pisma so tudi štirje udeleženci sovjetskih odprav v Himalajo.

jn (prev. Z. Z.)

PRVA PONOVIŠTEV VZPONA NA BIG-BEN

Prav na jugu Indijskega oceana leži Heard Island, od katerega je do obal Antarktike še 1500 km. Ta mali in nenaseljeni otok je znan predvsem po 2745 m visokem delujočem ognjeniku Big Ben, ki je tudi najvišja avstralska gora, ker otok pač sodi k Avstraliji. Na sami celini je namreč najvišji vrh Mount Kosciuszko z 2230 m. Kot poroča »New Zealand Alpine Club Bulletin« 2/1983, se je neki avstralski odpravljavec 9. in 10. februarja 1983 posrečilo, da je kot prva ponovila vzpon na Big Ben. Vremenske razmere so bile med podvigom zares subarktične; hud mrz in orkanski veter sta preprečevala postavljanje šotorov in prisilila alpiniste, da so bivakirali v ledenih votlinah. Odprava je imela predvsem znanstvene naloge in je o svojem početju tudi posnela televizijski film. Prvenstveni vzpon na ognjenik Big Ben je izvedla odprava Wawrick-Deacock 26. januarja 1965.

jn (prev. M. A.)

REKORDNI ČASI V EIGERJEVI STENI

Slovita severna stena Eigerja je bila prvič preplezana šele leta 1938, še vedno pa velja za eno največjih in najbolj resnih plezalskih smeri v Zahodnih Alpah. Toda dva izjemna podviga dveh samohodcev sta v letošnjem poletju vzbudila precejšnjo pozornost.

V enem samem tednu letošnjega poletja, in to konec julija, sta dva samohodca preplezala Eigerjevo severno steno v manj kot petih urah. 27. julija 1983 ob 4.20 zjutraj je začel svoj vzpon 21-letni avstrijski policni alpinist Thomas Bubendorfer z naj-

nujnejšo plezalsko opremo (dva cepina, dereze, sedežni pas, v nahrbtniku elektrolitska tekočina in tablica čokolade). Ob 9.10 je bil na vrhu Eigerja. Nov rekordni čas: 4 ure 50 minut.

Južnotirolski voznik bagerja Reinhard Patscheider, 24 let, pa je z Eigerjevo severno steno opravil 31. julija prav tako sam. Čeprav je vlačil s seboj 50-metrsko vrvo, ledne vijake in hrano, je potreboval za vzpon prav tako manj kot pet ur.

Thomas Bubendorfer že nekaj let slovi po solističnih vzponih. Tako je med drugim preplezal severno steno Matterhorna v treh urah in 50 minutah. Intelektualistični lovec na rekorde velja v Avstriji za veliko upanje alpinizma in se tudi vse bolj uveljavlja na alpinističnem tržišču, saj hoče od plezanja tudi živeti.

Reinhard Patscheider iz Langstaufersa v Vintschgauu na južnem Tirolskem je bil vse do letošnjega poletja docela neznan. Ni nikakršen specialist in tudi ne plezalska zvezda. Gotovo je stremuški, toda predvsem izredno kondicijsko pripravljen. To dokazuje njegov podvig v avgustu 1981, ko je v desetih urah in pol opravil s severnimi stenami Ortlerja, Zebruja in Königa. Je tudi smučarski učitelj in bi zdaj rad postal poklicni gorski vodnik.

Seveda ne gre pozabiti, da ostaja Eigerjeva severna stena slej ko prej resna zadeva, saj sta bila v začetku letošnjega avgusta v njej kar 13 dni ujeta dva mlada alpinista. Rešila ju je šele švicarska reševalna služba. Prav zato oba rekordna časa tudi nista pomenila prave senzacije v množičnih občilih, ki so se izredno široko ukvarjala predvsem z najnovejšo »visokogorsko dramo«.

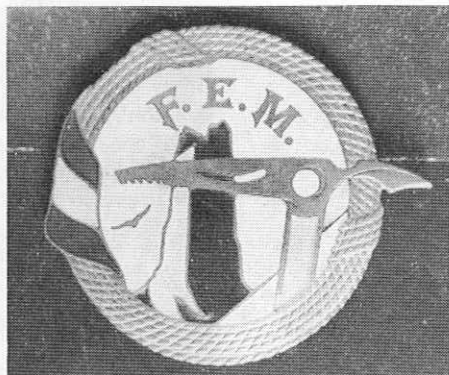
(»Alpin«, 10/1983.)

M. A.

GORA NA ZNAČKI F. E. M.

(Federacion Española de Montanismo)

Pred 50 leti, 16. maja 1933, je bil prvič preplezan znameniti stolp Torreón de los Galayos, v pogorju Sierra de Gredos v

Španiji. Ker je bil dolga leta označen kot nemogoč («imposible»), je prvi vzpon opravila sta ga Teogenes Diaz in Ricardo Rubio, pomenil preobrat v španskem alpinizmu. Nenavaden, divje navpičen skalni stolp je kmalu postal znan tudi v tujini: deveta ponovitev je uspela navezi, ki sta jo sestavljala tržačan Emilio Comici in slovenski alpinist Joža Lipovec. Vitka silhueta Torreona še bolj pa zgodovinski pomen prvega vzpona sta vzpodbudila španske gornike, da so Torreon uporabili za emblem njihove gorniške organizacije Federacion Española de Montanismo (F. E. M.). Petdesetletnemu jubileju je planinsko glasilo »Peñelara« posvetilo številko 1/83.

in

Z »DIAMOXOM« SO GORE MANJŠE

Ali je prihodnost visokogorskega alpinizma v uporabi najnovejših medicinskih preparatov? Nekaj konkretnih podatkov o tem objavlja dr. A. R. Bradwell v reviji »Climber and Rambler«, 8/1983. Britansko medicinsko društvo za raziskave na področju gorništvu (BMRES) je opravilo v zadnjem času vrsto poskusov s preparatom DIAMOX, in sicer med vzponi do višine 4850 m in v simuliranih višinah do 5500 m. Pri tem so ugotovili, da je po jemanju tega sredstva koncentracija arterialnega kisika višja za 20 %, hkrati so manj opazni simptomi gorske bolezni in je nasploh znatno iz-

boljšana splošna telesna zmogljivost. Bojazen, da bi pri tem utegnili priti do zmanjšane sposobnosti za premikanje, se med testi ni potrdila. Toda z DIAMOXOM se ne počutijo vse osebe bolje, čeprav so tudi taki, ki brez tega najnovejšega sredstva sploh ne prenesejo večjih višin. Da bi praktično proučili učinek DIAMOXOA tudi v višinah nad 8000 m, bo na pomlad 1984 eden izmed zdravnikov BMRES spremljal odpravo na Mount Everest. Poleg tega načrtujejo v letu 1984 posebno himalajsko odpravo z 20 udeleženci, ki so pristali na take poskuse.

Ob robu tega sporočila naj nam bo dovoljena pripomba, ki zadeva športno in etično plat zadeve. DIAMOX naj bi ponujal gorniku možnosti oziroma sposobnosti, ki jih v njegovem telesu sicer sploh ni. Gre torej za docela umetno spodbujevalno pomoč, kot je to tudi kisik iz steklenice. Pristojna telesa — na primer UIAA komisija za odprave — naj bi zato že zdaj proučila, koliko naj bi ta preparat (in podobne v prihodnosti) sploh smeli uvajati v ekspedicijsko prakso: ali zgolj kot zdravilo ali tudi kot spodbujevalno sredstvo? V nasprotnem primeru se utegne že v nekaj letih zgoditi, da bomo v poročilih o dosežkih odprav brali tudi o tem, da so dosegli vrh brez uporabe dodatnega kisika in brez DIAMOXOA.

in

(prev. M. A.)

HOJA IN PLEZANJE PO GORAH — PRED STO LETI

Snežne strehe in grebenske opasti: dolgo je trajal vzpon po grebenu, če se je prvi v navezi moral srdito spopadati z vsako opastjo

ENOTNOST DUHA IN TELESA

Starokitajsko zdravilstvo in sodobna ekspedicijska medicina

Ekspedicijsko gorništvu ni samo pustolovski šport, ampak tudi svetovni nazor, skrajna filozofija. Povezava med nevarnostmi in mogočnostjo osemstisočakov je temeljni pogoj uspeha. Anglež Doug Scott že dolga leta proučuje vzhodnoazijska spoznanja in jih skuša vskladiti z ekspedicijskim gorništvom. Tole je dognal.

Či Po je dejal: »V zdravilstvu dosežemo najboljše rezultate, če obstaja enotnost.« »Kaj pomeni enotnost,« ga je vprašal cesar. Či Po je odgovoril: »Če so človekovi čuti zaprti in modrost pregnana, se človeka poloti bolezen. Zato je treba proučiti občutke in njihove zahteve, slediti njihovim željam in mislim, kajti tedaj se pokaže, da tisti, ki so dosegli enotnost duha in življenjskih moči, bolje uspevajo, propadejo pa tisti, ki so to enotnost izgubili.«

To je zapisano v temeljnem delu rumenega cesarja o notranji medicini. Zdravniki starodavne Kitajske so si prizadevali vnesti v vsa življenjska področja svojih pacientov red in ravnotežje. Nasploh je bilo kitajsko zdravilstvo dvotirno: upoštevalo je tako telo kot tudi duha.

Po natančnem razmisleku se zdi umestno, da bi tudi dandanašnje visokogorske odprave načrtovali tako, da bi lahko hkrati uspevala duh in moč. Le izjemno malo ljudi doseže v svojem življenju popolnost, zato je vprašljivo, če je sploh mogoče sestaviti idealno odpravo. Kljub temu je lahko vsaka odprava uspešna, če je sposobna v vseh posameznikih premagati notranje ovire mogočnega fizičnega doživetja gore.

KONKURENCA

Kdo med nami lahko trdi, da v sebi še nikoli ni začutil občutka, ko je hotel biti boljši kot vsi drugi? Konkurenčni boj je bistven sestavni del medčloveških odnosov, z njim je treba računati povsod tam, kjer se oblikujejo hierarhični odnosi. Zakaj naj bi bili torej gorniki drugačni? Znano je, da se v prvih štirih ali petih tednih pojavljajo med člani odprav občutki domotožja. Praviloma v sunkih. Večinoma pa od tistega trenutka, ko prevlada spoznanje, da sedijo vsi v enem čolnu in da izven njega ni rešitve. In prav tedaj je treba spoznati, da ni mogoče biti hkrati na dveh krajih — doma in na gori. Zares več kot smešno je, da planinci najbolj hrepenijo po gorah takrat, ko udobno sedijo doma, in da si želijo biti doma takrat, ko so spet v gorah.

ČASTIHLEPNOST

Vsakdo, ki se pripravlja za vzpon na kate-regakoli osemstisočakov, je častihlepen, kar ni v načelu nič slabega. Do težav pride šele tedaj, če je en sam ali celo več udeležencev tako obsedenih od ideje po uspehu, da tako negativno hotenje ogrozi ves podvig. Ljubosumnost, nenadzorovana jezljivost in strah razbijajo harmonijo, škodujejo pa pretoku moči: ljubezni. Moči popuščajo in s tem slabi vse moštvo. Morala odprave upada, vse bolj se uveljavlja zahteva: odpravo je zaradi teh in takih razmer treba prekiniti.

PREHRANA

V vseh odpravah ima prehrana nenavadno pomembno vlogo, predvsem zaradi skrajnih telesnih naporov, ko potrebuje telo veliko energije. Pri tem je treba posebej opozoriti na prednosti vegetarijanske prehrane, čeprav je znano, da so vegetarijanci za mesojedce vedno tarča posmeha. Znanstveno je ugotovljeno, da vegetarijanci zlomljeni ali spahnjeni sklepi in prsti ter razne poškodbe (tudi pri drugih športih) manj bolijo in tudi tako ne otrdijo. Skoraj isto velja za aklimatizacijo, saj je znano, da brezmesna prehrana pomaga omiliti znamenja gorske bolezni. To spoznanje s pridom uporabljajo tudi hindujski verniki, ko morajo kot romarji premagati visoke himalajske prelaze.

Nepalski šerpe uživajo na gori veliko česna in čilija, kar naj bi jim pomagalo pri aklimatizaciji. Tudi zahodna medicina je ugotovila, da česen pospešuje prekrvavitev. Ob tem pa poznamo še več vrst zelenjave in zelišč, ki prav tako olajšujejo aklimatizacijo in izboljšujejo splošno zdravstveno stanje udeležencev odprav.

AKLIMATIZACIJA

Za uspešno aklimatizacijo ni nobenega drugega sredstva kot počasen vzpon, ki telesu omogoča, da se počasi privaja na redek zrak. To spoznanje je življenjskega pomena tudi za vse vzpone v alpinističnem slogu. Nasploh si je treba prizadevati, da v takšnih pogojih prenašamo le najnujnejše, kar mora veljati tudi za hrano. V nasprotju s precej razširjenim mnenjem so nam lahko za zgled šerpe, ki niso varčni le v dejanjih, ampak tudi v mislih in besedah.

Marsikomu se zdi zapravljanje časa, če je treba čakati, da vsak posamezen član odprave začuti, da je prišel pravi trenutek za uresničitev načrtovanega podviga. Toda treba je počakati, kajti šele tedaj je čutili

v vsem moštvu pravo enotnost tako glede nadaljnje vzpona, kot tudi vrednotenja vremenskih in drugih pogojev.
(»ALPIN«, 12/1983.)

M. A.

ČEVLJI IZ PLASTIČNE MASE

Na voljo je čedalje več gorskih čevljev iz plastične mase, čedalje manj pa klasičnih čevljev iz usnja. Slednji imajo še zelo mnogo zagovornikov, zato jim modernisti ugovarjajo z naštevanjem prednosti sodobnega obuvala iz plastike. Tako naj bi bili plastični čevlji lažji, trdnjši, odpornjši za obrabo, docela neprepustni za vodo in na moč preprosti za vzdrževanje. Plastika ima potemtakem daljšo življenjsko dobo, zanjo pa tudi ne potrebujemo nobenih krem in maž. S plastičnimi planinskimi kvedrovci lahko ves dan brodimo po vlažnem snegu in rosnii travi, pa ostanemo lepo suhi, česar za usnjene čevlje ne moremo zatrjevati.

Seveda plastični čevlji ne diha, vlaga se lahko menja samo skozi vrhnji, odprti del čevlja. Za osebe, ki se jim močno znoje noge, to gotovo ni prijetno. Zagovorniki pa trdijo, da samo ta nevšečnost ne bo preprečila uporabe plastike v škodo usnju.

P. Š. (Berg Echo, 9/83)

UTIRANJE BLIŽNJIC — NEPOTREBNA IN CELO ZELO HUDO ŠKODLJIVA RAZVADA

O škodljivem početju v visokogorskem svetu je bilo že veliko napisanega in povedanega. In zdi se, da so vzgojna prizadevanja vsaj v eni točki obrodila prve sadove: namreč v zvezi s čistostjo gora.

Nenavadno pa je, da le redko ali sploh nikoli ni slišati niti besede o starodavni razvadi utiranja bližnjic. V zadnjem poletju sem imel znova obilo priložnosti, da sem strmeli nad uničujočimi posledicami tega in takega početja. Kot vemo, skrbijo za planinske in gorske poti planinska društva, ki za njihovo nadelavo in obnavljanje tudi namenjajo precejšnja sredstva. Zato je toliko bolj čudno, da se ni še nihče oglasil in obsodil vseh tistih, ki se jim pretirano mudi.

Graditelji gorskih steza — označimo jih lahko za idealiste — natančno vedo, zakaj so jih speljali tako in ne drugače. Pri tem so imeli pred očmi predvsem njihovo ustreznost in uglašenost z naravo. Zato je večina poti do gorskih postojank speljana v številnih ridah preko travnatih pobočij in bolj ko je pobočje strmo, številnejše in položnejše so serpentine. Tako namreč tudi erozija poti ne more bistveno poškodovati. Toda nato pridejo tisti, ki se jim vedno in povsod neznansko mudi. Za seboj že imajo svoje gorsko doživetje, zato je treba zdaj

priti po najbližji in najhitrejši poti v dolino. Vse serpentine sekajo in z mogočnimi skoki drviijo po pobočju. Kdo bi se jim mogel ali upal postaviti po robu? Za seboj pa so pustili trajne sledove, tako trajne, da jih tudi številni drugi posnemajo. Tako je travna ruša kaj kmalu uničena in erozija lahko začne svoje pogubno uničevanje. Zaradi nje se bližnjica kaj kmalu spremeni v jarek, po katerem ni mogoče več niti hoditi niti drveti. Vseh tistih, ki se jim nenehno mudi, to prav nič ne moti, nekaj metrov vstran si pač utrejo novo drsnico, ki čez kratek čas doživi enako usodo. Tako početje že v nekaj letih uniči celotno pobočje in z njim tudi prvotno stezo. Zdaj naj pride le še močan naliv in vse skupaj bo v plaz ugrmelo v dolino.

Na sloviti mizasti gori pri Kapstadtu sem videl serpentinaste poti, ki so bile opremljene z opozorili: »Prosimo, ne hodite po bližnjicah — nevarnost erozije!« In dodatno so posebno ogrožena mesta zavarovali s plotiči ali skalnimi zidovi. Pri nas pa še naprej dovoljujemo pravcato uničevanje. Tistega, kar se je zgodilo, ni mogoče več popraviti. Toda ali mora tako tudi ostati? Množice je treba vzgajati in jim vedno znova pojasnjevati, kar gotovo ni in ne bo lahko. Toda začeti je treba! Poti in steze so zato, da jih uporabljamo, zato ne delajmo nepotrebnih in škodljivih bližnjic.

(Povzetek iz Obvestil avstrijskega alpskega združenja, 5/1983.)

M. A.

ŠVICARJI SE TOŽARIJO ZA LASTNIŠTVO MATTERHORN

Pred zveznim sodiščem v Lausannu se bo v kratkem začela drugostopenjska sodna obravnava, ki naj bi dokončno odločila v sporu, čigava last je Matterhorn. O načelnem pomenu tega procesa piše Fritz Ossig:

Mesec, morsko dno in Matterhorn so bili tisočletja nikogaršnja last. Šele tehnika našega časa je vse troje potegnila v doseg gospodarskih koristi. Hkrati se seveda zastavlja vprašanje o lastniških razmerjih, na odgovor pa se je že doslej obesilo veliko denarja.

Zdi se, da je spor o lastništvu in gospodarskem izkoriščanju švicarskih štritisočakov za zdaj zgolj notranješvicarska zadeva. V resnici pa spor odpira vprašanja, ki zadevajo vsa visokogorska področja tega sveta. Pravzaprav bi se bil lahko ta spor razplamtel že leta 1892, ko so zvezne oblasti dovolile gradnjo žičnice na Matterhorn. Če bi bili začeli načrt uresničevati, bi bili že takrat seveda nujni postopki za nakup zemljišč in podobno. Toda s kom? Kdo je bil v tistem času lastnik Matterhorna? Morda Whymperjevi dediči, ker se je ta alpinist leta 1865 kot prvi povzpел na njegov vrh, ki ni imel gospo-

darja. Ali pa morda obstajajo še starejše pravice? So to nekdanji fevdalni gospodje: škofje in plemiči ali pa morda potomci tistih kmetov na področju Zermatta, ki so si bili v letih 1538 do 1618 od tega plemstva kupili svobodo?

Leta 1892 bi bile vse takšne razprave brezpredmetne, ker žičnice na Matterhorn kratkotalno ni bilo mogoče zgraditi. Toda v naslednjih desetletjih so zgradili desetine žičnic vseh vrst v višinah nad 3000 metrov, odprli so nešteto hotelov in restavracij, ledenike pa vpregli v elektriško gospodarstvo. Šele zdaj so dobila vsa prejšnja teoretična vprašanja tudi svoj praktični pomen.

Kdo je torej dandanes resnični lastnik poledenelih skalnih sten in razpokanih ledenikov? S kom skleniti veljavne pogodbe? In predvsem, kdo bo »kasiral«? Do prvega spora glede vsega tega je prišlo leta 1965, ko je domačinska občina v Zermattu sklenila zgraditi žičnico na 3883 metrov visoki Mali Matterhorn. V Zermattu imajo namreč dve občini: domačinsko, v katero sodijo le potomci staroselcev, in municipalno, v kateri imajo glasovalno pravico tudi priseljenci.

Priseljenci so po drugi svetovni vojni po številu glasov presegli domačine — in zato zdaj menijo, da so vsa zemljišča, ki niso izrecno vpisana kot zasebna last, v lasti vseh prebivalcev. In tako je prišlo do procesa. Prvostopenjsko sodišče je dalo prav municipalni občini, v drugi instanci pa naj bi zdaj končno veljavno odločilo zvezno sodišče v Lausannu.

Municipalna občina se v tem sporu opira na občinski zakon iz leta 1933, po katerem pripadajo vsa zemljišča celotnemu prebivalstvu, če seveda ni mogoče dokazati drugega lastnika. Na drugi strani pa se domačinska občina sklicuje na stare posestniške listine. Na izid tega načelnega procesa napeto čaka kakšnih dvanajst drugih občin v Švici.

Zadeva je pomembna za marsikatero evropsko državo, a tudi za precejšnje število dežel zunaj Evrope. Gospodarsko najbolj zanimive pri tem seveda niso turistične naložbe, ampak vodne pravice. Ledeniške vode so bile nekdanje nujno potrebne za namakanje visokogorskih pašnikov in njiv. Dandanes pa so še neprimerno bolj dragocene kot surovina za elektrarne, ki v številnih državah proizvajajo najcenejšo energijo. Toda kdo je resnični lastnik ledenikov na Montblancu ali celo na Himalaji? (»Alpin«, 7/1983.)

M. A.

DESET ZAPOVEDI ZA PLANINCE

Naš koroški znanec, dr. K. Dellisch, je za »Zvezo planinskih društev Avstrije« napisal brošuro »Pravna odgovornost mladinskega vodnika — mladinski vodnik in zakon o gozdovih«.

V tem vodniškem priročniku najdemo tudi naslednjih deset zapovedi za gibanje v gorah:

1. Pred vsako turo je treba ugotoviti kakšne so planinske izkušnje in telesna usposobljenost udeležencev, tako odraslih oseb, kot mladine. Hoja v gorah pogosto zahteva zanesljiv korak in nikakršne vrtočlavi.

2. Vsako turo v gore je treba načrtovati s pomočjo opisa poti in zemljevida. Odločilnega pomena so v ta namen tudi podatki planinskih društev in krajevnih poznavalcev — vodnikov in oskrbnikov koč.

3. Za hojo v gorah potrebujemo ustrezno opremo in obleko, tako predvsem trdne visoke čevlje s podplati, ki se dobro oprijemajo tal. Vreme, ki se v gorah pogosto spreminja, zahteva tudi pripomočke za zaščito pred močo in mrazom.

4. Hitrost hoje je treba prilagoditi zmognostim skupine kot celote. Prehitra hoja na začetku pohoda se neogibno maščuje s prezgodnjo izčrpanostjo.

5. Zavaljo varnosti udeležencev ture je pred odhodom treba domače, prijatelje, oskrbnika ali hotelsko osebje seznaniti s ciljem poti ter navesti, kdaj se nameravamo vrniti.

6. Zaznamovanih poti ne zapuščamo. Tudi na lahkem terenu je potrebna kar največja pazljivost, če hočemo, da ne bo padcev. Hoja po strmih travnatih pobočjih terja veliko pozornosti, zlasti če so mokra. Posebno nevarna so prečenja strmih snežišč in ledenikov.

7. Na vsak način se izogibajmo proženju kamenja, ki bi moglo poškodovati druge planince. Tiste dele poti, ki jih ogroža padajoče kamenje, prehodimo čim hitreje in brez ustavljanja.

8. Ob spremembi vremena, če leže megla, če pot postane pretežka ali če je v slabem stanju, se je treba vrniti. Povratek ni sramota, marveč znamenje razsodne pameti.

9. Če nas doleti nesreča, ostanimo mirni. Velikokrat si bomo lahko pomagali kar sami. Če to ne gre, poskusimo poklicati pomoč s klici, znamenji in podobnim. Ponesrečenca zavarujemo na kraju nesreče; če je le mogoče, ga ne pustimo samega. Kraj zaznamujemo, da ga bomo lahko spet našli.

10. Gore so namenjene vsem. Vsak planinec mora skrbeti, da bodo ostale čiste in neokrnjene. Odpadke nesimo v dolino, varujemo planinske živali in cvetje!

P. Š.

(Bilten UIAA št. 103)

OSEMTISOČAK ZA MLADE IN STARE

Štiriinpetdesetletni bivši minister Pierre Mazeaud bi lahko mirno počival na lovrih in se spominjal svojega bogatega alpinističnega delovanja, vendar je za kaj takšnega vse preveč nemiren duh. Kot

napoveduje francoska revija »Montagnes« 7—8/1983, hoče naslednje leto voditi odpravo na 8068 m visoki Gašerbrum I (Hidden Peak). Ta odprava pa bi naj pomenila tudi pravo vrhunsko srečanje generacij: poleg mladih alpinistov bi naj sodelovali tudi takšni veterani, kot so Lucien Gerardini (leta 1952 je preplezal zahodno steno Druja), Lothar Brandler (Direttissima Velike Zinne leta 1958) in celo Walter Bonatti. Gašerbrum I je sicer visok, vendar ne zelo težak in nameravana odprava lahko računa na popoln uspeh.

in (prev. Z. Z.)

ANORAKI IZ GORE-TEXA

Laminat gore-tex poznamo že nekaj časa. Za izdelavo nepremočljivih vetrovk so ga uporabljale tudi naše novejšje himalajske odprave in GRS. Laminat vsebuje veliko mikroskopskih luknjic, ki prepuščajo soparo, so pa premajhne, da bi skozi njih lahko pronikala voda oziroma deževnica. Slabost laminata je v tem, da zaradi gubanja in zvijanja napoka, prvotne drobcene luknjice pa se povečajo v luknje, ki kot sito prepuščajo vodo. O nepremočljivosti seveda ne moremo več govoriti.

To dobro ve industrija, ki z novimi izboljšavami nenehno poskuša ustvariti boljše izdelke. Tokrat je nemško podjetje Schöffel dalo na tržišče kombinacijo laminata gore-tex s popelinom kot vrhnjim slojem in znoj prepuščajočim poliestrom kot podlago. Trgovci trdijo, da so anoraki tokrat neprepustni za vodo in veter, da pa izdatno in optimalno prepuščajo znoj. Cena in trajnost nista navedeni.

P. Š.
(Berg Echo 9/83)

AVSTRIJSKI PLANINCI NA SLOVENSKI PLANINSKI TRANSVERZALI

Devet planincev iz Avstrije je lani poleti prehodilo drugi del Slovenske planinske transverzale (Mojstrana—Ildrija). Udeležence je pestila vročina, tako da poti v celoti niso zmogli. Najbolj so se pritoževali nad velikimi višinskimi razlikami, ki jih je treba premagati. To povzroča pri nepripravljenih planincih prehitre spremembe. Najbrž pa ti avstrijski planinci le niso bili dovolj pripravljeni za naporno planinsko hojo.

POREZEN

Počasi se vzpenjam proti vrhu Porezna. Dan je vroč. Dohitim kolono, ki jo zaključuje planinka s kar zajetno zadnjo platjo. Korak sem prilagodil koloni, ko se ta, poprej »zadnja v koloni«, obrne nazaj in mi reče:

»Ti pa kar naprej, fant. Ne prenesem, da se kdo skriva za mojo platjo. Prav zato tudi hodim ,ta zadnja'.«

Jaz pa nazaj: »Veste tovarišica, vaša ,zadnja plat' me ne zanima in me tudi čisto nič ne moti!«

Ona pa: »Moti ali ne moti, v njeni sencih tudi ne boš užival!«

ZAVETIŠČE POD ŠPIČKOM

Grizemo kolena in štejemo zadnje metre do Zavetišča pod Špičkom. Oskrbnik Francelj nas je opazil že zdavnaj in nam je prišel nasproti. Hitro nas je preštel: »... eden, dva, trije, štirje... Torej štiri čaje za naše goste!«

Komaj smo posedli, že se je pred nami kadil vroč čaj.

Francelj pa nam na mizo natrese še češenj. Debelo smo ga gledali. Tu gori pa — češnje?

Francelj se pa ni dal zmotiti: »Vzemite jih in jih jejte, fantje! Zadnje so. Samo te so še ostale od moje češnje tam za kočo. Ponoči so mi jo, barabe, ,orabotali'!«

Vse tri anekdote, objavljene
v tej št. PV pod črto, je prispeval
Stane Štucin, Cerkno

GLASILA OZD

V teh glasilih je vedno več člankov s planinsko vsebino. »Sigmavec«, glasilo »Sigma«, Žalec, zelo redko izide. V številki, ki je izšla pred 29. novembrom lani, pa najdemo sestavek — Pot preko skalnih grebenov — nepopisno doživetje. Anica T. opisuje izlete planinske sekcije, ki deluje v tem kolektivu.

Za glasilo OZD »Liboški keramik« lahko rečemo, da ne izide brez planinske teme. Tudi v novembrski številki je sestavek Srečna številka 13, ki opisuje izlet PS v Savinjske Alpe; sestavek Pohod po triglavskem pogorju pa opisuje izlet PS na Triglav.

»Ferralit danes«, glasilo OZD Ferralit, Žalec, je glasilo, ki izhaja redno vsak mesec. Razveseljivo je, da je PS v tem kolektivu začela sodelovati z OŠ v Petrovčah. To izvemo iz sestavka Z osnovnošolci na Čreti. Sestavek Po slemenu mrtvega meniha pa nam v opisu zaključne ture novih planinskih vodnikov ne opisuje le ture, temveč da slutiti, da je PS pridobila nove planinske vodnike, ki bodo znali prijeti tudi za pero.

Po daljšem času smo prejeli tudi »Cinkarnarja«. Opisuje delo PS v OZD Cinkarna, Celje.

Franc Ježovnik

100 DRUŽIN NA MRZLICI

Ob izteku lanske izletniške sezone je za Dan republike organiziralo Planinsko društvo Trbovlje izlet na Mrzlico. Planinski izlet pod parolo »100 družin na Mrzlico«, je lepo uspel.

PLANINCI PTT LJUBLJANA ZBIRAJO GRADIVO ZA ZBORNIK

Planinsko društvo PTT Ljubljana je 29. septembra slavilo 30-letnico obstoja. Ob tej priložnosti so sklenili zbrati gradivo, ki naj prikaže društvo v zadnjih letih. V jubilejnem zborniku bodo objavili priložnostne članke, spominske zapise, potopise, leposlovne prispevke, vzgojne članke, planinske fotografije in drugo. Predvidevajo, da bodo zbornik natiskali v 1000 izvodih do 31. marca 1984.

PET VZPONOV IN PET SREČANJ PO PLANINAH JUGOSLAVIJE

V glasilu PTT Slovenije »NOVICE« (št. 20) je opisan vzpon planincev PTT Slovenije na 2600 m visoki makedonski vrh Pelister.

V opisu poti pripovedujejo tudi o uspehih makedonskih planincev pri razvoju planinstva v njihovi republiki. Planinska zveza Makedonije ima le 20 planinskih domov, so pa v republiki številne delovne organizacije in sindikalne podružnice, ki planinstvu denarno pomagajo, v mnogih kolektivih pa so celo akcije za pridobivanje novih članov.

25-LETNICA SAMOBORSKE KROŽNE PLANINSKE POTI

Ob koncu novembra so se v Samoboru zbrali planinci Siska, Karlovca, Novega mesta, Zabukovice, Petrinje, Ogulina in odšli na pohod po Samoborskem gorju v treh smereh. Tako so praznovali 25-letnico te zanimive planinske poti, ki so jo organizirali planinci Samobora in Planinci-železničarji iz Zagreba. Pohod 300 planincev je tudi tokrat dobro uspel in so ga planinci bratskih planinskih društev z zadovoljstvom sprejeli in so bili navdušeni.

NOVA PLANINSKA POT V ISTRI

V Čičariji v Istri so na 1014 m visoko Žbevnico uredili novo planinsko pot, ki so jo tudi markirali vse od železniške postaje Buzet in tudi Rakitovca. To delo so opravili planinci »PD GLAS ISTRE« iz Pule. Uredili so tudi zavetišče na vhodu predora nekdanjega vodovoda v gorovju Žbevnice. Planinsko zavetišče je sicer skromno, vendar v prid planincem. Tako je zdaj mogoč dostop na ta planinski vrh tudi iz notranjosti Istre.

IZLET NA ŠMOHOR

Šmohor nad Laškim je gostil v jesenskih dneh planince delovne skupnosti »Elkroma«. Ta prijetno preživeti dan je bil zopet stopnička več za tiste, ki z veseljem zahajajo v planine.

V JESENSKIH DNEH NA ŠPIKU

Planinci Gradbenega podjetja Slovenija ceste so jesenske dni izkoristili za vzpon na Špik. Prvi sneg je vrhove pobelil in hoja po tanki snežni skorji jih ni ovirala. Koroška se je kopala v soncu. Pogledi od Ziljske doline z Dobračem, proti Beljaku na levi, in nekoliko desno izza odmaknjene Karavanške Kepe gladina Vrbskega jezera. Pod njimi so se tisoč metrov globoko barvale jesenske hoste nad Mar-

tuljkom. Ena od mnogih tur je bila za njimi, ki po svoji lepoti in zanimivosti ni vsakdanja.

NARAVNA ZNAMENITOST V OSRČJU RADUHE

V notranjosti 2062 m visoke Raduhe so jamarji Gornje Savinjske doline odkrili jamo s številnimi čudovitimi stvaritvami narave. Snežna jama je dolga 1064 m in dosega največ 70 m višine. Največja znamenitost je dvorana »ponvic«, ki je na nadmorski višini 1500 m. Na koncu jame so jamarji našli okostje medvedke. Menijo, da je jama stara 20 000 let. V dogovoru s KS Luče bodo jamarji pripravili načrte za zavarovano turistično pot, ki bo nared v pomladanskih dneh. Pripravili bodo tudi urnik skupinskih obiskov, saj jama za posamične ogleda ni primerna.

IZLET V SOTESKO IŠKE IN ZALE

Planinci zavoda RTV Ljubljana so pod vodstvom Slavka Torniča iz planinskega društva Cerknica obiskali Iški Vintgar. Od tam pa so po markirani poti prišli do Vrbece, kjer je sotočje Iške in Zale. Navadno je tu konec poti za popotnika. Planinci pa so krenili proti toku rečice Zale. Niso se nadejali, da bodo morali čez toliko tolmunov, jezerc, penečih slapov. Soteska Zale je kraj, kjer se čas ustavi. Doživeti Zalo je enkratno, nepozabno.

POHOD NA JAVORNIK

Planinci PD Sežana so se udeležili tudi lanskega pohoda na Javornik. Le-ta je, kot je znano, bil izveden 18. decembra. Kljub slabemu vremenu se je pohoda udeležilo kar blizu 1000 planincev, največ seveda s Primorske in iz zamejstva. Na vrhu je bila spominska slovesnost, posvečena borcem Gradnikove brigade, ki so padli na Škvarčevi domačiji na Javorniku (bilo jih je 47). Pohod je organiziralo PD Idrija.

Tomaž Švajgelj

III. POHOD NA TISJE

Eden zadnjih pohodov v koledarskem letu je Pohod na Tisje, ki ga vsako leto organizira PD Litija, da počaste bitko na Tisju (24. 12. 1941. leta), ko se je Štajerski bataljon bojeval z okupatorjem. Tudi na tem pohodu je bilo vreme slabo, udeležili pa so se ga planinci iz Slovenije ter planinci iz Zagreba in Samobora.

Po zapisu J. Sakomana iz Zagreba

LANSKO POLETNO VREME NA KREDARICI

Minulo poletje je bilo na Kredarici skopo s padavinami in do neke mere radodarno s toploto.

Temperaturni popreček prvega poletnega meseca, junija, je znašal 4,0^o. Bil je za 0,7^o nad dolgoletnim poprečkom (obdobje 1956—75), ki znaša na Kredarici 3,3^o. Julij je bil še toplejši. Njegov temperaturni popreček je bil 9,3^o in bil potemtakem za 3,7^o nad normalno vrednostjo, ki znaša za ta mesec 5,6^o. Po dolgoletnih podatkih je na Kredarici najtoplejši mesec v letu avgust. Letošnji avgustovski popreček pa je bil 5,8^o in je bil za 0,1^o pod normalno vrednostjo.

Ekstremne temperaturne vrednosti so bile — razen julijskega maksima — v doslej znanih mejah. Najvišja junijska temperatura je bila 13,9^o, zabeležena je bila 9. junija. Najvišja letošnja julijska temperatura na Kredarici je bila 21,6^o. Izmerjena je bila 27. julija. Doslej znano najvišjo julijsko temperaturo Kredarice, 18,8^o, ki je bila izmerjena 5. julija 1957, je prekoslila kar za 2,8^o. Avgustovski temperaturni maksimum pa je bil izmerjen 1. avgusta, znašal je 17,2^o.

Najnižje poletne temperature poletnih mesecev so bile — 5,7^o dne 17. junija, 0,2^o dne 2. julija in — 2,9^o dne 4. avgusta.

Mesečna poprečna oblačnost junija je bila 6,6 (dolgoletni popreček 7,1), julijska 4,3 (dolgoletni popreček 6,4) in avgustovska 6,5 (dolgoletni popreček 6,2). Iz teh vrednosti vidimo, da je bila oblačnost prvih dveh poletnih mesecev podpoprečna, zadnega poletnega meseca pa nekoliko nadpoprečna. To je bilo moč odčitati tudi pri številu ur s sončnim sijem. Junija je heliograf na Kredarici registriral skupaj 176 ur sončnega sija, kar je 37 % njegovega maksimalnega možnega trajanja v tem mesecu. Dolgoletni popreček trajanja sončnega sija na Kredarici je v juniju 168 ur. V juliju je bilo registriranih 266 ur sončnega sija (dolgoletni popreček znaša 197 ur), kar je 56 % njegovega maksimalnega možnega trajanja. Avgusta pa je heliograf registriral samo 121 ur sončnega sija, kar je komaj 28 % njegovega maksimalnega možnega trajanja.

Vsi trije poletni meseci so bili — kot že rečeno — suhi. V juniju je v 16 padavinskih dneh (od tega dva s sneženjem) padlo 149 mm padavin, kar je 63 % normalne junijske vrednosti. Julij je bil še bolj skromno založen s padavinami. V 12 padavinskih dneh je padlo samo 71 mm moče, kar je samo 33 % julijske normalne vrednosti. V avgustu pa je v 13 dneh (od tega trije dnevi s sneženjem) padlo 193 mm padavin, kar je 82 % njegove normalne vrednosti.

V juniju je sneg prekrival Kredarico še 27 dni. Največjo debelino je imela tega meseca snežna odeja prvi dan v mesecu,

ko je bila še 190 cm debela. V juliju na Kredarici ni niti enkrat snežilo, zato tudi ni bilo snežne odeje. Ob avgustovskih sneženjih pa je sneg za krajši čas sicer prekril pokrajino, vendar je bilo trajanje snežne odeje kratkotrajno.

Na splošno je bilo vreme letošnjega poletja planincem naklonjeno.

F. Bernot

VREME NA KREDARICI V JESEN 1983

Minula jesen je bila pretopla in razen prvega jesenskega meseca, septembra, zelo suha.

Srednje mesečne temperature posameznih mesecev znašajo: za september 4,7^o (dolgoletni popreček, d. p. je 3,8^o), za oktober 0,8^o (d. p. 0,3^o) in za november -3,2^o (d. p. -3,9^o). Vsi temperaturni odkloni so bili torej pozitivni in znašajo za september +0,9^o, za oktober +0,5^o in za november +0,7^o.

Absolutni temperaturni ekstremi posameznih mesecev — z izjemo oktobrskega maksimuma — so bili v mejah doslej znanih temperaturnih ekstremov. Najvišje temperature posameznih mesecev so bile: 14,2^o 24. septembra, 13,6^o 4. oktobra in 6,4^o 10. novembra. Dosedanja najvišja oktobrska temperatura na Kredarici — odkar imamo tam meteorološko opazovalnico — je bila 12,9^o, 13. oktobra 1968.

Mesečni temperaturni minimumi so bili -3,2^o 17. septembra, -11,4^o 22. oktobra in -17,2^o 14. novembra.

Mesečni poprečki oblačnosti jesenskih mesecev so bili vsi pod normalno vrednostjo, tj. pod dolgoletnim poprečkom.

Septembrski popreček oblačnosti na Kredarici je znašal 5,2 (d. p. 5,6), oktobrski 4,8 (d. p. 4,8) in novembrski 3,1 (d. p. 6,3). Temu ustrežno je bilo tudi število ur s sončnim sijem nekoliko višje. V septembru je sijalo sonce na Kredarici — po registraciji tamkajšnjega heliografa — 169 ur, kar je 45 % maksimalnega možnega trajanja v tem mesecu. V oktobru je heliograf registriral 156 ur sončnega sija ali 46 % maksimalnega možnega trajanja. Relativno najbolj sončen je bil november s 163 urami sončnega sija, kar je kar 57 % od maksimalnega možnega trajanja v tem mesecu.

V padavinskem pogledu je bil september močno prenamočen, saj je v 11 padavinskih dneh padlo kar 348 mm padavin, medtem ko znaša septembrski dolgoletni popreček Kredarice 202 mm. Letošnji ga je prekorajčil za 172 %. Oktobra je v 8 padavinskih dneh (od tega 5 dni s sneženjem) padlo 139 mm padavin, kar je 83 % normalne mesečne množine. Zadnji jesenski mesec je v 4 padavinskih dneh (od tega 3 s sneženjem) padlo komaj 54 mm padavin, kar je komaj četrtnina (25 %) za november normalne množine padavin.

Septembra je Kredarico tri dni prekrivala snežna odeja. Njena maksimalna debelina je merila 9 cm (17. sept.). Oktobra je bilo 17 dni s snežno odejo; maksimalna debelina je bila 30 cm (18. okt.). V novembru pa je bilo 8 dni s snežno odejo. Njena maksimalna debelina je med 28. in 30. novembrom znašala 17 cm.

Poletno in jesensko vreme v letu 1983 je bilo — kakor je iz navedenega razvidno — planincem in alpinistom zelo naklonjeno.

F. Bernot

VIHARNIK MED PTUJSKIMI PLANINCI

Lani, 16. decembra so ptujski planinci pripravili predavanje staroste slovenskih planincev Jaka Copa z naslovom Naši Julijci. Organizirali so ga v počastitev 90-letnice ustanovitve slovenskega planinskega društva in 30-letnice delovanja planinskega društva v Ptujju. Priljubljeni gost je obiskal planince OŠ »Franc Osojnik« na Ptujju in jim pripovedoval pravljico o Zlatorogu. Način, ki si ga je avtor izbral, je nekaj novega. Diapozitive, ki prikazujejo najlepše koticke Julijskih Alp, je izbral in obogatil tako, da je ob njih pričaral pravljico o trentarskem lovcu in Zlatorogovem čudežnem kraljestvu.

Jaka Cop je s tekočo pripovedjo, pristno gorenjsko govoricu, očaral otroke tako, da so začutili, kako je ta lepota še danes nekaj resničnega in jo je treba čuvati in spoštovati.

O vsem tem je treba z mladimi večkrat spregovoriti. Ne samo na izletih, na vsakem koraku, kjer srečujemo razdejavanja. Uničeni prometni znaki, papir na ulici, v okolici blokov, po travnikih in vrtovih, plastične vrečke, vse to je največkrat žalostna podoba našega malomarnega odnosa do narave in okolja. Samo tisti, ki še pozna pristen čut za naravo, se lahko tega zaveda in poskuša po svojih močeh take pojave preprečevati.

»Otrokom je treba pokazati lepoto in šele, ko jo bodo začutili, jo bodo znali tudi čuvati. Planince je treba pripeljati v gore že vzgojene, ne pa da smo dovolili, da so svoje slabe navade iz doline — od pijančevanja in razgrajanja po kočah, uničevanja inventarja in tatvin — prinesli tudi v naš planinski svet. Uničevanje spominskih knjig, žigov po vrhovih in planinskih kočah kaže na barbarstvo in vandalizem, ki se mu moramo upreti z vsemi močmi.«

Verjetno je način, ki si ga je izbral Jaka Cop, izviren in učinkovit, zato bi ga veljalo posnemati. Hvaležni smo mu za pričarano lepoto, ki nam je v zimskih dneh še posebej dobrodošla.